

Miskolci Keresztény Szemle

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata

21. (VI/1.) szám

2010

Szerzők

Balog Zoltán,
†Dr. Bodrog Miklós,
Böjte Csaba,
Csoóri Sándor,
Hajdú Éva,
Hoffmann Rózsa,
Jeney Edit,
Kecskés Ákos,
Mikolai Vince,
Papp András,
Dr. Seregély István,
Taraczközi Gerzson

A szerkesztőbizottság:
*Demjén Péter, Gróf Lajos, Kozslikné Szabó Mariann,
Mezei István, Papp András, Mariscsák István, Sasvári István,
Taraczközi Gerzson, Zsugyel János, Várbelyi Krisztina*

Lapalapító: *Gróf Lajos*

Felelős szerkesztő: *Jeney Edit*

Szerkesztőség (levélcím):
3530 Miskolc, Toronyalja u. 47.
Telefon: (46) 324-429
E-mail: keresztenyszemle@gmail.com

Kiadja a Keresztény Értelmiségek Szövetsége
miskolci csoportja,
az Eszmék és Értékek Alapítvány támogatásával
Felelős kiadó: *Mariscsák István*

Csoóri Sándor verse

Anyám szavai

Köszönjük neked fiam, hogy hazajöttél,
mert mi már olyan öregek vagyunk,
mint fönt a padláson az a falióra
s a mutatónk már nagyon a temető felé mutat.
Szépszerén azt se tudjuk, csütörtök van-e, kedd-e?
Amikor jössz, az a mi vasárnapunk.

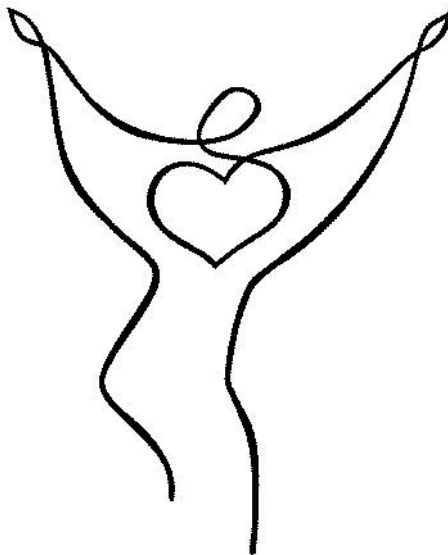
Apád még csak-csak, ide fut, oda fut,
de nekem már a kisajtóig is ménkü hosszú az út,
hányszor megemlegetem azt a körtefát,
amit a konyhaajtó elől fordított ki a bomba,
meg tudnék benne kapaszkodni, mint most a te karodba.
Talán ha bottal járnék! No még csak az hiányzik!
Fogom inkább a söprűt, azzal botozgatok el
a ház végéig, a kapuszájig, minthogyha dolgom volna.

Csak várni ne kéne soha! Várni levélre, híradásra.
Ha kisiklik egy vonat, nem alszom éjjeleket –
A múltkor is, amikor Amerikába mentél,
a szemem belülről kisebesedett:
eljutsz-e? visszajutsz-e? ülsz-e még ide mellém?
mert nekem minden távolság: tenger és túskebokor
és minden repülő lezuhan, melyen te utazol.

Mondom is a doktornak: doktor úr, hogyan lehet,
hogy én már a fölroppenő madártól is megijedek?
és annyi havat álmodok össze-vissza: hókazlat, hóhegyet
és mindegyik mögül a fiamat hallom – igen, a köhögésedet,
de a fekete puskacsövek és messzelátók figyelik lépteimet.

Talán, ha én is kelek-forgok a világban amerre te,
nem féltetek a kilengő, magas házaktól
s a krokodilus tavaktól se,
a mosolygó, késes emberektől, akik bankot rabolnak
vagy csak játszanak,
álarc van rajtuk, mint a szüretibálos ördögökön
s bohócos nagykalap,
de ki szegény: akkor is fél, amikor nevetgetne, amikor örül,
ki van az én szívem is verve, hét vassal körös-körül.

*(Csoóri Sándor Kossuth-díjas költő február 3-án ünnepelte
80. születésnapját)*

Simon András grafikája

„Szenvedett Poncius Pilátus alatt”

BESZÉLGETÉS SÁRY PÁLLAL JÉZUS PERÉNEK ESEMÉNYEIRŐL

Jézus szenvedéstörténete lényegében egy koncepciós per története. E történelmi per összefüggéseiről beszélgettünk az idei nagyhét alkalmából dr. Sáry Pállal, a Miskolci Egyetem Római Jogi Tanszékének docensével, aki az elmúlt évek során e tárgykörben számos cikk és tanulmány mellett egy önálló könyvet is publikált.

– *Kedves tanár úr, kezdjük talán a Jézus elleni fellépés okának elemzésével! Mi volt az a konfliktus, ami a per hátterében állt?*

– Az alapkonfliktust az okozta, hogy Jézus egyértelműen messiásként viselkedett (halottakat támasztott fel, betegeket gyógyított, bűnöket bocsátott meg), de ugyanakkor egyáltalán nem olyan volt, mint amilyennek a zsidóság a Messiást elképzelte. A korabeli zsidóság politikai messiást várt, aki legyőzi a rómaiakat és Izraelt szuperhatalommá teszi. Jézust azonban nyilvánvalóan egészen más célok vezérelték. Így sokan úgy vélték, hogy a messiásként viselkedő Jézus csak álmessiás lehet. Az álmessiásokat pedig a zsidó törvények szerint halállal kellett büntetni. Emellett persze annak is megvolt a veszélye, hogy a nép mégis elfogadja Jézust messiásnak, s akkor a vallási lelkesedés odáig fokozódhat, hogy az ostoba tömeg – Jézus ellenségszeretetről és erőszakmentességről szóló tanítása ellenére – fegyvert ragad a rómaiak ellen. A rómaiakkal kollaboráló főemberek pedig alapvetően a status quo fenntartására törekedtek. Joggal tarthattak attól, hogy ha egy ilyen felkelés elbukik, a rómaiak a nép körében mérsárlást rendeznek – ilyen megfontolásból mondta azt Kaifás, hogy „jobb, ha egy ember hal meg a népért, mintsem hogy az egész nép elpusztuljon” (Jn 11,50) –, a zsidó vezetőket pedig menthetetlenül leváltják, s minden korábbi előjoguktól megfosztják. A főpapok valószínűleg azzal a lehetőséggel is számoltak, hogy a nép esetleg felkelés kirobbanása nélkül fogadja el Jézust messiásnak. Ebben az esetben viszont fennállt annak a veszélye, hogy a mózesi szabályokat betű szerint be nem tartó, s rendkívül nagy népszerűségnek örvendő Jézus egy új vallást alapít, ami hosszabb távon a zsidó vallás megszűnését eredményezi, s ezzel ők ugyanúgy elvesztik pozícióikat, hatalmukat, pénzügyi forrásait, mint egy levert felkelés esetén. A konfliktust természetesen erősen fokozta, hogy Jézus kíméletlen kritikát fogalmazott meg a zsidóság vallási vezetőivel szemben: leleplezte képmutatásukat, s rámutatott arra, hogy kijátsszák a törvényt.

– *Így már érthető, hogy miért akarták bizonyos körök Jézus vesztét okozni. Mi volt az a terv, amit kidolgoztak Jézus ellen?*

– Jézus halálát csak egyféleképpen érhették el: ha letartóztatják és hamis politikai vádak alapján halálra ítélik a római helytartóval. A zsidó hatóságok ugyanis

a rómaiak uralma idején halálos ítéletet nem hozhattak, s így jogszerűen senkit sem végeztek ki. E jogfosztottságukra Jézus vádlói is utalnak Pilátus előtt: „Nekünk senkit sem szabad megölnünk” (Jn 18,32). Kivételt csak a templom megszenteltségtele-
nítésének büntette képezett: ebben az esetben a zsidók a rómaiak külön felhatalma-
zása alapján megölhették a bűnelkövetőt Minden egyéb esetben kizárólag a helytartó
hozhatott végrehajtható halálos ítéletet.

– *Kik tartóztatták le Jézust?*

– A jeruzsálemi templomőrség tagjai parancsnokuk vezetésével. Egyértelműen erre utalnak Jézus értetlenkedő szavai, melyeket őrizetbe vételekor mondott: „kardokkal és dorongokkal jöttetek elfogni, mint egy rablót. Naponta ott voltam köztetek a temp-
lomban s tanítottam, és nem fogtatok el” (Mk 14,48-49). Egészen biztos, hogy a letartóztatásban római katonák nem vettek részt.

– *Tudjuk, hogy Jézust letartóztatói előbb Annás, majd Kaifás házába vitték, ahol össze-
ült a zsidó főtanács. Miért nem vitték Jézust egyenesen Pilátus elé?*

– Véleményem szerint azért nem, mert a főtanács tagjainak álláspontja nem volt egységes Jézussal kapcsolatban. Egyesek valószínűleg hisztérikus gyűlölettel követelték Jézus meggyilkolását. Nyilvánvalóan voltak azonban olyan tanácsosok is, akik szimpa-
tizáltak a názáreti mesterrel. Ezen utóbbiak feltehetőleg nem egyeztek bele abba, hogy Jézust az ügy alapos kivizsgálása nélkül a helytartó elé állítsák. A főtanács egyik ülésén Nikodémus megjegyezte: „Elítél-e törvényünk valakit, anélkül, hogy kihallgatták volna és meggyőződtek volna arról, hogy mit tett?” (Jn 7,51). Lukács szerint Arimetai József sem értett egyet a Jézus elleni eljárással (Lk 23,51). Az ügy szabályszerű kivizsgálásához valószínűleg mások is ragaszkodtak. János szerint „a tanácsstagok közül sokan hittek benne, de a farizeusok miatt nem vallották be, nehogy kizárják őket a zsinagó-
gából” (Jn 12,42). S a farizeusok sem voltak valamennyien Jézus ellenségei: egy részük – Nikodémushoz hasonlóan – határozottan Jézus pártján állt. Amikor például Heródes Antipász Jézus meggyilkolását tervezte, a készülő veszélyre néhány farizeus figyelmez-
tette Jézust (Lk 13,31). Mindez arra utal, hogy a főtanács tagjainak nem volt egységes az álláspontja Jézussal kapcsolatban. Ha a tanácsosok közül mindenki Jézus vesztét akarta volna, az ügyben zsidó bírósági tárgyalásra valószínűleg nem került volna sor.

– *S miért Annás házába hurcolták először Jézust, hiszen nem ő volt a hivatalban lévő főpap, hanem Kaifás?*

– Minden bizonnyal Annás volt a legbefolyásosabb tanácsos, aki a főpapi tisztség betöltése után a fiait és a vejét, Kaifást segítette a legmagasabb pozícióba. Mint egy szürke eminenciás, ő mozgatta a háttérből az eseményeket. Először ő akarta kihall-
gatni Jézust, hogy pontosítsa és kiegészítse az ellene összegyűjtött vádpontokat. Mivel azonban Jézus megtagadta a vallomástételt (vö. Jn 18,21: „Mért kérdezel engem? Kér-
dezd azokat, akik hallották, mit beszéltem”), kénytelen volt parancsot adni arra, hogy vigyék a foglyot Kaifás házába.

– *Milyen vádak merültek fel Jézus ellen a főtanács előtt?*

– Az első vád valószínűleg az volt, hogy Jézus hamis próféta. Jézus egy alkalommal megjegyezte: „Bontsátok le a templomot, s én harmadnapra fölépítem azt”

(Jn 2,19). E kijelentést kissé átalakítva, kellő csalárdsággal úgy lehetett értelmezni, hogy Jézus le akarja rombolni a jeruzsálemi templomot, és egy másikkal akarja azt helyettesíteni, ebből pedig egyenesen következik, hogy hamis próféta, hiszen nem tiszteli a zsidó vallás központi intézményét. Annáséknak már csak tanúkról kellett gondoskodniuk, a zsidó jog szerint ugyanis tanúk nélkül senkit sem lehetett elítélni (Szám 5,13). Az „egy tanú nem tanú” (unus testis nullus testis) elv bibliai eredetű: a mózesi törvények szigorúan tiltották, hogy bárkit is elítéljenek egyetlen tanú vallomása alapján (MTörv 19,15). Márk szerint két hamis tanú a következő vallomást tette Jézus ellen: „Hallottuk, amikor kijelentette: Lebontom ezt az emberi kéz építette templomot, és három nap alatt másikat építek, amely már nem emberi kéznek lesz alkotása.” A tanúk vallomása azonban „nem egyezett” (Mk 14,58–59). A zsidó per-jog pedig rendkívül fontosnak tartotta a tanúk által előadott részletek pontosságát. Minden egyes tanúnak meg kellett határoznia, hogy melyik napon, hány órákor, s hol történt a vádbeli esemény. A vallomásoknak e részletekben is pontosan meg kellett egyezniük ahhoz, hogy bizonyítékként felhasználhatók legyenek. Amikor kiderült, hogy a főpapok által felbérlet tanúk vallomása nem egyezik, a Jézus elleni vád összeomlott.

– *Akkor mi vezetett végül is ahhoz, hogy Jézust a zsidó törvénytörés elítélte?*

– A tárgyalást vezető Kaifás nem hagyta, hogy a főtanács bizonyítékok hiányában felmentse Jézust. Hirtelen átugorva egy újabb vádpontra, esküvel kényszerítette vallomásra a vádlottat: „Esküvel kényszerítlek az élő Istenre, mondd meg, te vagy-e a Messiás, az élő Isten fia?” Ekkor minden Jézus válaszára függött: ha igennel felel, megpecsételi sorsát, ha viszont nemmel válaszol vagy egyáltalán nem felel a kérdésre, a főtanács szabadon bocsátja. S Jézus ekkor – a per folyamán először – megszólalt: „Én vagyok” – felelte. A főpap erre megszagatta ruháját és felkiáltott: „Káromkodott! Mi szükség van még tanúkra? Magatok is hallottátok a káromkodást!” (Mt 26,63-65). Kaifás őrjöngeni kezdett. Ezt azért tette, hogy a főtanács tagjait befolyásolja: tekintsenek el az eljárás folytatásától. Alaposan ki kellett volna vizsgálni ugyanis, hogy lehet-e Jézus a Messiás. Mert ha igen, ha ő a Messiás, akkor nem történt káromkodás. A Messiás joggal nevezhette magát a Magasságbeli Fiának (Zsolt 2,7). A ravasz főpap színlelt őrjöngése elérte célját; kérdésére: „Mí a véleményetek?”, a tanácsosok egyhangúan kiáltották: „Méltó a halálra!” (Mt 26,66).

– *Ezek szerint senki sem maradt Jézus pártján?*

– Az egyhangúságot véleményem szerint úgy kell értenünk, hogy az álláspontjukat közlő tanácsosok mind egyetértettek, vagyis nem volt ellenvélemény. A Jézus pártján állók ekkor már – látva a többiek agresszivitását – a háttérbe húzódtak, s nem mertek véleményt nyilvánítani.

– *A főtanács tehát Jézust bűnösnek találta istenkáromlás büntetésében. Miért tekintették istenkáromlónak Jézus szavait?*

– Mert a zsidók istenkáromlónak tekintették azt, aki önmagának isteni dicsőséget tulajdonítva egyenlővé tette magát Istennel. Ez az evangéliumok több részletéből is jól kitűnik. Az emberek egy alkalommal Jézus életére törtek, „mivel nemcsak megszegte a

szombatot, hanem Istent is Atyjának mondta és ezzel egyenlővé tette magát Istennel” (Jn 5,18). Egy másik alkalommal „a zsidók ismét köveket ragadtak, hogy megkövezzék.” Jézus megkérdezte tőlük, hogy miért akarják megölni, mire azok így feleltek neki: „Jó tettért nem kövezzük meg téged, hanem a káromlásért, mert ember létedre Istenné teszed magad” (Jn 10,31–33).

– *Mint tudjuk, Jézust ezek után átvitték a helytartóságra. Mivel vádolták Jézust Pilátus előtt?*

– Lukács szerint Jézus vádlói Pilátus előtt a következőket állították: „Azt tapasztaltuk, hogy ez félrevezeti népünket, megtiltja, hogy adót fizessünk a császárnak, és Messiás királynak mondja magát” (Lk 23,2). Amint látjuk, itt már szó sincs az istenkáromlás büntetéről, aminek elkövetésében a főtanács bűnösnek találta Jézust. A zsidók ugyanis tudták, hogy Pilátus nem fogja Jézust halálra ítélni káromkodás miatt, mert az a római jog szerint nem volt büntetendő cselekmény. A helytartónak pedig a római törvények szerint kellett bíraskodnia. A főpapok ezért a káromkodás helyett olyan cselekmények elkövetésével vádolták meg Jézust, amelyeket a római jog is halállal büntetett: az adófizetés megtagadására való lázítással és azzal, hogy királynak vallja magát, ami a rómaiak szemében szintén azt jelentette, hogy Jézus az államrend elleni lázadó. A messianisztikus és Róma-ellenes jelszavakat hirdető lázadó bandavezérek ugyanis általában királynak neveztek magukat. A Jézus ellen vádként felhozott cselekményeket a római jog felségsértésnek minősítette, ami a legsúlyosabb állam elleni büntett volt.

– *Hogyan értékelte Pilátus e vádakat?*

– A helytartó a vádlott kihallgatása során hamar felismerte, hogy a vádak alaptalanok: Jézus egyáltalán nem veszélyezteti a tartomány rendjét, politikai biztonságát. Ezért kijelentette a főpapoknak: „Semmilyen sem találom ezt az embert bűnösnek” (Lk 23,4).

– *Hogyan került Jézus Heródes elé?*

– Miután Pilátus kinyilvánította, hogy a vádlottat nem kívánja elítélni, a vádlók újabb rágalmakat szórtak Jézusra: „Tanításával fellázítja a népet Galileától kezdve egész Júdeáig!” (Lk 23,5). Amint Pilátus meghallotta a Galilea szót, hirtelen pompás ötlete támadt arra, hogyan szabadulhatna meg az ügytől. Amennyiben ugyanis Jézus galileai, vagyis Heródes Antipász országából való, akkor a fejedelem – aki a közelgő ünnepek miatt szintén Jeruzsálemben tartózkodott – eljárhat ügyében. A római büntetőeljárás jogi illetékességi szabályai szerint egy adott bűnügyben az elkövetés helye szerinti hatóságon (forum delicti) kívül jogosult volt eljárni a vádlott lakóhelye szerinti hatóság (forum domicilii) is. Pilátus – kihasználva e lehetőséget – Jézus ügyét áttette Heródeshez.

– *Mi történt Heródes udvarában?*

– Heródes igen megörült a vádlottnak, mert arra számított, hogy valami csodát tesz a szeme láttára. Jézus azonban egyetlen szóra sem méltatta Keresztelő János gyilkosát (Lk 23,8–9). Heródes végül úgy döntött, hogy visszateszi az ügyet Pilátushoz, hivatkozva talán arra, hogy folytatódjék a per az előtt a fórum előtt, ahol már elkezdődött.

Az ügy valószínűleg Heródesnek is terhes volt: nem akart nyíltan szembeszállni a főpapokkal, de ugyanakkor a nép haragjától is félt. Keresztelő Jánossal szemben sem mert sokáig fellépni: „meg akarta ölni, de félt a néptől, mert prófétának tartották” (Mt 14,5). Mint tudjuk, a nép Jézust is prófétaként tisztelte (Lk 7,16).

– *Jézus tehát visszakерült Pilátus elé. Hogyan folytatódott ekkor az eljárás?*

– Amikor Pilátus látta, hogy kénytelen folytatni az ügy tárgyalását, először arra gondolt, hogy a helytartóság épülete előtt összesereglett tömeget használja fel a vádlott szabadon bocsátásához. Arra számítva, hogy az egyszerű nép megszánja a nyilvánvalóan ártatlan Jézust, így szólt: „Az a szokás nálatok, hogy húsvétkor szabadon bocsátok valakit. Akarjátok-e, hogy elbocsássam a zsidók királyát?” (Jn 18,39). Érdeemes itt megjegyeznünk, hogy a római jog a kegyelmezés számos formáját ismerte. Az eljárási kegyelem (abolitio) a büntetőeljárás megindítását, ill. a már megindult eljárás folytatását zárta ki, a végrehajtási kegyelem (indulgentia) pedig a már jogerősen elítélt személy büntetését törölte el. Az eljárási kegyelem egyik esete volt az is, amikor a hatóság a nép kérésére szabadon bocsátotta a vádlottat (favor populi). Jézus esetében – a helytartó jóvoltából – erre nyílt lehetőség.

– *A nép azonban Jézus helyett egy nyilvános gonosztevőnek, Barabásnak kért kegyelmet. Mivel magyarázható e döbbenetes választás?*

– Máté szerint a főpapok és a vének beszéltek rá az embereket, hogy „Barabást kérjék ki, Jézust pedig ítéltesék el” (Mt 27,20). A nép választásán nem kell csodálkoznunk, hiszen a tömeg – ahogy azt Magyarországon már több országgyűlési választás alkalmával tapasztalhattuk – igen könnyen befolyásolható. Már Cicero is rámutatott arra, hogy a tömeg az igazságból keveset fog fel, a híresztelésekből pedig sokra következtet: „sic est vulgus; ex veritate pauca, ex opinione multa aestimat” (Pro Roscio 29).

– *Mi történt Barabás szabadon bocsátása után?*

– A tömeg Jézus keresztre feszítését követelte. A helytartónak ekkor egy utolsó mentő ötlete támadt. Arra gondolt, hogy ha megostoroztatja Jézust, az talán kielégíti a tömeg vérszomját, s utána elengedheti a vádlottat. Tudnunk kell azt, hogy a rómaiak az ostromozást iszonyú kegyetlenséggel hajtották végre. A történetírók beszámolóí szerint a húst leszaggatták a csontokról, s a megfenyített személyt felismerhetetlenné verték.

– *Ezután következett a híres „Ecce homo”-jelenet (Jn 19,5). Ezzel mit akart elérni a helytartó?*

– Azt, hogy a tömeg Jézusban az embert lássa meg. Lássák, hogy a megkínzott és megalázott Jézusban nincs már semmi királyi, ami bárkire is veszélyt jelenthetne. Nem király már, csak ember, és az ember iránt irgalom kell, hogy fakadjon.

– *Pilátus azonban ismét kudarcot vallott.*

– Igen. A tömeg – vért látva – még őrjöngőbben követelte Jézus keresztre feszítését. A helytartó ennek ellenére a vádlott felmentése mellett döntött. Ekkor a főpapok – kijátszva utolsó kártyájukat – fenyegetőzni kezdtek: „Ha elbocsátod, nem vagy a császár barátja. Mindaz, aki királlyá teszi magát, ellenszegül a császárnak” (Jn 19,12). Pilátus ekkor rádöbrent arra, hogy azok, akik Jézust megrágalmazták előtte, ugyanígy

őt is megrágalmazhatják a császár előtt. Követséget küldhetnek Rómába – mint ahogy azt igen sokszor meg is tették –, és megvádolhatják azzal, hogy egy lázadó pártjára állt, és ezzel maga is fellázadt a császár ellen. Pilátus ismerte Tiberius gyanakvó természetét, s tudta, hogy Jézus elbocsátásával komoly veszélybe kerülhet hivatala, sőt talán még az élete is. E kockázatot a helytartó már nem merete vállalni. Bírói székébe ült és meghozta a halálos ítéletet. Ahogy János írja, „kiszolgáltatta őt, hogy keresztre feszítsék” (Jn 19,16).

– *Beszélgésünket, kedves tanár úr, mi mással is fejezhetnénk be, mint annak megvallásával, hogy e kereszthalál hitünk szerint megváltást szerzett számunkra. Ahogy Pál apostol írja, „benne nyertük el a megváltást, bűneink bocsánatát” (Kol 1,14).*

– S ha fel tudjuk fogni azt, hogy ez mit jelent, határtalan hálát kell éreznünk Jézus iránt. Én is Szent Pált idézném záró gondolatként: „Mivel tehát elismertétek Krisztus Jézust uratoknak, éljete is benne. Verjetek benne gyökeret, épüljetek rá és erősödjete meg a hitben, ahogy tanultatok, s hálátok ne ismerjen határt” (Kol 2,6–7).

A tiszabezdédi tarsolylemez részlete

Keresztek és keresztformák

Ezzel a címmel szervezett kiállítást a Görög Katolikus Egyetemi Lelkészség a Miskolci Egyetem Galériájában a vizsgaidőszak előtt (november 17–december 2.). A kiállított körmeneti és templomi keresztek között fontos görög katolikus emléktárgyak is voltak, mint például a hajdúdorogiak 1900-as római zarándoklatának emlékkeresztje; Papp Antal érsek keresztje, melyet Miskolc város elöljárósága ajándékozott neki püspökszentelésének 20. évfordulója alkalmából; a Búza téri templomban található kereszt-ereklye. A kiállítás kísérő és magyarázó szövege, a keresztformák leírása annyira megragadta a látogatók figyelmét, hogy sokan kérték megszerzésének lehetőségét. A Szemle ezen 21. számát ajánlom nekik, itt most közreadjuk a kiállítás írott anyagát.

KERESZT (görögül *sztaurusz*, latinul *crux*)

Két egymást metsző vonal, a kör mellett az emberiség legáltalánosabb jele.

Különböző formái mint díszítőelemek, vagy jelek a kereszténység előtti és azon kívüli világban is megtalálhatók. A két egymást metsző vonal (a csillag egyszerűsödött formája) a kozmikus rend, az égiek (istenség) ősi jele a történelem előtti időkben, bajelhárító, vallásos-mágikus tartalommal is. A pont ábrázolásának egyetlen módja a kereszt szárainak találkozása.

A kereszt az ellentétek (+ –) egységének képe: szárainak találkozási pontja a végesre, a befejezettre, szárainak iránya a végtelenre utal. A körbe írt kereszt a teljesség, ill. az isteni és emberi, élet és halál találkozásának, ill. az élet győzelmének szimbóluma.

Egyszerűsége miatt a környező világ formáiban minden kor embere fölismerte: keresztre emlékeztet a négy égtáj, a kiterjesztett szárnyú madár, a zászló, mérleg, kard, az úszó emberi test, hajó, árboc, horgony, hárfa, eke, stb. Ezáltal jelképezhet égitestet, szelet, vihart, fát, embert, állatot, eszközöket; lehet az áldás, vagy átok jele. A semita ábécé utolsó betűje, a tau (mint kereszt) iratokat hitelesítő aláírásként is szerepelt; s az írásbeliség kialakulásával szintén a személy nevét, s ezzel magát a személyt helyettesítő írásjel lett.

A matematikában az összeadás (+), ill. a szorzás (x), a zenében a hang fölfelé módosításának (#) jele.

Változatai rendjelek, érdemrendek, mozgalmak, vagy jelvények részeként, vallásos tartalom nélkül, díszítőelemként is megjelennek.

Keresztény jelkép

„A perc, amikor a Názáreti Jézus vállára vette a keresztet, hogy a Kálváriára vigye, fordulópont a kereszt történetében. A kereszt, a becstelen halál jele, amit a legalacsonyabb rendűeknek tartottak fenn, kulcsá vált. Attól a perctől fogva e kulcs segítségével nyitja

ki az ember Isten misztériuma mélységének kapuját.” (II. János Pál pápa: Keresztút a Kolosszeumban 2000. IV. 21., nagypéntek este)

A kereszt igen korán a leggyakoribb keresztény jelkép és kultikus tisztelet tárgya lett. Alakját ókeresztény iratok (Barnabás-levél) a görög *T* (Tau) betűhöz kötik.

Az egyházatyák a keresztet Krisztus jelképének tekintették: Jézus a kereszten kitárt karjaival átöleli és harmonikus egységbe foglalja az egész világot, melynek üdvösségéért Ő magára vette a teremtményi testet és a keresztet. Keresztáldozata által a kereszt az újrakezdés, megújulás, a kiengesztelődés, bűnbocsánat, a szenvedésből nyerhető erő, s főként a szeretet mindenekfölötti hatalmának szent jele.

A szabadban először 690 k. Britanniában és Írországbán állítottak föl nagy keresztet. Később a kontinensen helységek határain (útmenti kereszt) és hegyek legmagasabb pontján helyeztek el kő- vagy fakeresztet, mellyel a helyet Isten oltalmába ajánlották, a vándort Isten jelenlétére figyelmeztették. A XIV. századtól találhatók az engesztelésül, halálos balesetek emlékére, rossz idő elhárítására emelt keresztet.

A kereszt a IV. században megjelent pénzekben és a rajtuk ábrázolt jogaron, ill. országmán. Majdnem az összes európai uralkodó koronáján megtalálható.

Keresztrefeszítés

A halálbüntetés módja az ókorban: a halálraítéltet keresztre kötötték vagy szegezték, és éhen-szomjan halt. Diodorosz szerint távolkeleti asszírok találták ki, innen vették át az összes keleti népek. Gyakori volt Nagy Sándor makedón és görög birodalmában, a szíreknél, föníciaiaknál, karthágóiaknál. A rómaiak Kr. e. a III. században kezdték alkalmazni, mint a halálbüntetés legkegyetlenebb és legszégyenletesebb formáját, általában csak rabszolga esetében, gyilkosság, rablás, árulás vagy lázadás megtorlása-képpen; római polgárt csak kivételesen szegeztek keresztre. Előfordult a bírói ítélet nélküli tömeges keresztrefeszítés is.

A keresztrefeszítésre szóló ítéletet az „Ibis ad crucem!” fejezte ki. Végrehajtása előtt az elítéltet megostorozták. Ezután kitárt karjaihoz kötötték a kb. 30 kg-os gerendát, a kereszt vízszintes szárát (patibulum), mely a nyakszirtre és a vállakra nehezedett. Az elítéltet forgalmas utcákon át vezették a kivégzés helyére, elretentő példaként, egész úton gúnyolták, köpdösték, kínozták és korbácsolták. A vesztőhely a városon kívül volt, tágas, emelt helyen (Karthágóban a fórumon, Nápolyban a Via Appia mentén, Rómában az Esquilinus-kapun túli Sessarium-mezőn, Jeruzsálemben a Golgotán). Ide érkezve a kivégzendőt levetkőztették (a keresztrefeszítés meztelenül történt, de a zsidóknál a Talmud szerint néha kis kendőt [subligaculum, perizoma] kötöttek az ágyék körül). Ezután a földre tepték, kitárt karjait a csuklónál átütve rászegezték a kereszt vízszintes gerendájára az előre kifúrt lyukakba. A keresztet úgy méretezték, hogy a test erősen megfeszített állapotban szegeződjön rá; ez egyrészt (a karok kihúzásával) növelte a szenvedést, másrészt segítette a halál beálltát, mert akadályozta a lélegzést. A vízszintes gerendát a rászegezett testtel együtt kötelek segítségével fölhúzták a földbe ástott, függőleges gerendára (stipes), és rögzítették. Az így keletkezett keresztnek „T” formája volt, vagy a függőleges szár kissé a vízszintes fölé emelkedett. Ezután

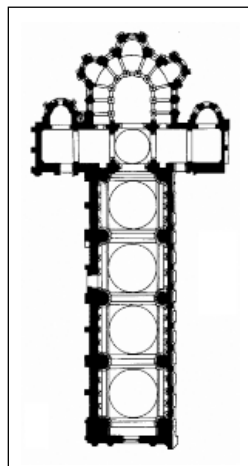
odaszegezték a lábakat a függőleges gerendára: vagy egymás mellett, 2 szeggel, vagy egymásra rakva egy szöggel ütötték át őket. Annak érdekében, hogy a test súlya ne csak a kezeken függjön, a kereszt függőleges szárába megfelelő magasságban beütöttek egy fadarabot (sedile v. cornu), s a lábak között megtámasztották vele a testet. Ezzel valójában késleltették a halált és hosszabbították a szenvedést. Az ún. suppedaneum (lábtartó) az ókorban ismeretlen volt.

Az elítélt feje fölé táblára írták a büntetés okát. A római jog szerint a táblán három adatnak kellett szerepelnie: a gonosztevő nevének, származási helyének és büntetésének. Miután a keresztrefeszítés megtörtént, a kivégzőosztag a helyszínen maradt, amíg kimerültség, fulladás, szívbénulás, vagy sokk miatt be nem állt a halál. Ha siettetni akarták a halált, eltörték a lábszárcsontokat (crucifragium), ilyenkor a test összeroskadt, ami megakadályozta a lélegzést, a tüdő mozgását. A kivégzett ruháin szokás szerint a hóhérok osztottak.

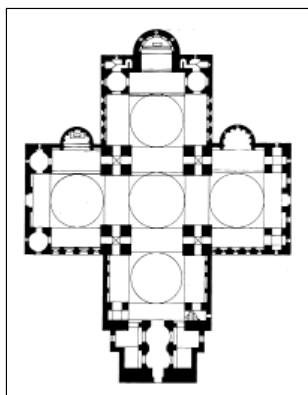
Keletelés

Szír vértanú-akták leírása szerint a keresztények gyülekezési vagy tartózkodási helyükön a terem keletre néző falára keresztet rajzoltak vagy festettek, s előtte imádkoztak. Ezzel a keresztet az imádság ősi irányával, kelettel kapcsolták össze. Mivel a keletet (a Nap „születésének” helyét) minden élet forrásának tartották, az imádságnak ez az iránya a keresztből születő, természetfölötti életre is emlékeztette őket. S kifejezte eszkatológiai reményüket is: abba az irányba fordultak, ahonnan várták Krisztust és második eljövételének előfutárát, a keresztet.

Vallástörténetileg a keletelés legrégebb emlékei ősi és újkőkori temetkezési formák. Az újkőkori kultikus építmények egyértelműen a fölkelő Nap felé vannak tájoltva. Számos antik templomépítmény kelet-nyugati főtengelyű, főleg a napkultusz miatt Egyiptomban, de szokásos volt az egész Közel-Keleten. Az ókori görögök és rómaiak templomaikat általában keletre tájolták, a bejárat nyugaton volt. A hindu templomokban a körmenet általában a keleten lévő bejáratról vonul az istenségnek az építmény nyugati részén álló képéhez. A keletelés megtalálható a buddhista templomoknál és a pagodáknál is. A szigorú szabályok szerint épített japán kertben az elmaradhatatlan patak vize mindig keletről nyugatra folyik. Az ima világában a keletelés mellett élt a központi szentélyhez igazodás is: Rómában a kapitoliumi Jupiter-

A fontevault-i apát-sági templom (Maine-et-Loire) 1119.

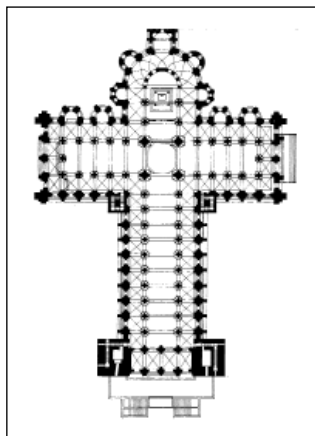

A périgueux-i Saint-Front alaprajza, 1120 k.

templomhoz, a zsidóságban a jeruzsálemi templomhoz, az iszlámban a mekkai Kába felé.

Az Ószövetségben Salamon jeruzsálemi templomában a bejárat a keleti oldalon, az égőáldozati oltár, a szentély és a szentek szentje a templomtér nyugati részében volt (vö. 1Kir 5–7). Az imádkozók a szentély, azaz nyugat felé tekintettek (vö. Ez 43,1; 47,1), ezzel is kifejezve elfordulásukat a pogány kultuszoktól (Ez 8,16). A nem a templomban imádkozók Jeruzsálem és a templom felé fordulva imádkoztak (2Krón 6,34–35). A babiloni fogság után a zsinagógaépítészet törvénye nem a keletelés, hanem a jeruzsálemi templom felé tájolás volt: a bejárat homlokzat nézett Jeruzsálem felé. A Kr. u. IV. századtól megfordították az épületet, és a Tóra-szekrény falát tájolták Jeruzsálemre, hogy onnan szóljon a Törvény Izrael fiaihoz.

A templomépítésben a keletelés lassabban jutott érvényre. A konstantini fordulat (Kr. u. 311) után a templomoknak a városokban az adott telekhez, ill. a korábbi kultikus építményekhez kellett igazodniuk, ezért eltértek a kelet-nyugati tájolástól. – A keletelés két formában élt: *a*) kapu-keletelés: keletre néző bejárat, nyugatra néző szentély (Jeruzsálemben a Szt. Sír-templom, Rómában a Szent Péter-bazilika); *b*) oltár-keletelés: keletre néző szentély, nyugati bejárat. A következő századokban ez a gyakori.

Santiago de Compostela Zarándoktemplom, 1174.

Keresztvetés

Kézvel vagy ujjal keresztjel írása valamire megszentelés, megáldás, Istennek ajánlás céljából. A megváltásra emlékeztet, és kifejezi, hogy részesei akarunk lenni a megváltás gyümölcseinek.

Már az apostolok idejében szerepelt a liturgiában és a magánéletben mint a Jézussal való közösség és keresztthordozás jele. Az őskeresztények a keresztvetésről ismerték meg egymást.

1. Az ún. kis keresztvetés a jobb kéz hüvelykujjával rajzolt kereszt. A homlokra rajzolt kereszt az egyik legősibb keresztény jel (T v. X alakban is élt). Nagy Szent Bazil az íratlanul hagyományozott apostoli eredetű szokások közé sorolta (A Szentlélekről). A Jel 7,3 angyala Isten pecsétjével jelöli Isten szolgálóinak homlokát, leírása ősi keresztelési rituálé mozzanatait tükrözi. Ahogyan a kereszttségben kapott kereszt a Krisztusnak elkötelezettség jele, úgy minden keresztvetésnek is ez lett a funkciója, s a keresztelendő homlokára rajzolt keresztvetés a megkeresztelt mindennapos gesztusa lett. Aranyszájú Szent János tanítása szerint a keresztet „nemcsak ujjunkkal kell rajzolni, hanem mindenekelőtt teljes hittel akaratumkba kell bevésni”. A másik ember homlokára rajzolt kereszt az áldás, a szeretet és a közösségvállalás jele. A homlok, a száj és a szív megjelölése keresztrel a X. század óta él a liturgiában az evangélium olvasásakor, ill.

hallgatásakor. Jelentése: értelmünkkel hinni, szánkkal megvallani, szívünkkel befogadni akarjuk az evangéliumot. Szentségek kiszolgáltatásánál kis keresztet rajzolnak a homlokra (keresztelés, bérnálás), kézfejre, lábfejre (betegek kenete).

2. A nagy keresztvetés a homlok, a mell és a vállak megjelölése egyetlen keresztrel, kezdetben hüvelykujjal. Mivel a monofiziták és a monoteliták célzatosan egy ujjal végezték a keresztvetést, a VII. század óta két ujjal (mutató- és középsőujj), a VIII. század óta az egymáshoz tett három első ujjal (Szentháromság) vetettek keresztet: keleten a homloktól mellig, jobb válltól bal vállig, nyugaton fordítva, balról jobbra. A bencések a VIII. század végén kiegyenesített, zárt öt ujjal végezték a keresztvetést (a Szent Sebek tiszteletére). A keleti szertartásúaknál a háromujjas keresztvetés a homloktól mellig, jobb s bal vállig terjed, rendszerint a doxológia vagy a Triságion (Háromszorszent) szavaival. A kétujjas vagy örmény keresztvetést az örmény szertartásúak használják.

A keresztvetést (kimondva, vagy csak gondolatban) szentháromságos hitvallás kíséri: „Az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében. Amen.” A keresztények számára a keresztvetés az Istenben történő kezdés és befejezés jele, ezért gyakran vetnek keresztet: imádság, munka, étkezés előtt és után, kísértéskor, veszedelemben, istenkáromlás hallatán, kenyérszegés, áldás stb. alkalmával. A keresztvetés liturgikus áldásoknál a megváltás erejét jelzi, egész valónkat a Megváltó oltalmába ajánlja. Az áldás mozdulata is a keresztvetés.

A protestánsok elvetették.

Keresztfelirat

Az ókorban a keresztrefeszítésnél használt, fehér gipsszel bevont kis tábla, melyre jól olvasható, fekete betűkkel az elítélt bűnét írták. A kivégzés helyére az elítélt vitte (általában a nyakába akasztva), majd a keresztre erősítették.

Egyben kereszt ereklye, a megfeszített Jézus feje fölé erősített, 40x25 cm-es fatábla (Mt 27,37; Mk 15,26; Lk 23,38; Jn 19,19–22). Arámul, görögül és latinul áll rajta Jézus elítéltetésének oka, amint Pilátus gúnyolódva mondta: „Názáreti Jézus, a zsidók királya” (INRI: Iesus Nazarenus Rex Iudeorum). Maga az írásmód a hitelesség bizonyítéka: jobbról balra kell olvasni (a görög és latin betűket is). A keresztfelirat szövegét a négy evangélista egymástól eltérően „idézi”. A Rómában, a Jeruzsálemi Szent Kereszt bazilikában (Santa Croce in Gerusalemme) őrzött keresztfelirat-töredék alapján ítélve János szövegét tekinthetjük pontosnak.

Szent Ambrus szerint Szent Ilona a Golgotán megtalálta Jézus keresztfájának keresztfeliratát, a „titulus”-t is. Magával hozta Rómába, ahol befalazták az ereklyétet őrző kápolna fölé emelt bazilika egyik boltívébe. 1492-ben itt találták meg 50 cm hosszú, zsinórral átkötött ólomdobozban. Amikor a toledói bíborosérek, Pedro Gonzales Mendoza restauráltatta a régi bazilikát, négyszögletes ezüst ereklyetartóba helyezte a fatáblát, melyhez 1827-ben Placidus Zurla bíboros a mai kehelyformájú, gömb-markolatú, széles talpú ezüst alapzatot készíttette.

A keresztfeliratot kezdettől fogva tisztelet övezte. A középkori és barokk lelkeség keresztfelirat-tiszteletéről külön imádság tanúskodik, melyet a nap, a munka megkez-

désekor mondtak: „Ez mai napon homlokomra + vetem a hitnek zászlóját, győzedelmnek jelét, a dicsőség királyának, zsidók királyának, megváltó Uram Jézus Krisztusnak diadalmas titulusát. Názárethi Jézus zsidóknak királya: ez a győzedelmes titulus oltalmazzon engem minden gonosztól.” (Arany Korona c. imakönyv.)

Ikonográfiája: a keresztrefeszítés és a keresztből levétel képeken mindig szerepel a teljes keresztfelirat, vagy rövidítése a görög (INBI), vagy a latin szöveg alapján (INRI). Jézus Krisztus ábrázolásain gyakran angyal tartja a keresztfeliratot írásszalagon.

A keresztfelirat Páduai Szent Antal, Szent Ilona, Toulouse-i Szent Lajos attribútuma.

KERESZTFORMÁK

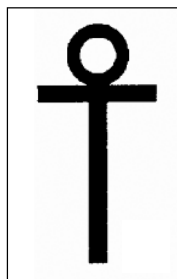
Füles kereszt

Más elnevezés szerint egyiptomi kereszt, tévesen Nílus-kulcsnak is nevezik.

Az egyiptomi hieroglif írásban az „élet” (ankh) jele. A vízszintes vonal a körrel a felkelő Nap, a függőleges az életet adó napsugár.

E pogány jel keresztény értelmezést nyert. A kopt keresztények átvették Krisztus keresztjének, mint az igazi élet jelének ábrázolására.

Korai keresztény példája a római Szent Péter-bazilika sírfömliratai között található.

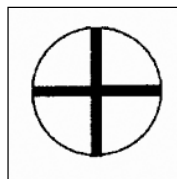
Kerék kereszt

Más elnevezés szerint négyküllőjű körkereszt.

Körbe írt egyenlőszárú kereszt.

Kereszténység előtti nap- és világosságszimbólum. Jelképezte az évszakokat és a négy égtájat (világmindenséget). Legkorábbi ábrázolása a svédországi bohuslani bronzkori barlangrajzok között található. A germán mitológiában Nap-keresztnek és Wotan-keresztnek nevezik. A négy elem közül a Föld jele.

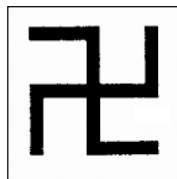
A keresztény művészetben az Üdvözítőre vonatkoztatott jellé lesz, ki minden fény forrása.

Szvasztika

Más elnevezés szerint félmankós kereszt. Ősi vallásos jelkép és díszítőelem. A forgás iránya szerint lehet jobbról balra mutató (ez a félmankós kereszt), ill. balról jobbra mutató (a XX. században ez lett a horogkereszt).

Eurázsia, Afrika, Amerika őskori műveltségeiben is megtalálható: a szanszkritban a szvasztika szerencsét hozó jel, a buddhizmusban a paradicsom kulcsa. Küllőivel a sugárzó Napnak, főként a szerencsének s a jólétnek a jelképe, utalva az élet örök körforgására (Tibet, Kína, Japán, inka birodalom). Ábrázolása főként az indogermán népeknél gyakori, de az egyenlítői Afrikában is megtalálható.

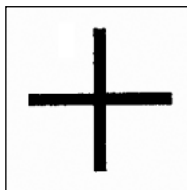
Hazai régészeti emlékei a csiszolt kőkorszaktól követhetők edénydíszként v. az istállóskői barlang falkarcolataként. Mezopotámiából Tróján át terjedhetett el a Földközi-tenger medencéjében; a római emlékeken ritka, az ókeresztény művészetben gyakrabban alkalmazták. A népvándorlás korában a gótok használati tárgyain látható. Skandináviában Thor égisten kalapácsát látták benne. A középkorban nyugaton elfeledték, keleten tovább élt, a XVIII. században Hokusai japán festő mesterjegye. Az indiai művészetben máig használt díszítőelem.

Magyarországon ebből alakult a kaszásokereszt: a kereszt horgait a kasza pengéjének alakjára mintázták. 1932-37. között a Böszörmény Zoltán alapította Nemzeti Szocialista Magyar Munkáspárt jelvénye. Vallásos vonatkozása nem volt.

Görög kereszt

Más elnevezés szerint egyenlőszárú kereszt (crux quadrata). Két azonos hosszúságú, egymást derékszögben metsző vonal.

A kereszt ősi, keresztény formája. Korai példái a Priscilla-katakombákban találhatók. Később címerek díszítőelemévé vált. Számos tárgy díszítésére sokszorozva is használják.

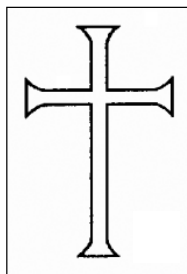
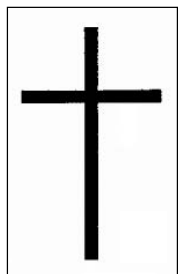

Latin kereszt

Crux immissa: két egymást metsző vonal, a hosszabb függőleges szárát kb. kétharmad részénél metszi a vízszintes szár.

Valószínűleg ez volt Jézus Krisztus keresztjének formája. Általában ilyen kereszttel ábrázolják a keresztrefeszítést. Néha kiszélesedő szárakkal ábrázolják.

Korai példája a Domitilla-katakombában látható.

Antalkereszt

Más elnevezés szerint taukereszt (crux commissa).

T-alakú kereszt, melynek függőleges szára csak a vízszintes szárig terjed.

Nevét az egyiptomi Remete Szent Antalról, illetve a menekülést hozó héber „tau” jerről kapta, mely iratokat hitelesítő aláírás és a Nap erejének jelképe is volt.

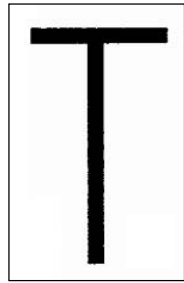
Ezekiel próféta könyvében olvassuk: „Járd be a várost, járd be egész Jeruzsálemet, és jelöld meg tauval azoknak az embereknek a homlokát, akik siránkoztak és bánkódtak a szörnyűségek miatt, amelyeket művelnek benne.” (9,4) A „tau” tehát a megváltás,

a kiválasztottak ismertetőjegye. A görög-római világban egyszerre jelezte az életet és a halált. Korai példája kb. a III. századból egy drágakövön (karneol) látható.

Remete Szent Antal attribútuma a T-alakú, csengettyűkkel ellátott mankó vagy bot.

A XI. században alapított antonita rend jelvénye.

A keresztény művészetben a latrokat gyakran antalkereszten ábrázolták, ezzel is megkülönböztetve őket a latin keresztben függő Krisztustól.

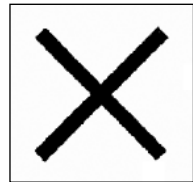
Andráskereszt

CruX decussata: X formában összerótt gerendákból álló kereszt.

A hagyomány szerint Szent András apostolt ilyen keresztre feszítették fel Görögországban, Patraszban.

Eredetileg 45 fokos szögben elforgatott görög kereszt. Ha természetes fatörzsekből van összerakva, burgundi keresztnek is nevezik.

A keresztény művészetben csak a XII. századtól kötődött Szent Andrásához. Az ókeresztény időkben az andráskeresztet (a görög khi betűt, X-t) részben a nagy P (görög ró), részben az I (görög ióta) betűkkel egyesítve Krisztus monogramként használták. A korai középkorban főképp síremlékeken gyakori.

A IX–X. századi könyvfestészet és aranyművesség számos andráskereszttel ékesített alkotást ismer, melyeken ez a kereszt keresztény kozmikus jelentést hordoz. A középkorban az andráskeresztet kitárt karú és lábú „kozmoszembernek” tekintették.

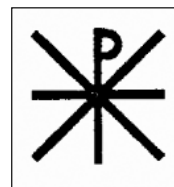
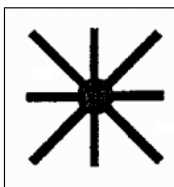
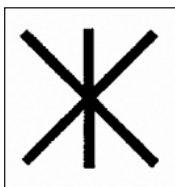
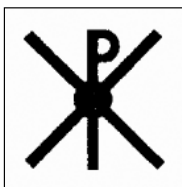
Mint Szent András keresztjét, először 1169-ben egy tropár-illusztrációban ábrázolták, még merőleges szárákkal. Az X formájú kereszt az itáliai és francia festészetben ritka, a németalföldi művészetben a késő középkortól gyakori.

Szent András attribútuma.

Krisztus-monogramos kereszt

Krisztogram (cruX mnogrammatica).

Jézus Krisztus nevének görög kezdőbetűiből – X (khi), P (ró) – kialakított jel, mely Krisztust és a keresztet is jelezte. Kezdetben rövidítésként használták szövegösszefüggésben, olykor ragozott formában is. A IV. századtól Nagy Konstantin császár (ur. 306–337) látomása alapján gyorsan népszerűvé vált. Fölkerült a labarumra, pajzsokra és pénzekre is.

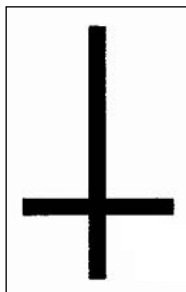
A labarum római hadi jelvény, dárdanyelet keresztező rúdról függő, négyzet alakú kis lobogó. Nagy Konstantin a milviusi csata előtt a napkorong fölött a kereszt jelét látta „touto nika”, „e jelben győzz!” felirattal, s álmában azt az utasítást kapta Krisztustól, hogy ilyen labarumot vitessen csapatai előtt. Látomásáról Konstantin esküvel tanúskodott Caesareai Euszébiosznak. A konstantini labarumról korabeli érmék tanúskodnak. A csúcsára a római sas helyére aranykoszorúba foglalt, drágaköves Krisztus-monogram került.

A csíksomlyói pünkösdi búcsú egyik fő szimbóluma a labarum (a nép labóriumnak nevezi). Ma 20, régebben 50 kg súlyú, díszes kelmével bevont, méhkas alakú jelvény, melyet a tanuló ifjúság képviselőjében a legerősebb diák (laborifer) mint zászlót visz és hordoz végig a több óráig tartó „kikerülés” során. Eredete a XVIII. századba nyúlik, ekkor alakult meg a Mária Társulat a tanuló ifjúság körében.

Péterkereszt

Fordított latin kereszt, melynek keresztgerendája a függőleges szár alsó felében van.

A hagyomány szerint ilyen keresztre feszítették Péter apostolt, mégpedig saját kérésére fejjel lefelé, nem pedig a Krisztus által megszentelt helyzetben.

Kettős kereszt

Crux gemina: érseki kereszt, apostoli kereszt, pátriárkakereszt.

Olyan kereszt, melynek függőleges szárát egy rövidebb és egy hosszabb vízszintes szár metszi.

A felső vízszintes, rövidebb szár a keresztfeliratot jelképezi, melyet Pilátus helyzetett Krisztus feje fölé a keresztre. A kettős kereszt a IV. században szarkofágon jelent meg, valószínűleg a Krisztus-monogramból alakult ki. Főként a bizánci és orosz művészetben gyakori.

A X–XI. században a pápa előtt vitt kettős kereszt (apostoli kereszt) az egyetemes joghatóság jele volt. Hamarosan ugyanilyen értelemben a pápai követek előtt is kettős keresztet vittek.

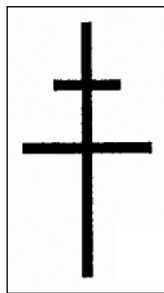
A XV–XVI. századtól pátriárkai, ill. érseki keresztnek is nevezik, mivel a liturgiában a pátriárkát és az érseket illeti meg.

Bizáncban kettős kereszt alakú ereklyetartókban őrizték a Szent Kereszt-ereklyét.

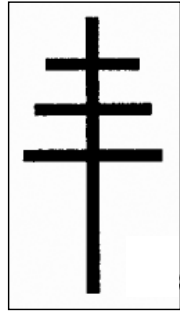
A címertanban a kereszt alapformája kezdetben csak a pápa címerének része volt, a XV. században már püspökök is használhatták. Ekkor a magasabb méltóság megkülönböztetésére az érsekek és pátriárkák címerpajzsaik mögött a kettős keresztet használták.

A Szent Kereszt megtalálására utalva a kettős kereszt Ilona császárnő és Makariosz jeruzsálemi pátriárka attribútuma.

A kettős kereszt a magyar koronázási jelvények egyike, bizonyítottan II. András (ur. 1205–35) óta. A magyar címerben Szent István király (ur. 997–1038) apostoli királysá-

gának jele. Szent István királyt XI. század végi életírói ruházták föl az apostoli jelzővel, mert mint az apostolok, előzmények nélkül, s az Apostoli Szentszékkal együttműködve teremtette meg Magyarország egyházszervezetét.

Hármas kereszt

Azaz pápai kereszt.

Három, felülről lefelé egyre hosszabb vízszintes gerendájú kereszt.

A XV–XVI. századtól a kettős keresztből alakult ki.

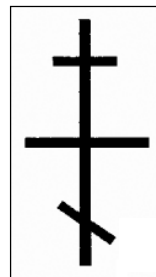
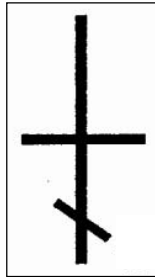
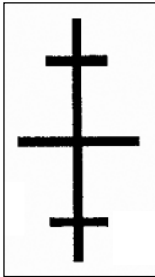
A pápa ajándékozta is annak az uralkodónak, akit pápai (apostoli) követet megillető jogokkal ruházott fel.

Ortodox kereszt

Orosz kereszt, bizánci kereszt.

Három keresztgerendás kereszt, melynek függőleges szárát különböző hosszúságú, ill. elhelyezésű gerendák szelik át.

A harmadik, alsó ferde kereszt szár Krisztus keresztjének lábtartó deszkájára emlékeztet. A kereszt szerinti jobb ága felfelé mutat, a Krisztussal együtt keresztre feszített és ott megtért jobb latorra utalva.

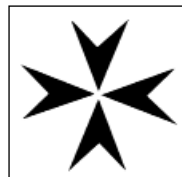
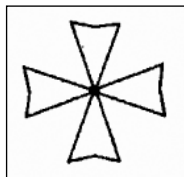

Máltai kereszt

Másik nevén johannita kereszt.

Nyolc csúcsa a nyolc boldogságot (Mt 5,3–12) jelenti.

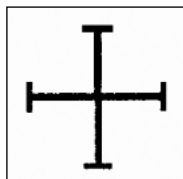
A Jeruzsálemi Szent János Lovagrend (johanniták, rodozi lovagok, János-lovagok, Jeruzsálemi Szent János Ispotályos Lovagrend, ispotályos keresztetek, Ordo Equitum Hospitaliensium Sancti Joannis de Jerusalem) rendjele.

Mankós kereszt

Négy T-alakú keresztből (mankóból) összeállított kereszt.
Legkorábbi ábrázolását a III. század végéről a római Szent Péter-bazilikában találták.

Más elnevezések szerint: kereszt szárú kereszt, ismétlő kereszt, talpas kereszt.

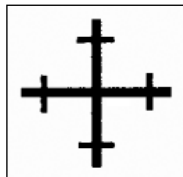
Horgonykereszt

A görög kereszt egyik változata.

Négy vége horgony alakú, illetve görög keresztnek ismétlődnek a végein.

Korai példája katakombai ábrázoláson látható.

Más elnevezések szerint: horgas kereszt, ismétlődő kereszt, kereszt szárú kereszt.

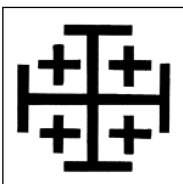
Jeruzsálemi kereszt

Más elnevezés szerint ötöskereszt.

Jézus öt szent sebének emlékezetére kialakított keresztforma.
Egy nagyobb kereszt szögleteiben négy kisebb kereszttel.

A Jeruzsálemi Szentsír Lovagrend jelvénye. A hagyomány szerint Bouillon Gottfried viselte először.

A Jeruzsálemben járt zarándokok ilyen keresztet hoztak magukkal emlékül, latin felirattal (pl. Amor Christi traxit me in Ierusalem – Krisztus szeretete vonz engem Jeruzsálembé).

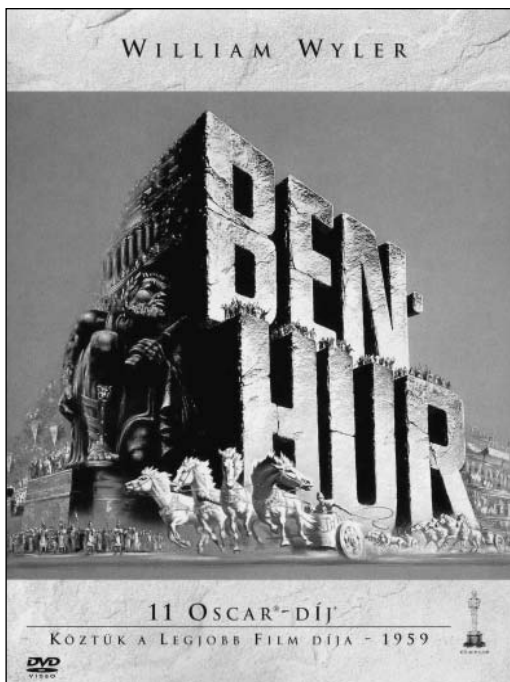

Hiányérzet egy film kapcsán

Díjak besöprésében, népszerűségben, kasszasikerben egyaránt kevés film tudta lekörözni (ha egyáltalán van ilyen) az immár 50 esztendőös Ben Hur című megafilmet! Függetlenül attól, hogy égbe emeli, vagy a sárba lehúzza az éppen aktuális kritika, a népszerűsége töretlen, s mindig újabb és újabb generációk töltik meg a mozi vetítésekor, kölcsönzik ki a DVD-jét.

Krisztus-hívő emberként pedig külön jól esik, hogy a XX. század második felében készült művészi alkotások között is van néhány olyan, amely úgy szól vallásról, hitről, a mi hitünkéről, hogy történetesen nem pocskolja azt, nem érthetetlen gyűlölet vagy butafajta polgárpukkasztás vezérelte elkészítésekor az alkotó művészeket. A Ben Hurnak, a Jézus korabeli júdeai hercegnek a jól felépített, pszichésen is és eseményekkel, sztorikkal is jól „megtámogatott” megtérés-története pedig nem is csak ennek a minimumfeltételnek tesz eleget. Kitűnően elmondott szép történet ez egy olyan ember megtéréséről, akit előzőleg emberileg nagyon érthető és indokolt módon „kővé változtatott a gyűlölet”. S emellett nem mellékesen a hazaszeretnek is gyönyörű példáját adja. (Mintha a mai helyzetre vonatkoztatva mondanák e hagyományoktól, saját értéktől és szellemi, fizikai rögtől elcsábító mondatokat: „teljes szabadság nem létezik. Okos ember ismeri a világot, amiben él. És ezidő szerint, Róma a világ...”)

Az előbbieket valószínűleg – különböző vérmérséklettel és előjellel – mindenki megemlíti a film kapcsán. Éppen ezért ezt én már nem is akarom bővebben kifejteni, helyette inkább arról szólok, hogy egy történelmi film, tanúságtétel is egyben arról a korról, amelyben játszódik. Természetes igény hát vele szemben a korhűség. No nem egy mindenre kiterjedő, a történet szálát elszíntelenítő tudományos alaposságot, szószerinti ténymásolást kérünk ilyenkor számon, hanem inkább az alaptendenciákban, az összképben, az összbenyomásban tükröződő (esetenként görbetükrö-

zódó) valóságot. Ebben viszont – valljuk be – hogy némi kívánnivalót maga után a Ben Hur... Az ösztársadami kép ugyanis túl egysíkúra, sematikusra sikeredett. A film nem sok színességet enged meg a korabeli zsidó társadalomnak, melyet belső törések nélkülínek, egységes egy tömbként ábrázol. A gyakorlatilag egy szalon futó eseménysor természetesen nem mutat fel nagy társadalmi körképet, és Jézus utolsó napjának történéseire sem tér ki tetelesen, hiszen nem is ez a vállalt feladata. De abban már lehet hiányérzetünk, hogy a dialógusokban egyetlen utalás sincs a zsidó főpap-klán és a főtanács fondorlataira, a felcukkolt tömegre Pilátus előtt, a „Feszítsd meg őt! Vére rajtunk és a mi fiainkon!” bekiáltásokra, vagy például Heródes bohózatára. Egyetlen helybeli ember sincs Jézus iránti ellenséges érzülettel ábrázolva. A Golgotára vezető út mentén állók sokasága egységesen sugallja az együttérzést a megszálló rómaiak által megkínzott, keresztjét cipelő Jézus iránt. Azt a látszatot keltvén, mintha a Jézus kereszthalálában kizárólag a megszállók, az idegenek játszottak volna szerepet.

S ha már itt, az egyszeri világtörténelmi eseménynél ennyire leszűkítjük a tettesek és felelősök körét, akkor ugyan hogyan, milyen kanyarral tudunk ellenkező irányt venni, és oly módon tágítani a kört, hogy eljussunk az egyetemes felelősségig, s ezen keresztül a saját személyes felelősségünkig?! Hogyan válhat a számunkra valósággá az, hogy végső soron mi, én és Ön, valamennyien okozói vagyunk az Ő halálának, hisz értünk, a mi megigazulásunkért vállalta önként a kínszenvedést és a halált?!

Úgy vélem egy-egy nép történetének a tálalásában, az üdvtörténet megértésében, illetve saját személyes életünk eseményeinek feldolgozásában egyaránt érvényes Aquinói Szent Tamás azon mondása, mely szerint „a féligazság veszedelmesebb a hazugságnál”. Ugyanis a féligazságok lehetnek a legjobb táptalajai a manipulációnak, mely korunk egyik legnagyobb alapveszélye.

TARACZKÖZI GERZSON

Jézus Krisztus él!

I.

Ki az közülünk, aki ne szeretné megtapasztalni, hogy milyen csodálatos dolog ott lenni Jézus mellett. Időnként eljátszunk a gondolattal, hogyha abban az időben élhetnénk mi is, amikor Jézus a földön járt, mennyire is ragaszkodnánk hozzá, s milyen jó lenne szeretettel teli légkörében tölteni az időt. Segíthetne eligazodni az összekuszált világban, nála megpihenhetnénk, terheink alól föloldozást nyernénk, testi és lelki bajainkra gyógyulást kaphatnánk. S akkor jön hideg zuhanyként a világunk valósága, a temérdek lelketlenség, a közömbösség, sőt a durvaság és a kegyetlen embertelenség jelenségei, amelyek sajnos mindennapi élményeinkké váltak. Ez így elkeserítő lenne. Álmodozni, vágyakozni, sóvárogni valami jobb, értékesebb élet iránt, aztán újra és újra szembesülni a kíméletlen, szembesítő valósággal. Ezért olyan jó meghallatni Istennek a húsvét ünnepébe belerejtett üzenetét: Jézus él, föltámadott. Lehet véle találkozni, lehet terheinkkel, betegségeinkkel, kilátástalan helyzeteinkkel, még kételyeinkkel is Őhöz járni. A vele való találkozás pontosan a föltámadás révén nyer új dimenziót. Ettől kezdve nem egy helyhez kötött, nem csak a kiváltságos néhányak lehetnek már vele. Dicsőséges lelke által bármikor, bárhol ott van, akár több helyen is egy és ugyanazon időben, ahol csak őszintén keresik, és vágyakoznak a vele való találkozásra. Jelen van, amikor a nevében gyűlünk össze, amikor róla beszélgetnek, mint az első húsvétkor a tanítványok, sőt a kételkedő Tamáshoz is elmegy, hogy kételyeit eloszlassa. Isten a húsvéti ünnepkörben évről évre átélteni vélünk Megváltónk passióját, és feltámadásának örömét is belesúgja az ünneplés csendjébe. Ha van egyáltalán ilyen az ünneplésünkben. Azt mondja: „a Fiam él! Keres titeket, és arra vár, hogy közeledését észrevegýétek. Hozzám akar elvezetni, hogy nálam békességet, menedéket és gyógyulást találjatok. Amire talán csak tudat alatt, a lelketek mélyén, de annyira vágytok, íme készen van. Átélethető, megtapasztalható valóság.”

E mostani húsvét ünnepe is arról az örömről szól, hogy az élő Jézus ott jár-kelel mindenütt, hogy megálljon mindazok mellett, akik igazán éheznek és szomjúhozózzák Isten igazságát, hogy Ő megalégítse őket. Az elkeseredett, reményét veszített, kételkedő tanítványai mellett, hogy jelenlétével meggyógyítsa őket. Hiszen az első föltámadás ünnepe is erről szólt, Jézus az ilyeneket kereste meg a Szentírás bizonyoságtétele szerint. Azonban nem láthatták Őt azok, akik önmagukkal voltak elfoglalva, és valójában nem is akartak véle, mint föltámadott, élő Úrral találkozni.

Jézussal való találkozásokban gazdag áldott húsvéti ünneplést kívánok mindannyiunk számára!

II.

Miután megláthattuk azt, hogy Jézus él, és lehet hozzájönni mindenütt és mindenkor, érdemes átgondolnunk: mit is ad, mit is nyújt ez nekünk? Mit nyerhetünk a véle való találkozásban, ha Isten szerint éljük át az ünnep lényegét, ami természetesen nem csak a húsvéti napokra korlátozódik? Először is észre kell vennünk, hogy a felénk közeledő Jézus mit hoz nekünk. A legfontosabb az igazság, az igazzá tétel nagy ajándéka. Hiszen szenvedéseinek ez volt a legfontosabb célja: megszerezni számunkra a bocsánatot. Mindezt azért, hogy az elrontott életünk, bűneink ne legyenek akadályai Isten és az ember közti kapcsolat gyógyulásának. A föltámadott és élő Jézus felénk kinyújtott kezében tehát egy tiszta lapot találhatunk, életünk megújulásának tiszta lapját. Az igazi esélyt igazi életre. Ez alapvető feltétele életünk meggyógyulásának. Nem véletlen tehát Jézus köszöntése: „békesség néktek”, más szóval: „megszereztem a békességet néktek. A tiétek az áldozatom ereje, az elégtételek következménye.” Az új kezdethez, a meggyógyuláshoz nem csak az újrakezés tiszta lapját kapjuk meg tőle, hanem a folytatáshoz szükséges erőt is. Anélkül semmit nem érne az új kezdet, ha nem lenne erőnk az új lehetőséggel való élésre. Ki előtt ne lenne ismert az az állapot, amikor kemény, eltökélt szándékunk a megváltozásra kudarccal záruló lemondásba torkollott? A föltámadott Jézus nyújtja felénk tehát a megelevenedés erejét, az Ő lelkét. Ez az erő a lélek ereje. S új életre támaszt bennünket. Jézus rájuk lehelt, és ezt mondta: „vegyetek Szentlelket”. Ez meg is változtatta a tanítványi életet, tagadóból, félelmek miatt bujdosóból hitvalló tanítványokká váltak.

A törvényt mindenek felett tartóból a kegyelem legnagyobb hírnöke vált. Aki kárna és szemétnak ítélt minden addig elért eredményt és teljesítményt a Krisztus megnyeréséhez képest.

S azóta is hány de hány megváltozott élet hirdetheti húsvét ünnepével összhangban: új életet kaptam a föltámadott Jézustól!

Olyan jó lenne, ha minél többen vehetnék át e húsvét ünnepében az élő Jézustól az új élet lehetőségét s erejét. A földi életünk legnagyobb dolgai ehhez képest a ráadás kategóriájába esnek.

„Ti vagytok erre a tanúk”

AZ EGYETEMES IMAHÉT ZÁRÓ ALKALMA

A tavalyihoz hasonlóan az idén is a Miskolci Egyetem aulája volt a helyszíne az egyetemes imahét január 24-i záró alkalmának. Az ökumenikus gyülekezet számára dr. Ternyák Csaba római katolikus érsek, Kocsis Fülöp görög katolikus püspök, dr. Fabinyi Tamás evangélikus püspök és Csomós József református püspök hirdette Isten igéjét. Házigazdaként az egyetem rektora, prof. dr. Patkó Gyula köszöntötte az egybegyűlteket.

Az alkalom igehirdetéseken átívelő témája azon vendégszeretettel történő tanúságtétel volt, melyet vagy mi adunk Istennek, vagy mi fogadunk el Ötöle. Dr. Ternyák Csaba római katolikus érsek az I. Mózes 18,1–8 ige alapján többek között arról szólt, hogy Krisztus evangéliumáról való tanúskodásunkban csak akkor lehetünk eredményesek, ha egyre jobban megtanulunk közösen, együtt tanúságot tenni Róla, ha az élet egyre több területén közösen lépünk fel, együtt cselekszünk. Az ökumenikus együttlétnünkben nagy örömmel tölt el bennünket, hogy teljes egység van közöttünk a Szentháromság megválllásában, Jézus Krisztus istenségének és emberségének a hitében. Igaz ugyan, hogy minden egyház saját hagyományai és szokásai szerint emlékezik Jézus utolsó vacsorájára, de közös mindnyájunknál, hogy e vacsoráról való megemlékezés hitünk központi eseményének tartjuk. Az elmúlt évtizedek ökumenikus törekvéseinek eredményeként már nyitott szívvel tudjuk vendégül látni egymást. Eljutottunk odáig, hogy őszinte baráti légkör alakult ki köztünk, ahol még a fájó kérdéseket is felvethetjük. Majd így szólt: „jobban kellene figyelniük arra is, hogy az esetleg bántó megfogalmazásokat elkerüljük azáltal, hogy egymás hitét jobban megismerjük, és tiszteljük.”

„Krisztus-hívőkként, Istent kereső emberekként egyek vagyunk abban, hogy hiszünk: Isten szól hozzánk a Biblia által, az Ő kinyilatkoztatott szava mutatja meg életünk irányát és célját... Egyek vagyunk abban is, hogy imádjuk az Istent, imádkozunk hozzá” – erről már Kocsis Fülöp görög katolikus püspök beszélt. Zsoltárok 146 alapján szólt arról is, hogy a kérő, a hálaadó és bűnbánó ima mellett nagy szükségünk van a dicsőítő, Urat magasztaló imára is. A zsoltár arra is figyelmeztet bennünket, hogy „ne bízzatok a fejedelmekben”, mert a fejedelemben vetett bizalom elvon bennünket az Isten dicsőítésétől. Amikor az ember a másik emberbe veti bizalmát, akkor elfeledkezik az Istenről. Túlságosan önmagunkba, az ember nagyságába, képességébe vetjük a bizalmunkat. Ha viszont felismerjük Isten nagyságát önmagunkban, akkor a végtelen hatalmú Isten oly módon teszi nagygyá az embert, hogy azonossá teszi magát vele. Amiképpen Jézus mondta: „Amikor megtették eggyel a legkisebbek közül, velem tették meg” Az Isten dicsőítése forraszt össze bennünket az Istennel és egymással.

Dr. Fabinyi Tamás evangélikus püspök szólt arról, hogy ezen alkalomra az egyetemi aula, a szellem és tudomány épülete templommá szenteltetett. Hisszük,

(Rácsok András felvétele)

hogy Jézus jelen van közöttünk. S miként egy '60-as években készült, véletlenül egymásra exponált fotón két ellenséges család tagjai békében együtt látszanak, szeretetteljes egységet mutatván, úgy válhatnak egy családdá azok az egyházak, melyeknek kapcsolatát az előző évszázadokban szembenállások, előítéletek terhelték. „Olyan formában, mint az említett egymásra exponált fotón: az egyik család tagja szinte átöleli rosszakarójának a vállát, a másik pedig szinte lekuporodik haragosa lábához.” Akkor válhatnak szeretetteljes közösségekké gyülekezeteink, egyházaink, otthonainkba, ha Jézus közöttünk van, és nem is vendégként, hanem miként az emmausi tanítványok történetében – az igehirdetés textusa Róm. 14:17–19 volt – átveszi a házigazda szerepét.

Amikor még a szemtanú asszonyok beszámolója, az emmausi tanítványok tapasztalata és megvendéglése, Krisztus sebeinek bizonyossága sem volt elég, hogy higgyenek a tanítványok, akkor Jézus újból megjelent nekik és kérdezte: van-e itt valami ennivalótok? „S a tőlük kapott egy darab sült halon nagyot fordult a világ” – hallottuk Csomós József református püspöktől a Lukács 24:41–48 igemagyarázatában. Ugyanis a tanítványok hite ezzel a hallal vált teljessé. Erre volt szükségük, hogy bizonyosságot szerezzenek arról: az élet abszolút valóságához tartozik Isten országa. Így váltak a tanítványok Krisztus feltámadásának tanúivá. S ma is kérdezi Jézus tőlünk, van-e valami (gyász, amiből feloldozzon, reménytelenség, amiből kiemeljen...), amit odaadhatunk Őneki, ami bizonyossággá teheti a mi hitünket? Ő ma is él, s nem csak a templomok, könyvek, igehirdetések tanúsága szerint, hiszen a feltámadott Krisztus, s az Isten országa saját személyes életünknek is a legbiztosabb valósága. S Isten országának ma mi vagyunk a tanúi. Nem csak a bibliai idők tanítványait bízta meg Isten a tanúságtétellel, hanem bennünket is.

Jeney Edit

MIKOLAI VINCE

Caritas in veritate

XVI. BENEDEK HARMADIK ENCIKLIKÁJA: SZERETET AZ IGAZSÁGBAN

Nem vártak úgy enciklikát az utóbbi években, mint éppen ezt, többször is beharangozták, hogy megjelenik, de mindig eltolódott a kiadása. Ilyen szociális enciklika 1991-ben jelent meg II. János Páltól, a Centesimus annus, a Rerum novarum megjelenése 100. évfordulóján. A Szentatya, akit annak idején II. János Pállal együtt nevezett ki bíborosnak VI. Pál pápa, úgy gondolta, hogy VI. Pál nagyon fontos enciklikájának, a Populorum progressio (A népek fejlődéséről) évfordulóján ad ki enciklikát. Ezért 2007-ben kellett volna megjelenni ennek az enciklikának, de 2009 lett belőle.

XVI. Benedek azt mondta, hogy VI. Pál enciklikáját úgy tekinti, olyan fontosnak, mint tekintették a XX. században a Rerum novarumot. Míg a korábbi pápák mind ehhez az enciklikához nyúltak vissza, és annak 40., 70., 100. évfordulójára jelentettek meg enciklikákat, ő úgy gondolja, hogy a modern kornak a VI. Pálé az alapvető enciklikája, amelyet most értelmezni kell, mert olyan problémát fogalmaz meg, amely mindannyiunk számára alapvető kérdés: a fejlődését.

Manapság a fenntartható fejlődésről beszélünk, korábban a korlátlan növekedésről volt szó. A kettő között érezzük a különbséget, az utóbbi a termelés fokozása, mennyiségi jellegű szempont, a fenntartható fejlődés nem feltétlenül anyagi természetű, ide tartozik a szellemi, a kulturális fejlődés és sok más is. Mi, Magyarországon kételkedünk ebben, mert az utóbbi években inkább visszafejlődünk, az idő előre megy, mi meg úgy érezzük, hogy a korábbi évtizedek szintjére esünk vissza. Ettől függetlenül érdemes gondolkodni a fenntartható fejlődésről.

Az enciklika 2009. június 29-én jelent meg, ekkor írta alá a Szentatya, majd egy

Mikolai Vince

nyilvános sajtóértekezleten bemutatták. Azért is halogatták a megjelenését, mert utána, júliusban volt a G8-ak találkozója Itáliában, és a pápa így átadhatta a találkozó minden résztvevőjének ezt az enciklikát. Arra is emlékezhetünk, hogy Erdő Péter bíboros úr az Európai Püspökkari Konferenciák képviselőjében meglátogatta Sarkozy elnök urat, ő is átadott neki egy példányt a biztonság kedvéért.

Az enciklika címe: Caritas in veritate, Szeretet az igazságban, Az ember teljes értékű fejlődéséről alcímmel. Van egy bevezető része, ami a teológiai alapvetés, ahol a szeretet és az igazság kapcsolatáról szól. Az első fejezetben a Populorum progressio üzenetét foglalja össze röviden, utána az emberi fejlődés fogalmát mutatja be a mi korunkban. A harmadik fejezetben a testvériség, gazdasági fejlődés, civil társadalom címszavak alatt arra próbál rámutatni, hogy sem a gazdaság, sem a politika, sem a fejlődés nem tárgyalható etikai kérdések nélkül. A következő fejezetben a népek fejlődése, a jogok és kötelességek összefüggése kérdéséről beszél, hogy nemcsak a jogokat kell hangoztatni, hanem az ezzel kapcsolatos kötelességeket is el kell fogadni.

Az ötödik fejezetben az emberiség családjának együttműködéséről ír, hogy milyen lehetőségek nyílnak ebben előttünk. A következőkben a népek fejlődésében a technika problematikáját értelmezi, majd egy befejező rész zárja az enciklikát.

Ezek a fejezetek, és megpróbálok mindegyikből kiragadni néhány fontos gondolatot, azt jól aláhúzni, hogy egy emészthető, megjegyezhető kép maradjon bennünk az enciklikáról.

A szeretet a társadalmi tanítás királyi útja

A bevezető részben a Szentatya a szeretet problematikáját, a szeretet és igazság és a fejlődés összefüggését próbálja értelmezni. Azt mondja, hogy a szeretet a valódi fejlődésnek a legfőbb alkotóereje. A szeretet elkötelezettségre ösztönöz bennünket, magától az Istentől, az örök szeretettől kapjuk, és az örök igazságból ered, és természetes, hogy „a szeretet örömét leli az igazságban”, és mindannyiunkat meghív az embertársaink szeretetének hiteles gyakorlatára. Ha a kereszténységet röviden össze akarjuk foglalni, akkor ez az Isten és az emberek szeretetében nyilvánul meg. A szeretet az egyház társadalmi tanításának királyi útját jelenti a pápa szerint, ez a vezérelve mind a mikroközösségeknek, mind a makroközösségeknek. Családi élet szeretet nélkül nem gondolható el, de hogy mennyire hiányzik a szeretet a társadalmi életből, azt mi, Magyarországon szomorúan tapasztalhatjuk, ahol keményen feszülnek egymásnak az ellentétek, és nagyon gyilkos módon nyilatkoznak meg az emberek, nem látnak másban értelmet, mint egymás ócsárlásában.

A szeretettel kapcsolatban az igazi nagy probléma, hogy az értelmezése könnyen félresiklik, könnyen válik pusztán érzelmességgé. Sokak számára a szeretet nem tetteket jelent, nem elkötelezettséget, hanem hangulati elemet, érzelmeket, és ezért a szeretet igazi, bibliai értékét elveszítheti. Amikor a pápa hangsúlyozza, hogy szeretet az igazságban, vagy igazság a szeretetben, arra akar rámutatni, hogy az igazságot nem lehet „kidistingálni” a szeretet világából, „az igazságot a szeretet ökonómiájában kell keresni, megtalálni és kifejezni”. Gondoljunk bele: Istent megismerni szeretet nélkül nem lehet. Krisztus mondta: aki szeret engem, annak kinyilatkoztatom magam.

Az igazság megismerése tehát nem gondolható el szeretet nélkül, és fordítva, a szeretetet az igazság fényében kell megérteni, értékelni és gyakorolni. A szeretet akkor igazi, ha tiszteletben tartja az igazságot, ha az igazságosság szempontjára vezérli, ha nem akarja felülírni a valóságot, hanem aszerint jár el. „Csak az igazságban ragyog fel a szeretet, és válhat hitelesen megélhetővé”, mondja a pápa. Isten egyszerre agapé és logosz, szeretet és igazság, és mind a kettőnek Ő a forrása, mert a kettő kölcsönösen értelmezi és befolyásolja egymást. Az igazság ugyanakkor dialógust teremtő logosz, ami annyit jelent, hogy a megosztás, illetve a közösség szempontjai társulnak hozzá. Az igazságot közösségben tudjuk hitelesen keresni, és igényt tartunk rá, hogy másokkal is megosz- szuk azt. Az igazság megnyitja és egyesíti az emberek értelmét a szeretet szavára.

A pápa szerint a szeretet és igazság nemcsak hasznos elemei a társadalmi alakulásnak és a fejlődésnek, hanem nélkülözhetetlenül szükséges annak a világnak, annak a fejlődésnek, amiről beszélni szeretnénk. A szeretetről mindnyájan tudjuk, hogy ajándék, Isten kegyelme, a teremtésben és a megváltásban a szívünkbe árasztatik, és kötelez bennünket arra, hogy mi is ajándékozzuk oda magunkat. Amikor a szeretetet az igazságban hangsúlyozzuk, akkor előkerül a közjó gondolata, hogy a szeretet gyakorlása elválaszthatatlan attól, hogy tekintettel legyek a másik emberre és a közösség javára, az elgondolhatatlan, hogy csak a saját szempontjaimat hangsúlyozzam. A közjó, mint a társadalom alapszabálya, hozzátartozik a szeretet világához.

Mit jelent a szeretet? Valakinek a javát akarni. Nem érzélgősséget, érzelmes, affektív mozzanatot, hanem a másik javát akarni és előmozdítani. Az igazi szeretet arra bátorít bennünket, hogy úgy viselkedjünk, úgy dolgozzunk és szolgáljunk a másik embert, hogy az ő kibontakozását, javát akarjuk.

Ennek a szeretetnek az intézményes útja a politika, mely nem kevésbé minőségi és hatékony út. Ez nagyon fontos kijelentés. Ma, Magyarországon ezt a mondatot ki sem lehet mondani, mert az emberek rögtön elhúzzák a szájukat. Az egyház azt mondja a politikáról, hogy az egy nemes mesterség, és szükség van rá, mint a szeretet intézményes útjára. Ha azt akarjuk, hogy a szeretetünk hatékony legyen, akkor szövetkeznünk kell másokkal, közös célokat kell megállapítani, próbálni kell a még nagyobb közösséget meggyőznünk, tehát szükség van a politikai gyakorlatra.

Az ember földi tevékenységét a szeretet inspirálja és tartja fenn, hozzájárul Isten egyetemes városának a felépítéséhez. Isten országát kell építenünk, a mennyei Jeruzsálemet, amely Isten ajándéka, az égből száll alá, de a mi közreműködésünk révén is épül. A *Populorum progressio* enciklika, amelyet 1967-ben írt VI. Pál pápa, azt mondja, hogy pusztán a technikai haladás és az érdekviszonyok kevesek az igazi fejlődéshez, ha az emberek világából hiányzik a szeretet, akkor az ember nem képes hiteles fejlődésre. Ha az ember a jövőjéről való gondolkodásából kihagyja az Istent, akkor a leglényegesebbet hagyja ki belőle.

A döntő mozzanat, hogy a szeretet meghatározó része az egyház gyakorlatának, társadalmi tanításának, a fejlődésnek legfontosabb hatóereje. A szeretet, amely ingyenes kegyelmi mozzanat, arra ösztönöz bennünket, hogy a politikát, az intézményes megvalósulást is, általa hajtjuk végre.

Ez mindannyiunk számára régtől ismert alapkövetelmény, amely részletesebb látásmódot is megkíván arról a jelenségről, amellyel az enciklika foglalkozni akar. A teljes értékű fejlődésen túl az enciklika azzal a problematikával is foglalkozik, amelyet ma globalizációnak nevezünk. A *globus* latin szóból származó kifejezés a földkerekséget jelenti, és azt a hirtelen, robbanásszerűen kibontakozó jelenséget tárja szemünk elé, amelynek következtében globális falu lettünk, az emberek a kommunikációs eszközök révén nagyon közel kerültek egymáshoz, de ez a közelség nem pozitív mozzanatokot jelent számukra, és nem ajándékképpen élük meg, hanem teherként és félelemként, idegen nyomásként. Az ötvenes években jelent meg a magányos tömeg kifejezés, amely azt akarta érzékeltetni, hogy az emberek többsége város lakó, naponta tolonganak a közlekedésben, vásárlásban, de mindenhol idegenek veszik őket körül, ezért egy magányos pontnak érzik magukat egy hatalmas tömeg közepén.

Ez a fajta elidegenedettség-ézés azóta csak fokozódott. Miközben az internet révén akárkivel beszélgetni tudunk a világ bármely sarkán, sőt a képét is láthatjuk, a hangját is hallhatjuk, miközben a piac is nemzetközivé vált számunkra, mi is kínai árukat fogyasztunk (múltkor a zöldségesnél japán retket láttam, meg is vettem kíváncsiságból, nem volt annyira jó, mint a miénk), látjuk, mi minden van itt körülöttünk, mégis magányosnak érezzük magunkat. Hogy ez a folyamat jó-e, vagy rossz? Önmagában nyilván sem nem jó, sem nem rossz, csak egy adottság, de hogy tudjuk-e jóra fordítani, vagy többnyire csak a negatív mozzanatai kerülnek előtérbe, ez a tét, és erre (is) próbál az enciklika válaszolni.

VI. Pál tanítása a népek fejlődéséről

Az első fejezetben a *Populorum progressio* üzenetéről van szó. Amikor XVI. Benedek áttekinti ezt az enciklikát, megállapítja, hogy VI. Pál műve beleillik az apostoli folytonosságba, amelynek során új jelenséget prezentál, de a hagyományos alapokon, azokból kiindulva próbálja interpretálni a dolgokat. Az egyháznak teljes létében és tevékenységében az a célja, hogy az ember sokoldalú fejlődését segítse elő. Az egyháznak tehát van közéleti szerepe, amely arra hivatott, hogy a közösségi életet pozitív irányba tudja befolyásolni. Az ember valódi fejlődése a személy teljességére vonatkozik, a maga egységében és minden dimenziójában.

Ha csak egyetlen mondatot akarunk megjegyezni ebből a fejezetből, ez az: *az ember teljes értékű fejlődése az egész embernek, és minden embernek a fejlődését jelenti*. Mi a modern fejlődésnek a gyengéje? Az egyoldalúság. Az ember technikailag hihetetlen mértékben fejlődött, ugyanakkor erkölcsi kiskorúságban ragadt, ami fenyegető egyensúlytalanság. Egy vékonyka réteg fényesen él és dözsöl, a javak majdnem 90 százaléka egy tízszázalékos réteg kezében van, míg a maradék 10 százalék jut az emberek 90 százalékának. Ez fenyegeti az emberiséget a mindennapjait, nemcsak a közérzetét, hanem a létét, a fennmaradását, és nemcsak az emberiségét, hanem az egész bolygóét is. Az öncélú profithajzás nagy károkat okoz az emberiség számára.

Már VI. Pál megfogalmazta, hogy az igazi fejlődés az egyén fejlődése és minden ember fejlődése. Ez a kulcsmondat. A fejlődést illetően filozófiai kérdés is, hogy az

ember nem csupán a saját erejéből fejlődik, és fejlődése nem is csak kívülről adatik neki, az intézmények ehhez önmagukban elégtelenek, a fejlődésnek egyfajta transzcendens szemléletét is megköveteli. Az Istennel való találkozás teszi lehetővé, hogy a másokban nemcsak a más, hanem a másikat is felfedezzük, aki által jobb emberek lehetünk. A fejlődésünk nem pusztán a saját erőnkől támad, szükségünk van külső hatásokra is, de pusztán a külső intézmények léte és működése automatikusan nem teszi fejletté az embert, ehhez szükségünk van a saját törekvésére is. Ez a kettő is kevés még önmagában, szükség van ehhez egy transzcendens adottságra is, amely által az ember érzi, hogy van saját sorsát felülmúló hivatása, az ő fejlődése túlmutat az anyagi javak halmozásán, annak minőségi természetűnek kell lennie, amit mi úgy szoktunk megfogalmazni, hogy az életszentségre kell törekednie.

VI. Pál azt mondja, hogy szoros összefüggés van a tanítói hivatal tevékenysége és az emberi és keresztény értelemben vett fejlődés között, amelynek a neve a keresztény társadalmi üzenet. VI. Pál szerint amikor az egyház hirdeti az evangéliumot, amikor az embereket üdvösségre akarja vezetni, és amikor a fejlődésről beszél, akkor ennek a ténykedésnek a középpontjában az egyház társadalmi tanítása áll. A *Populorum progressio* enciklika mellett, annak megjelenése nyolcvanadik évfordulóján, 1971-ben a pápa kiadta az *Octagesima Adveniens* című apostoli buzdítását, amelyben keményen elítélte a liberalizmust, illetve a szocializmust, mint utópisztikus ideológiákat, mint olyanokat, amelyek délibábos jövőt festenek az emberek elé, és ezzel negatívan befolyásolják életüket.

VI. Pál drámai figyelmeztetése volt a *Humanae vitae* enciklikája 1968-ban, amelyben az élet, a születésszabályozás kérdése is szóba került. Akkoriban jelentek meg a fogamzásgátló pirulák. A pápa összehívott egy bizottságot, amelynek többsége, érdekes módon amellettt volt, hogy engedélyezzék ezeknek a piruláknak a bevezetését, a pápa a kisebbség véleménye mellett foglalt állást, mely azt képviselte, hogy a házastársi találkozásnak nyitva kell lennie az élet továbbadása számára, a termékenységet és a szerelmet nem lehet elválasztani egymástól – gyakorlatban igen, de ennek emberi szempontból szomorú következményei lesznek –, mert annak az ember látja kárát. Hatalmas felzúdulás következett, de utólag arról beszélnek, hogy bölcsen és okosan döntött ebben a kérdésben.

Az utolsó nagy megnyilatkozása az evangelizációról volt, az *Evangelium nuntiandi*, amelyben arról szólt, hogy az egyház evangéliumi ténykedésének a hit hirdetése és tanítása, a hitre nevelés eszköze és nélkülözhetetlen területe az egyház társadalmi tanítása. Valljuk meg őszintén, ma sem állunk ezen a területen túlságosan jól, nem állíthatjuk, hogy ma már jól ismerik az emberek az egyház társadalmi tanítását. Még a keresztény politikusok sem állítják, hogy minden részletét ismerik.

Az egyik legfontosabb megállapítása VI. Pálnak a fejlődéssel kapcsolatban különösen is érdekes, hogy a fejlődés forrását és lényegét tekintve hivatás. Isten tervében minden ember fejlődésre hivatott, és minden élet hivatás. A fejlődés transzcendens hívásból születik, amely képtelen megadni önnön végső értelmét, nem valóságos az a humanizmus, amely nem nyílik meg az abszolútum felé, amikor felismeri azt az

elhívást, amely az emberi élet valódi távlatát és beteljesülését kínálja. Tehát elhivatott vagyok, az Isten kiszólitott a semmiből, meghívott az ő életének a közösségébe, és ez nemcsak egy útnak a befutását jelenti, hanem szüntelen tökéletesedést, szüntelen fejlődést kíván tőlem. Jézus azt mondja, tökéletesek legyetek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes.

A fejlődésre vagyunk tehát meghívva. Régen a tanárok felíratkák a gyerekekkel a táblára a három t-betűt: *több telik tőlem*.

A sokoldalú fejlődés az egyén és a népek felelős szabadságát feltételezi, az ilyen fejlődést, az emberi felelősség tudatát pedig egyetlen struktúra sem képes kívülről és felülről garantálni. Tehát szabadság kell a fejlődéshez. Tapasztaltuk, hogy a szocializmus boldogítani akart bennünket, azt mondták, ha belehalunk is, de tökéletesnek és boldognak kell lennünk. Ez a felülről ránk erőszakolt boldogítani akarás gyökerében hamis volt és ellenérzéseket szült az emberekben, és nem volt képes őket boldogabbá tenni.

A hivatásként felfogott fejlődés az igazság tekintetbevételét is megkívánja. Mit jelent a fejlődés? Többet tenni, többet tudni, többet birtokolni és ily módon többnek lenni. Ezen tényezők nélkül nem beszélhetünk fejlődésről. A többet birtoklás nem biztos, hogy tárgyak birtoklását jelenti, esetleg ismeretek, vagy kapcsolatoknak a birtoklását, a több létezés pedig azt jelenti, hogy valamilyen módon közelebb vagyok az Istenhez és a létezésemet mélyebben és teljesebben élem át.

Mi ezt Krisztusra tudjuk alapozni. Jézus Krisztusban az Isten igent mondott az emberre, és ez alapozza meg számunkra a fejlődés hiteles távlatait. Az önnön megvalósulását a transzcendens humanizmusban keresi a keresztény ember, mert Isten nélkül minden kiüresedik. Henri de Lubac 1943-ban írt egy könyvet az ateista humanizmus drámájáról, amikor Európában szomorú események történtek, s ennek ez volt a végkicsengése: „az ember Isten nélkül is fel tudja építeni a világot, de ez a világ szükségképpen emberellenes lesz”. Ezt is megtapasztaltuk. Azt nem mondhatjuk, hogy a „szocializmus” olyan borzasztó, rossz világ volt, sokan ma is visszasírják, hiszen volt munkahely, volt kenyér, relative szabadság is, de mégis, egészében embertelen, lélektelen, üres volt. A legfontosabb dolgok hiányoztak belőle, a szabadság, a nyugodtság, az Istenre való figyelésnek a lehetősége. Ennek következtében hiába akart jót a maga módján az embereknek, a legfontosabb értékeket elrabolta tőlünk és megnyomorította az embereket. Látjuk, hogy akik ebben nőttek fel, mi mindent veszítettek emberségüket tekintve.

Ebben a fejlődésben központi szerepe van a szeretetnek. Az elmaradás okai a mai világban nem anyagi természetűek. Sokszor úgy gondoljuk, hogy elmaradott Afrika és Ázsia, a termelési kultúrája nem jó, és ez valamilyen módon igaz is, de hogy az emberiség nem úgy fejlődik, ahogy fejlődhetne, annak döntően az az oka, hogy önzés van, hogy hiányzik a testvériség, nem figyelnek egymásra az emberek, nincs szolidaritás. Az emberek sokkal inkább ellenségei egymásnak, mint bátorítói. A globalizáció nem tud testvérré tenni, csak szomszédá. Tehát közel van hozzánk a másik ember, de nem úgy tekintek rá, mint egy jelentős másikra, aki által én több lehetek, hanem úgy, ahogy Jean-Paul Sartre írta: *a másik a pokol*. Miért? Mert

alkalmazkodásra kényszerít, mert elszívja előlem a levegőt, megessi előlem a jó falatokat, elfoglalja a helyemet stb.

Itt a döntő különbség a szemléletben van: számunkra a *másik* feladat, testvér, ajándék, kegyelem és nem negatívumként tekintünk rá, még akkor sem, ha néha nekünk is nehéz az alkalmazkodás.

Az igazi testvériség, ami a globalizációnak az embereket összetereelő, és egymásba zsúfoló mozzanatát áthathatja és közösséggé formálhatja, a krisztusi szeretetre épül. Enélkül a globalizáció nem nyer pozitív mozzanatot, csak teherként fog ránk nehezedni. Ehhez szükségünk van reformokra. Azt mondjuk, Krisztus szeretete sürget minket, a teljes ember kifejtett irányában, tehát minél mélyebben el kell köteleznünk magunkat ennek a szeretetnek a gyakorlásában.

Az emberi fejlődés korunkban

Többször idézi még VI. Pál gondolatait, akinek világos elképzelése volt a fejlődésről. Gazdasági téren aktív és arányos részvételre van szükség a nemzetközi munkamegosztásban, társadalmi szempontból felkészült és szolidáris társadalomra van szükség, politikai szempontból demokratikus rendszerekre, amelyek ki tudják teljesíteni a szabadságot és a békét.

Ezek mára sem valósultak meg, látjuk, nálunk is a demokratikus átalakulás milyen döcögösen megy, pedig Magyarországon korábban is volt már demokrácia. Az nyilvánvaló, hogy szeretet, a másik ember tisztelete, megbecsülése nélkül nehezen lehet demokráciát teremteni. Amikor a másikban csak ellenséget látok, nem ellenfelet, nincs demokrácia.

A pápa azt mondja, a profit kizárólagossága rombolja a gazdaságot, és szegénységet okoz. A spekulatív pénzügyi tevékenység pusztítja a reálgazdaságot (Soros és mások manipulációira gondoljunk), az erőforrások szabályozatlan kiaknázása is problémát okoznak. Valamilyen más, új, emberközpontú szintézisre van szükség, új szabályokra, új munkaformákra. A válság mindig kettős, hordoz pozitívumokat és negatívumokat is. Fenyeget bennünket, hogy elveszi azt, ami eddig a miénk volt, illetve lehetőséget ad, hogy egy új kezdődjék, hogy újra gondoljunk sok mindent, újragomboljuk a kabátot.

Éppen ma kaptam egy levelet Orbán Viktortól, amelyben arról biztosít, hogy a jövő kormányzat egyházbarát lesz, számít az egyházak közreműködésére a társadalom erkölcsi megújulását illetően. Tehát mély válságban vagyunk, amelyből megszülethet egy gyökeresen új kibontakozás. Érezzük, hogy ez milyen nehéz, és nagy erőfeszítéseket kíván a társadalomtól, a kérdés az, érezzük-e ezt a lehetőséget, van-e bennünk bátorság, hogy megragadjuk és nekifeszüljünk annak, hogy ezt a húsz évet, ami mögöttünk van, mielőbb elfelejtsük és olyan világot teremtsünk Magyarországon, ami a magyar történelemnek, lelkiségnek, hagyományoknak jobban megfeleljen, mint ami most van.

A Szentatya szerint a fejlődés képe több központú, növekszik a világgazdaság, de növekednek az egyenlőtlenségek is, ennek hangos botránya folytatódik. Romsics Ignácnak volt egy nagyszerű előadása október 22-én a Parlamentben, ahol megemlékez-

tek a köztársaság kikiáltásának évfordulójáról, amelyben tényszerűen elmondta, hogy az OECD-országokban készítették egy felmérést, mely szerint az 1880-as évek során mi Európa fejlett részéhez körülbelül 64 százalékra álltunk, az Egyesült Államokhoz képest pedig 56 százalékra. Azóta nem sikerült közelítenünk, sőt, mindig távolodtunk ettől az aránytól, a Horthy-korszakban volt egy kissé lassúbb a távolodás, mára oda jutottunk, hogy Európa fejlett részéhez 37 százalékra vagyunk, az Egyesült Államokhoz képest 28 százalékon állunk. A felén a 130 évvel ezelőtti adatoknak. Ez mindennél beszédesebb, hogy magunkhoz képest ugyan haladtunk egy kicsit előre, de a többiek nálunk sokkal erőteljesebben fejlődtek, és ezért tőlük fokozatosan lemaradtunk. Összetett kérdés ez, mert számít, mi mindent mértek, de azért látjuk, ha kimegyünk külföldre, milyen életet élnek ott az emberek, és mi hogyan élünk.

A fejlődő országokban a gazdaság növekedéséből is származhatnak gondok, a táborok és blokkok megszűnése után sincs igazi fejlődés. Korábban beszéltek első és második világról, ez megszűnt, most többpólusúvá vált a világ, Kína, India, Japán felzárkóztak, ennek ellenére nem mondhatjuk, hogy érdemi változás van, akár a nemzetközi kereskedelemben, akár a klíma világában vagy máshol.

Az állam szerepét is újra kell gondolni, ez Magyarországon is roppant aktuális. A liberálisok azt mondják, minél kevesebb államot, mert az rossz gazda, tönkretesz mindent, vége az etatizmusnak, de ha nincs erős állam, nem tudja féken tartani a negatív folyamatokat. A globalizáció egyik fő jellemzője éppen az, hogy a nemzetközi szintű vállalatok messze túlnőtték a nemzetállamok hatáskörét, olyan hatalmas tőkével, befolyással, hatalommal rendelkeznek, hogy lenyelik a kis országokat. Egy nagy nemzetközi vállalat számára Magyarország nem tétel. Számunkra a hazai piac, a hazai gazdaság rendbentartásához is szükség van erős államra, mert ha az állam elgyengül, a korrupció színterévé válik, és akkor végképp nem beszélhetünk fejlődésről.

Sokszor annak vagyunk tanúi, hogy a szociális biztonság is csökken, a munkások kiszolgáltatott helyzetbe kerülnek, a konszernek igyekeznek a szakszervezetek működését visszaszorítani, nem találják a helyüket az új szisztémában, a munkaerő mobilitása sem jó minden szempontból, sokan elszakadnak a családtól, tehát ezek a negatív mozzanatok, amelyek jellemzik mai világunkat.

A pápa leszögezi, a legfontosabb tőke, amelyet védeni és értékelni kell, maga az ember, a személy a maga teljességében. Az ember a gazdasági és társadalmi élet forrása, középpontja és végcélja. Fontos, hogy az ember nem csak egyik tényezője a gazdasági folyamatnak, hanem ő a célja. Ha nem így van, embertelenné válik a világunk.

Új távlatok nyílnak a kultúrák közötti párbeszéd előtt, ugyanakkor tanúi vagyunk egyfajta kulturális eklekticizmusnak, ami annyit jelent, hogy válogatunk, innen ez, onnan amaz tetszik, megpróbáljuk a pizzát, vagy más egzotikus ételt megkóstolni, közben a saját paprikás krumplinkat elfelejtjük. Egyfajta nivellálódás alakul ki, a kultúra és az emberi természet szétválnak, az ember pusztán kulturális tényezővé válik. A kultúra mint iparág, amelyben az ember kap egy kis szerepet, de nem érte van már a kultúra. Korunk egyik fő problémája az éhezés. A pápa nemrég beszélt erről Rómában a FAO összejövetelén. 2000-ben azt mondták, felére fogják csökkenteni 2015-re az éhezők számát

– akkor volt 800 millió, ezt akarták 400 millióra csökkenteni –, de most már 1 milliárd 200 millió az éhezők száma, másfélszeresére nőtt, nemhogy csökkent volna.

Az enciklika azt mondja, hogy a táplálékhoz és a vízhez való jogot minden mérlegelés és megkülönböztetés nélkül valamennyi ember egyetemes jogának kell felfogni. Már most látjuk, hogy ha felvásárolják a vízforrásokat, rövidesen hatalmas pénzekért fogják adni a vizet, hogy ez a jog sajnos nem így működik.

Az élet tisztelete, mint a fejlődés igazi problémája. Az életellenes törvénykezés kiterjesztése a fejlődő államokra. Segélyt csak akkor kap, ha bevezeti az abortuszt. Ezek drámai dolgok. A valódi fejlődés központja az életre való nyitottság. Az élet elfogadottsága mozgósítja az erkölcsi energiákat, és képessé tesz a kölcsönös segítségre.

A vallásszabadság is különösképpen fontos a fejlődéshez. Vannak olyan vallások, amelyek a szeretetről és a közösségről beszélnek, mások viszont az ellenségeskedést állítják középpontba. A fundamentalista terrorizmus (lásd a tálibok világát) markáns meghatározója a világpolitikai helyzetnek. Két szélsőség van, az egyik a vallási fanatizmus, a másik pedig a közömbösség és az ateizmus. A fejlődés szempontjából egyik sem szerencsés változatot jelent, mert az egyik tagadja az Istent, a másik pedig túl mechanisztikusan gondolkodik az egészről és kizárja a többieket. Az ember valódi fejlődésének biztosítóka Isten. Az ember nem valami kóbor atom az univerzumban, hanem Isten teremtménye.

Vannak a túlfeljettségnek is szomorú következményei, a gazdasági értelemben vett túlfeljettség, amely erkölcsi alulfeljettséggel jár együtt. Ez főleg a nyugati világban látszik. A redukcionista szemléletet exportálják a többi országba is, mely szerint a fogyasztás az első, együnk, igyunk, vigadjunk, minden más mellékes. Ezek mind negatívan befolyásolják a fejlődés mai világát.

Egyfajta közös és hatékony cselekvési irányításra van szükség, a cselekvés – mondja a pápa – bölcsesség nélkül vak, a bölcsesség szeretet nélkül pedig terméketlen. A tudás minden szintjének megvan a maga kompetenciája, mindig feljebb kell emelkedni, arra van szükség, hogy a szeretetet az igazságban gyakoroljuk. A szeretet értelemgazdag, az értelem pedig szeretetteljes. Ebben az összefüggésben bontakozik ki hitelesen a fejlődés.

Az egyház társadalmi tanításának van egy interdiszciplináris jelentősége, ahol különböző szempontokat tudnak összefoglalni, és egyfajta, újszerű megoldásokat is tudnak ajánlani. Vannak rövid, és hosszabb távú megközelítések. A fejlődés a mai értelemben is nyitott kérdés, a dekolonizációnak hosszú távú negatívumai vannak mind a mai napig, a kölcsönös világméretű függés robbanásszerűen jelentkezett, méretei, sebessége nem voltak előre láthatók, arra kell törekednünk, hogy kitágítsuk az értelem látókörét, és új dinamizmusok megismerése és irányítása, a szeretet civilizációjának távlatai a fontosak.

Amikor látjuk a mai fejlődésnek a negatív oldalait, sok intézkedésre van szükség, fontos, hogy lássuk a hiteles távlatokat. Nekem ilyenkor Teilhard de Chardin neve jut eszembe, a híres francia teológusé, aki az ómegáról beszél, Krisztusról, az ómega-pontról, aki mindent maga felé vonz, és aki felé konvergálnak a fejlődés irányai. Ez egy nagyszerű, prófétai látásmód volt, a maga módján, a történelemben igaz is, csakhogy a történelem sok vargabetűt bejár, és a konvergáló vonalak nehezen akarnak eltalálni az Ómegához.

Testvériség, gazdasági fejlődés, civil társadalom

A harmadik fejezetben az etikai mozzanatnak a fontosságáról szól a pápa. Azt mondja, hogy az ajándékozás és az ingyenesség megtapasztalása fontos, kifejezi a transzcendens dimenziókat. Az átérdő büntől jelentkezik az a téveszme az ember világában, hogy az ember önmaga alkotója, és elég önmagának. Ha a gazdasági világ kicsúszik az erkölcsi kontroll alól, akkor hamis és erőszakos törekvésekhez vezet. A szeretet az igazságban adomány mindenki számára, ezért közösségépítő erő. Az érdeknélküliség a testvériségnek a kifejezése. Egy olyan világban, ahol minden az érdekek mentén történik, ahol mindenért fizetni kell – a legfontosabb dolgokat még ingyen kapjuk, a levegőért hál' Istennek nem kell fizetnünk, és az életünkért sem kell fizetni, azt is ajándékba kapjuk –, szükség van a szolidaritásra, a kölcsönös bizalomra.

A mostani válság is abból alakult ki, hogy megrendült a bizalom a piacot irányító mechanizmusokban, illetőleg a pénzügyek hiteles kezelésében. Ma már senki sem néz bizalommal a bankokra, mert becsapták az embereket, és utána még őket konszolidálták a mi pénzünköből. Valami tehát nem jól működik. Amikor az angol miniszterelnök azt javasolta, hogy a nagy pénzügyi tranzakciókat meg kell adóztatni, még a saját miniszterei is elpártoltak mellőle.

A politikai közösségnek is felelősséget kell vállalnia a közjéért. Ha nem érvényesülnek a gazdaságban, a pénzügyben, a piacon az etikai szempontok, eluralkodik a korrupció. Nálunk ezt ma drámai módon tapasztalhatjuk meg, hogy semmire sem lehet építeni, semmi sem biztos, a kimondott szó, a szerződések nem érvényesek, a pillanatnyi érdekharcok döntik el a dolgokat.

Az igazságosságnak a gazdasági tevékenység valamennyi fázisára vonatkoznia kell, minden gazdasági döntés erkölcsi jellegű is, következményekkel jár. A piac ad, hogy eladjon, az állam ad, mert kötelező, az érdeknélküliség, a közösségi élet szerveződése pedig azt mondja, ad akkor is, ha nem kap helyébe, ha nem köteleznek is rá, mert szeretet és szolidaritás van bennünk a másik ember iránt. Ilyen megnyilatkozások tehát nemcsak az egyes életben lehetségesek, hanem a közösségi életben is. Nálunk is léteznek már non profit szerveződések, ahol nem a gazdasági haszon a cél, hanem egy közösségi ügy elintézése.

A pápa ezeket bátorítja, mert emberibbé tudja tenni a társadalmat. A vállalkozói magatartás sem lehet tekintettel pusztán a tulajdonos érdekeire, hanem a többi gazdasági szereplő érdekeit is figyelembe kell vennie. Ugyanígy a pénzügy világában a spekuláció hasznos lehet, de pozitív kibontakozást nem hoz.

Fontosnak tartja a pápa, hogy a politikai hatalom erősödjék, strukturált legyen helyi, nemzeti és nemzetközi szintű tagolása a gazdasági folyamatok irányítására és ellenőrzésére. Ez történt a mi térségünkben is, amikor létrejött az Európai Unió. Ez hatékonyabban tudja felvenni a küzdelmet a nemzetközi cégekkel, ha azok nem tisztességesen viselkednek, míg mi, kisebb országok erre képtelenek vagyunk. Más kérdés, hogy az Európai Uniónak már van elnöke és külügyi biztosa is, hogy aztán mi lesz ennek a haszna, nem tudjuk.

A látható folyamatok mögött az egyre gyorsabban összekapcsoló emberiség valósága

áll, amelyet személyek és népek alkotják, az ő hasznukat és fejlődésüket kell szolgálni a folyamatnak. A világméretű integrációnak személyközpontúnak, közösség-orientáltnak, a transzcendensre nyitott kulturális folyamatának elősegítésén kell fáradoznunk. II. János Pál mondta ezt a szép mondatot, hogy „a globalizáció sem nem jó, sem nem rossz eleve, azzá lesz, amivé tesszük”. Tehát nem áldozatnak, hanem szereplőnek kell lennünk, és ki kell küszöbölni a működés hibáit.

A pápa más alkalommal is elmondta, hogy nem szabad fatalista módon hozzáállni a globalizációhoz, hogy ördög-kitalálta, borzasztó dolog, ez egy adottság, így alakult az emberiség történelme, ebben sok jó rejlik, amely kibontakoztatható, ha megfelelő módon állunk hozzá. Megfelelő kontroll és irányítás, megfelelő szervezethez kell, és az emberek szemléletváltozása, hogy ebben változások történhessenek.

A népek fejlődése, jogok és kötelességek

A negyedik fejezet a népek fejlődéséről, a jogokról és kötelességekről szól a környezet világában, itt is sok konkrét kérdés szerepel, ezek közül egyet emelek ki, a népesség növekedése és korlátozása vonatkozását, ahol fontos a jogok és kötelességek egyensúlya, a felelősség éppúgy megtiltja, hogy a szexualitást csupán mint gyönyörforrást szemléljük, mint ahogy azt is, hogy a politika intézkedések körébe vonjuk a kiereszközt családtervezést, a családok elsődleges illetékessége, a gyermek nevelése a szülőket illeti. Az élet iránti felelősség, nyitottság társadalmi és gazdasági kincs. A gyermeklétszám minimalizálása a jövőbe vetett csekély bizalom és az erkölcsi kifáradás jeleit mutatják. Ez nálunk, Magyarországon egyértelmű. Nem bíznak a jövőben, ennek következtében nem kötnek házasságot a fiatalok, nem vállalnak gyereket. Ha belegondolunk, hogy Magyarországon több, mint hatmillió gyermek nem született meg, hatalmas kincset dobtunk szemétre, és csodálkozunk azon, hogy a perspektívák arról szólnak, hogy 2050-re körülbelül 8,5 millióra csökken az ország lakossága. Megállíthatatlan ez a folyamat, csak arról lehet szó, hogy valamelyest mérsékelni tudjuk. Óriási változásokra van szükség ezekben a kérdésekben is, ha azt szeretnénk, hogy valami új kezdődjék az országban.

A pápa arról beszél, hogy az emberek csak a jogaikról beszélnek, joguk van ehhez és ahhoz, de elfeledkeznek a kötelességükről. Nemzetközi szinten is, ha a kötelességek, a felelősség megosztásáról lenne szó, sokkal hamarabb szót lehetne érteni, mint ha csak a jogokat hangsúlyoznák. A környezetvédelemben is azt látjuk, hogy arról beszélnek, nekem jogom van, hogy éljek a lehetőségeimmel, de a következő nemzedéknek meg ahhoz van joga, hogy legyen lehetősége a földi élethez. Ha csak magamra tekintek, és a mások jogára nem, akkor igazságtalanságot követek el. Nem szabad a teremtést kifosztott állapotban hagyni a következő generációknak. Meg kell találni a szükséges tartékokat, erősíteni az ember és a környezete közötti szövetséget. A környezet, az erőforrások és az éghajlat védelme nemzetközi összefogást és ellenőrzést igényel. Most várjuk, hogy mire jutnak nagyjaink Kopenhágában...

A ma divatos hedonizmussal és konzumizmussal szemben szemléletváltozással, új életmódra van szükség. Az erőforrások felhasználásáról szóló békés megállapodás a fejlődést, és ezzel egyidejűleg az érintett társadalmak jó közérzetét is szolgálná. Az

egyház felelősséget visel a teremtésért. Egyfajta humánökológiai szemléletre van szükség. Ehhez a társadalom erkölcsi magatartása is rendkívül fontos. Ellentmondás az új generációtól megkövetelni a természeti környezet oltalmazását akkor, ha a nevelés és a törvények nem segítenek neki abban, hogy saját magukat tiszteljük. Miközben fogyasztja a cigarettát, az alkoholt és a drogot és tönkreteszi saját egészségét, mondhatjuk-e, hogy óvja a természetet? Azt is óvni kell persze, de az ő világa is természet, ha a kinti természetet óvjuk, ezt a természetet méginkább óvni kell. A mai mentalitás és gyakorlat megalázza az embert, megterheli a környezetet, károsítja a társadalmat.

Az emberiség családjának együttműködése

A népek fejlődése mindenekelőtt azon múlik, hogy önmagukat egyetlen családként ismerjék fel. A szegénység minden formája leginkább a magányból és az elszigeteltségből származik. Itt vagyunk egymás hegyén-hátán, személyek és népek egyaránt. Ha ezt nem tudjuk oly módon kezelni, hogy egyetlen családként tekintünk a nemzetre is, meg az egész emberiségre is, és nem ebben az irányban hatnak a dolgaink, hanem egymás ellen, akkor semmi esélye sincs a fejlődésnek és a kibontakozásnak.

A szellemi természetű ember személyek közötti kapcsolatára van szükség, a közösség nem szünteti meg a személyi autonómiát, hanem kiteljesíti. A Szentháromság misztériumára hivatkozik a pápa, amely misztérium az egységnek és a közösségnek a titka. Mind a három személy önálló, mégis, egy szeretetközösségre tartozik. Ez az örök minta az emberiség számára, amikor a személy méltóságát, autonómiáját és a közösséget együtt próbálja kezelni. A kereszténység a humánum metafizikai értelmezését feltételezi, amelyben lényeges elemnek mutatkozik a kapcsolatteremtés képessége, a kommunikáció képessége. A kereszténység nem bezárkózni akar, mindenkit szeretni akar, a világot, a másik embert, az ellenségét is, döntően a kapcsolatteremtésre van építve. Nem mindegy, hogy melyik vallás milyen gondolatot részesít előnyben. Az egyes ember és minden ember fejlődése: ennek alapján lehet hitelesen megítélni a vallásokat, hogy mennyire szolgálják, vagy mennyire gátolják ilyen értelemben a fejlődést. A laicizmus és a fundamentalizmus világában egyaránt megvan a termékeny párbeszéd lehetősége, valamint az értelem és a vallásos hit közötti hasznos együttműködés. A laicizmus tagad mindenféle vallásosságot a közélet szintjén, nem vesz róla tudomást (lásd Franciaország), a fundamentalizmus pedig bizonyos alaptételeket, csak egy vallás alaptételeit hajlandó tudomásul venni. Ez bármely vallásban előfordulhat, de mostanában az iszlám fundamentalizmusra gondolunk, ha erről van szó, ami a legveszélyesebb. Ezek között nincs lehetőség a párbeszédre, az együttműködésre.

Amikor közösségi kapcsolatokról szólnak, a szubszidiaritás, a szolidaritás elve, mint a társadalom szerveződésének alapvető normái igen csak fontosak. Ugyanúgy szükség van az igazi kulturális értékeknek az elismerésére is, amelyekből sokat profitálhatunk. A fejlődést igénylő nemzetek nemcsak segítyeket kívánnak, hanem azt is, hogy képzésben is részesüljenek. Ahogy mondani szokták, nem halat kell adni nekik, hanem megtanítani halászni őket. Meg kell tanítani az intenzívebb mezőgazdaságra ezeket a népeket, hogy gondoskodni tudjanak saját magukról. Ez rendkívül fontos mozzanat. Megemlíti

a pápa a nemzetközi turizmust, ami nagy lehetőséget hordoz magában a kapcsolatok építésére. Ahogy mondja, a gazdasági fejlődés kulturális gyarapodást képes előidézni. Magyarországon gyakran emlegetjük a termálvíz-kincsünket, hogy ha arra építenénk a turizmust, az nagy gazdagodást jelentene. Munkahelyeket teremtene, de a kizsákmányolás és a morális pusztítás alkalmává is változhat. Gondoljunk például a thaiföldi szexturizmusra, ez nem valószínű, hogy az ország kulturális felemelkedését okozná.

Olyan formákra kell tehát törekedni, amely a kölcsönös megismerést és gazdagodást biztosítja. A pápa itt említi meg a migráció kérdését, amely drámai mozzanatokot teremt és Európában lassan kezelhetetlenné válik. Pedig ebből mind a két fél gazdagodhat, hiszen Európában nincs elég munkaerő, a bevándorlók pedig az itt keresett pénzt haza tudják küldeni, segíteni tudják az otthoniakat.

Miben áll a munka méltósága? Az emberi méltóság elismerése, továbbá, hogy szabadon választott, tud gondoskodni a családjáról, szabadon szervezkedhet, méltó öregséget biztosít. Nálunk megvan a veszélye a nyugdíjrendszer összeomlásának, hogy egyszer csak kijelentik, olyan a gazdaság helyzete, hogy nem tudjuk folyósítani a nyugdíjakat.

Fontos a pénzügyi rendszerek működésének megújítása, a fogyasztók szerveződése. Ahogy mondja, a vásárlás nem pusztán gazdasági tett, hanem mindig erkölcsi cselekvés is, vásárlási együttműködést, fogyasztói szövetkezést kell teremteni, a fogyasztónak mint a gazdasági demokrácia egyik elemének hatékony szerepét hangsúlyozza. Vannak fogyasztási szövetkezetek és fogyasztói érdekvédelmek, ezekben viszonylag sok lehetőség rejlik.

Politikai világtekintélyre van szükség a szükséges reformok végrehajtásához, mindenki által elfogadott, valóságos hatalommal kell rendelkeznie. A G8-ak, vagy a G20-ak, vagy más, új gazdasági hatalmak, India, Kína és mások határozzák meg, merre haladjon a világ, de ez nem nemzetközi jog, hanem diktátum. Ilyen értelemben lehet szükség a nemzetközi politikai tekintélyre.

A népek fejlődése és a technika

Az emberi fejlődés elkorcsosul – mondja a pápa –, ha arra formál jogot, hogy ön-maga egyedüli és kizárólagos létrehozója legyen. A technika csodája, a pénzvilág csodája helyett olyan szabadságot támogatunk, amely a jó elismerése által válik emberivé. A technika értékes, fontos, de önmagában kevés. A technológiai fejlődés a hogyanra koncentrál, feledve a miérteket. A globalizációs folyamat maga válik ideológiai hatalommá, önmagába zárja az emberiséget. A valóságot a megvalósíthatóval azonosítja. Ki kell szabadulni a technika büvköréből, vállalni kell az erkölcsi felelősséget.

Ezek nagyon fontos mondatok. Azt látjuk, hogy a technikai öncélúság a gyerekek, de a felnőttek számára is rendkívül érdekes, meg akarjuk szerezni az újabb és újabb „ketyeréket”, de hogy kell-e érte dolgozni, kell-e valakinek felelősséget vállalni, ez nem merül fel ezen a szinten.

A fejlődés nem lehetséges olyan jogalkotó gazdasági szakemberek és politikusok nélkül, akik kifejezetten megélik lelkiismeretükben a felhívást a közjóra. A felelősség-

get viselő, döntést hozó emberek nem tekintik fontosnak a közjót, ha a technika válik abszolúttá, az a célok és eszközök felcseréléséhez vezet. Ezért nagyon fontos a média szerepe, hogy korrekt módon értelmezze ezeket a dolgokat, a társadalmi kommunikáció szerepe, az emberek és népek méltóságát kell szolgálnia, illetve a mai világban a technikának és az erkölcsnek a legdrámaibb összeütközése a bioetika szintjén zajlik, ahol arról folyik a diskurzus, hogy megteremthetjük-e mi magunk az embert? Ha erre képesek vagyunk, akkor azt hisszük, hogy magunk hozzuk létre magunkat, ami nyilvánvalóan álom.

Társadalmi kérdés radikális módon antropológiai kérdéssé lett, a technikai mindenhatóság iránti igény legmélyebb kifejeződését találjuk az élet manipulációja kapcsán. A halál kultúrájának eszközeit – abortusz, eutanázia – propagálva a világ azt kockáztatja, hogy már nem hallja a szegények kopogtatását, lelkiismerete képtelenné válik felismerni azt, ami emberi.

Ez a valóság. Néha látunk megrendítő képeket Afrikáról, a csont-bőr asszonyokról, hasonlóképp kinéző gyermekekről, akiknek nem tudják a legyeket elhessegetni az arcukról, elborzadunk, aztán minden megy tovább. Nincs fogalmunk arról, hogy milyen nyomorúság van a világban, arról, hogy egymilliárd-kétszázmillió ember éhezik, ami annyit jelent, hogy majdnem minden ötödik ember.

A fejlődés tehát nem egyszerűen csak tárgyi szemléletű, hanem testi-lelki növekedést is jelent. A teljes körű fejlődés, az egyetemes közjó csak olyan személyek révén lehetséges, akik a lelki és erkölcsi javakat a lélek és test egységében szemlélik. Ugyanez vonatkozik a szellemi dimenzióra is.

Az igazi humanizmus

VI. Pál szerint az ember nincs olyan helyzetben, hogy saját haladását egyedül valósítsa meg, mert önmaga által nem képes megalapozni a valódi humanizmust. „Az a humanizmus, amely kirekeszti Istent, embertelen humanizmus.” Isten szeretete arra hív minket, hogy mindennel szakítsunk, ami korlátozott és nem végleges, bátorít minket, hogy dolgozzunk tovább Isten javainak keresésén. Isten adjon nekünk erőt a küzdelemhez.

A fejlődésnek szüksége van a keresztényekre, akik az imádság gesztusaiban ma Istenhez vezetik a szegényt, akik abban a tudatban élnek, hogy az igazság által áthatott szeretet nem a mi művünk, ajándékba kapjuk. A fejlődés magában foglalja a lelki élet iránti figyelmet. A keresztények mély vágya, hogy az emberiség egész családja Istent, mint a mi Atyánkat szólíthassa. Legyetek tevékenyek az egymás iránti szeretetben. Szűz Mária őrizze meg számunkra az erőt, reményt és szeretetet, hogy a teljes ember, és minden ember fejlődésének megvalósításán fáradozzunk.

*(A Fráter György Katolikus Gimnázium dísztermében
2009. november 26-án elhangzott előadás szerkesztett változata)*

„Mondd, te kit választanál?”

KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉS MISKOLCI LELKÉSZEKEL

Valamennyiünk számára nyilvánvaló, hogy a keresztyén ember magánéleti választásaiban nincs magára hagyatva, Isten „KRESZ-táblákkal” (a jézusi tanítások, bibliai példák, Krisztus-hívő emberek tapasztalatai stb.) segíti az eligazodásban és egyengeti az útját. De vajon a közéleti választásainkhoz is vannak egyértelmű útmutatások? Milyen közéleti kötelességgel, felelősséggel, lehetőséggel rendelkeznek az egyházak és lelképásztoraik? E kérdéskör volt a témája annak a – Mindszenti-plébánia Millenniumi-termében február 11-én megtartott – kerekasztal-beszélgetésnek, melynek vendégei Mikolai Vince pápai prelátus, esperes, római katolikus plébános, Sándor Frigyes evangélikus esperes, Szabó Sándor református lelkész és Makkai László görög katolikus lelkész, pasztorálpszichológus-lelkigondozó voltak. A beszélgetés szerkesztett, rövidített változatát adjuk közre.

Szabó Sándor: Kell, sőt kötelező, hogy az egyházak és a lelkészek megnyilvánuljanak közéleti ügyekben. Az egyházaknak ez a szerepe a prófétai tisztjukból következik. Minden olyan lényeges kérdésben, amely saját egyéni sorsunkkal, illetve szűkebb-tágabb környezetünk jövőjével kapcsolatos, van az egyháznak és az evangéliumnak, Isten igéjének eligazító mondanivalója. Ezért alázatosan imádkozni kell, és kellő bátorság is kell ahhoz, hogy adott helyzetben ki tudja mondani az útba igazító szót, mert nem mindig könnyű feladat az adott kérdésre megtalálni az adekvát biblikus választ. Nagyon fontos az is, hogy jól találjuk meg azokat a módokat, módszereket, amelyek segítségével orientálni tudjuk az embereket, például a választási kérdésekben való eligazodásban!

Sándor Frigyes: Maga a politika szó a polisszal, a város dolgaival való foglalatosságot jelenti. Vagyis a hétköznapi ügyeink intézése során is politizálunk, például amikor valaki a gázszámlája miatt felháborodik, vagy amikor a boltban az áruk között válogat, és véleményt mond. Ezen véleményekből összeáll az is, ahogyan a világ egyes dolgait látjuk. Ezt kiemeli, ha elvi kérdések is irányítanak, például, hogy a boltban keressem a magyar termékeket. Tehát a politikát nem kerülhetjük meg, ott van minden egyes ember életében és döntésében. Ezek alapján vetődik fel a kérdés, hogy nem csak egyes dolgokról kell-e mondani véleményt, hanem komplexebb módon közügyekkel is foglalkozni? S adódik a második kérdés: kell-e aktívan politizálni? Meggyőződésem, hogy az egyház is egy politikum, az egyháznak politizálnia kell! Az Isten országa, amiről Jézus beszél, a világ legnagyobb politikuma! Ilyen értelemben a világ legnagyobb politikusa Jézus. Hiszen amikor arra tanít, hogy ha valaki rosszat

tesz veled, akkor ezt te jóval viszonzod, áldást mondj rá, akkor máris egyfajta cselekvésre, életszemléletre készíted bennünket. Az Isten országa nem ebből a világból való, nem itt gyökerezik, de itt társadalmi méretekben lecsapódik. És ha a Szentírás az élő Istennek igéje és szava a számomra, amit meg akarok élni a hétköznapokban, akkor a világ legnagyobb politizálását hajtom végre. Hiszen én akkor azt vállaltam fel, hogy minden nyomorúság ellenére a másik emberért próbálok élni. Függetlenül ennek a világnak a pártpolitikai színeitől. Ilyen szempontból a keresztyén embernek igen is küldetése van ebben a világban, méghozzá az, amivel Jézus bennünket elküldött: tegyünk tanítvánnyá minden embert. Amikor azt mondják, hogy az egyház maradjon a templom falain belül, akkor arra kérik, hogy ne tölts be a hivatását. Ez pedig pontosan ellentétes azzal, amit Jézus mond. A keresztyén ember ezt nem teheti meg, mivel mi hisszük, hogy ennek a világnak a problémáira Jézus Krisztus evangéliuma a gyógyszer. Aki látja, hogy a másik ember bajban van, és nem tesz ellene, bűne az annak. Tehát ilyen értelemben kell a keresztyén embernek politizálni. Ez elsősorban nem pártpolitikát jelent. De az Isten országának építéséhez az is hozzátartozik, hogy például legyen hitoktatás. A környező országok többségében van valamilyen kötelezően előírt hit- és erkölcsoktatás. Tehát ennek bevezetése még egy adóság a mi népünk felé. Ha ezeket a kérdéseket gondoljuk végig, akkor bőséggel van feladat. Az egyház politizálásban való részvételében a Isten hívó szava a döntő. Az vegyen részt benne, aki erre küldetést kapott Istentől.

Mikolai Vince: Hogy ki képviseli az egyház véleményét a katolikus egyházban, az nem mindegy. Az egész egyház nevében csak a pápa nyilatkozhat. A pápa a legutóbbi enciklikájában, a Caritas in veritate (Szeretet az igazságban) a világ összes katolikusához szólt. Az adott nemzeti egyházban pedig annak felelős vezetője, a püspöki kara hivatott arra, hogy az egyház hivatalos álláspontját megfogalmazza. Nekünk, helyi pásztoroknak pedig az a feladatunk, hogy ezeket a megnyilatkozásokat ismertessük, értelmezzük, lefordítsuk az egyszerűbb emberek számára. Nem az a dolgunk, hogy személyes politikai meggyőződésünket hirdessük. A szószékről végképp nem tehetjük ezt. Megvallom őszintén, én szeretem és figyelemmel is kísérem a politikát. Egerben tevőlegesen is részt vettem a közéletben, nem a pártpolitikában, hanem létrehoztuk néhány társammal a KÉSZ helyi csoportját, abban végeztem a feladatomat, és részt vettem a Magyarok Világszövetségének munkájában is, országos küldöttgyűléseken Heves megye küldöttje voltam. Ott sok érdekes, esetenként megrázó tapasztalatot is gyűjtöttem. Jó érzéssel tölt el, hogy az Egri Lokálpatrióta Egyletnek örökös alelnöke lettem. Ez a közösség politizálása nem párt, hanem hangsúlyozottan civil jellegű volt, melynek gyümölcseként sikerült a civil színekben induló jelöltünket 2006-ban a nagy szocialista favorittal szemben a város élére juttatni. Itt Miskolcon kicsit visszavonultabban végzem a civil közéleti tevékenységemet, a KÉSZ munkájában lelki vezetőjeként veszek részt. Véleményem szerint, amennyire a papi szolgálata megengedi, érdemes minél több fórumon megjelennie a lekipásztornak, hogy tapasztalatokat gyűjtösn, s meglátásaival formálja a közvéleményt.

Makkai László: Fontos üzeneteket fogalmaztak meg a főtiszteletű atyák abban a kérdésben, hogy a politika kinek is a színtere. Régen azt mondták, hogy az uraknak a színtere, majd az urak eldöntik, hogy mi lesz jó a népnek. És az egyház ebből szálljon ki. Bizonyos mértékben egyet is lehet ezzel érteni. Abban, amit mi szó szoros értelemben pártpolitikának nevezünk, tényleg nincs helye a papnak. Az ószövetségi időkben is nagyon figyelt és vigyázott a pap arra, hogy ne sározza be saját lelkiismeretét olyan politikai döntésekkel, ami miatt esetleg az Isten előtt nem tudná hitelesen bemutatni az áldozatot. Ez nem mond azzal ellent, hogy a pap szava közügyekben is tudjon irányt mutatni, érezzék úgy a hívek, hogy érdemes rá figyelni. De ennek helyét, hogyanját viszont sokszor nem tudják igazán jól eltalálni a papok. Egy ilyen civil fórum például jó hely erre. Az a tapasztalatom, hogy pártpolitikának, ilyenfajta véleményeknek nincs a templomban helye. Amikor az egyik választási kampány finisében nem csak felolvastam a püspöki körlevelet, hanem azt – szűkszavúnak érzvén – értelmeztem is, és hozzáfűztem a saját véleményemet, utána az emberek azt mondták a templom előtt: „legalább a tisztelendő úr ne beszéljen ezekről a dolgokról, legalább a templomba ne tegye.” Négy évvel később már csak felolvastam az akkori püspöki körlevelet, semmit nem fűztem hozzá a templomban, s akkor a hívek viszont azért vártak meg a templom előtt, hogy megkérdézzék, akkor most kire is szavazzanak. Tehát ez utóbbi, és nem a négy évvel ezelőtti gyakorlatom bizonyult helyesnek. Emlékszünk rá, Horn Gyula miként húzta be az egyházakat annak idején a politikai térbe. Azzal vádolta meg a papokat, hogy még a gyóntatószéket is politikai célokra használják fel. Erre a következő vasárnap a papok erről prédikáltak, vagyis valóban sikerült Hornéknak politikai erőterbe helyezni a templomokat. Egy szociálpszichológiai dolgozatomban pontról pontra kielemeztem, hogy ebből rosszul jött ki az egyház. Nem szabad felülni a politikai provokációnak. A templom nem lehet a politizálás színtere.

POLITIZÁLHAT-E AKTÍVAN A PAP?

Szabó Sándor: A protestáns gyakorlathoz viszonyítva nagyon erős a katolikus testvéreknél a központi irányítás és iránymutatás. A lelkészek aktív politizálásának kérdésében is más véleményen vannak a protestáns egyházak, mint a katolikusok. A magyar református egyház részéről a zsinat, az egyház törvényhozó szerve szabályozza a lelkipásztorok politikai tevékenységének módját, lehetőségeit. A zsinati törvényünk szerint, ha egy lelkipásztort országgyűlési képviselővé választanak, akkor az illetőnek a ciklus idejére szüneteltetnie kell a lelkipásztori szolgálatát. Ha pedig egy lelkészt polgármesterré választanak, akkor e tisztség vállalásához kérnie kell az egyházközség presbitériumának az engedélyét, hozzájárulását. Ezen feltételek teljesítésével, szabályozott módon vannak olyan református lelkészek, akik aktív politikusok. Véleményem szerint olyan lehetőségek birtokába kerülnek ezzel, amelyek az egész társadalom életére olykor döntő hatással lehetnek. Természetesen csak akkor, ha az illető az Istentől kapta erre az elhívást, és a karizmát. Nem mindenki alkalmas

egyformán erre a tisztségre. Ha egy lelkész ilyen válaszút elé kerül, akkor nagyon meg kell gondolnia, fontolnia, tusakodnia az Isten előtt a dolgot, mielőtt döntene. Ilyenkor felmerül a sorrendiség kérdése. Mi a fontosabb: a gyülekezetem pasztorációs és igehirdetői szolgálata, vagy kivonjam ebből magam erre az időre, és pártpolitikai tevékenységet folytassak adott esetben egy másik „szószéken”, másik kontextusban, szélesebb közvéleményt formáló személyiségként? Azt gondolom, hogy a mi protestáns hagyományaink és magának Kálvinnak a teológiája is felhatalmaz bennünket arra, hogy Isten által adott lehetőséget lássunk abban, ha egy református lelképásztor aktív politikai szerepet is vállal.

Sándor Frigyes: Az evangélikus egyházban a reformátusokéhoz hasonló módon van szabályozva a lelkész aktív politikai szerepvállalásának lehetősége. Én még azt szeretném hozzáfűzni, hogy maga Jézus is nagyon keményen politizált. Ismerjük azt a történetet, amikor Jézustól a templomudvar közepén provokatív céllal megkérdezték, hogy szabad-e a császárnak adót fizetni? A konkrét politikai kérdésre Jézus azt mondja, mutassatok egy adópénzt. A templom területére nem volt szabad bevinni ilyen pénzt, mégis fel tudtak neki mutatni egy római érmét. Jézus ezt nem kérte számon, s ez is politika! Helyette azt kérdezte: kinek a képe van az adópénzen. S miután egyértelművé válik, hogy a császár képe, azt mondta: „add meg a császárnak, ami a császáré, az Istennek pedig, ami az Istené”. Luther a teológiájában ezt a kettős birodalomról szóló tanításnak nevezi. A két birodalmat, a világi hatalmat és az egyháznak adott hatalmat viszont nem szabad összekeverni! Még a Mi Atyánk elmondásával is politizálunk! Mikor ugyanis azt mondjuk, hogy „Jöjjön el a Te országod”, akkor keményen politizálunk. Mert ezzel azt kérjük, hogy ami ma van Magyarországon, azt váltsa fel az Isten országának uralma. Van egyfajta világi politikum, amit sok esetben pártszínekre osztunk, és van egy másik, az Isten országának a politikuma. Egyébként én nem igazán örülök annak, hogy vannak olyan kollegáim, akik különféle színű pártokban politizálnak... Nekünk a krisztusi szín kell, ezt kell képviselnünk. És az egyház ezt képviseli. Erre a szavazás nem 4 évente történik, hanem vasárnaponta, amikor megyünk a templomba, vagy otthon maradunk...

Mikolai Vince: A XX. század magyar történelmének egyik kiváló alakja, Prohászka Ottokár püspök – többek között Ravasz László református püspökkel együtt – a felsőház tagjaként igen intenzíven politizált. Akkor az összes egyházi méltóság tagja volt az intézményes politikai elitnek. Mióta viszont megtörtént az egyház és az állam szétválasztása, az egyháznak másképpen kell politizálnia. A katolikus egyház álláspontja szerint a politikában az egész nép és minden egyes ember állásfoglalásának kell összegződnie. Nem csak az a dolgunk, hogy négyévenként elmenjünk választani, hanem folyamatosan figyelniük kell a közösség életét, állást kell foglalnunk, részt kell vennünk a döntésekben, elő kell mozdítani a közösség kibontakozását. Tehát a katolikus egyház azt mondja, hogy a pártpolitikának az egyházon belüli intézményes letéteményese a nép. Ma a katolikus egyházban az a gyakorlat, hogy keressük azokat

a vállalkozó szellemű világi embereket, akiknek van tehetségük, képességük, elszá-
násuk, és ezeket akarjuk informálni, felkészíteni, hogy nálunk sokkal alaposabban
és ügyesebben, jobban értve a politikához, tudják képviselni az egyháznak, illetve a
kereszténységnek az érdekeit. Jó példáink vannak erre vonatkozóan más történelmi
korszakokból: az Európai Uniónak keresztény politikusok voltak az elindítói; tud-
juk, hogy az olasz jezsuiták miként készítették fel az olasz kereszténydemokratákat a
hatalomba való komoly részvételre; Magyarországon a KALOT mozgalomba a jezsui-
ták intenzíven bekapcsolódtak.

Makkai László: II. János Pál pápának Christifideles Laici enciklikája is határo-
zottan felszólítja a keresztény embereket a politizálásra, hogy merjünk véleményt
formálni. Számos terület (oktatáspolitikai, szociálpolitika, családpolitika) érinti a
keresztény embereket is, hiszen nincs különválaszthatóan két társadalom, a hívők
és a nem hívők társadalma. Nagyon fontos, hogy a keresztény emberek a keresz-
tény meggyőződésüket tolmácsolják mások felé is, mert csak így tudunk érvényt
szerezni Krisztus ügyének. A papok politizálásával kapcsolatban pedig az a vélemé-
nyem, hogy sokkal magasabb és sokkal mélyebb a pap hivatása, mint a politi-
kusi munka. Elképzelhetetlennek tartom, hogy egy katolikus pap fölcserélje erre az
Istentől kapott hivatását. Ráadásul a politikai pártban működő pártfegyelem mi-
att számos esetben a lelkiismeretük ellenében kell szavazniuk a politikusoknak. Ez
egy papnál elképzelhetetlen. Amikor azt kérdezik tőlem a gyermekek az iskolában,
hogy milyen párt mellett teszem le a voksomat, azt szoktam mondani, hogy én az
Isten, Jézus Krisztus pártján állok. Ekkor mindig elmondom, hogy azért, mert az
Isten által elmondott igazságokat tolmácsolja az egyház. Mi ettől nem térhetünk el.
Ha ehhez az igazsághoz közelít valamely párt, vagy próbál egy kicsit közelebb ke-
rülni az egyházi tanításokhoz, akkor azzal az ember szimpatizál, és odaadja a voksát.
De mindaz ami eltér az Isten tanításától, életvitelben, családok megbecsülésében,
a hitnek a megőrzésében, vallásoktatási kérdésekben, családok megsegítésében, az
távol van a mi felfogásunktól. Én szeretném a keresztény érdekvédelmet egy kicsi
előtérbe helyezni, mert ezt nem nagyon tapasztaljuk. Mert az Úr Jézus ezért is el-
számoltat bennünket, hogy mi nem védjük meg az Ő érdekeit itt e földön, hanem
hagyjuk, hogy keresztény emberek is földadjanak elveket, és lemondjanak olyan ér-
tékekről, amelyeket az Úr Isten ránk bízott, vagy az általános papság tekintetében
a hívekre bízott.

SZEMPONTOK A VÁLASZTÁSHOZ

Szabó Sándor: Az első helyen hangsúlyozandó a keresztyén értékrend vállalá-
sa és választása. Ennek keretében artikulálódik a keresztyén hitünk a mindennapi
életben, ez alapján fogalmazódnak meg az etikai, erkölcsi tartalmak. A keresztyén
értékrend alapja a tízparancsolat, és annak a krisztusi értelmezése a kettős paran-
csolat formájában: „Szeresd az Urat, a te Istenedet” és „Szeresd felebarátodat, mint

önmagadat”. Ez az abszolút mérték. És a tízparancsolatban lévő tiltó parancsolatok (ne ölj, ne lopj, ne paráználkodj, ne tégy a te felebarátod ellen hamis tanúbizonyítást stb.) olyan pontos megfogalmazások, amelyek pártpolitikára vetítve abszolút eligazítóak lehetnek egy konkrét döntés meghozatalakor. Végeredményben – hogy példát is mondjak – egy hazugságbeszéddel kezdődött az, aminek következménye többek között az is, hogy kitalicskázták a BKV vagyonát, vagy hogy olyan válság van a politikában, aminek káros hatását az egész társadalom szenvedti. Aztán a család kérdése sorsdöntő a magyar nép, a magyar nemzet szempontjából is. Ma a különféle érdekek mentén nagyon megosztott a magyar társadalom. Szem előtt kell tartanunk, hogy az értékeket sohasem határozhatják meg érdekek. Nem szabad összemosni a kettőt, és nem szabad kijátszani a kettőt egymás ellenében. Az egész nemzetben való politizálás nagyon konkrét és nagyon fontos szempont a számunkra. Jóllehet tudom, hogy vannak olyan kegyességi irányzatok, melyeknél nem számít a nemzethez való tartozás. Mi viszont nem ilyenek vagyunk: értéknek kell tekintenünk a nemzetünkhöz való tartozást, vállalnunk kell a népünkkel való sorsközösséget a magyarság felemelkedése érdekében. Morális válságban van ma Magyarországon a család intézménye is. A 2008-ban megszületett gyermekek 48%-a házasságon kívüli kapcsolatból jött a világra. Külön szempontként emelem ki az oktatás kérdését. Ezekben az ügyekben nagyon konkrétan kell állást foglalnunk, s majd ezzel szinkronban kell meghozni a döntésünket.

Sándor Frigyes: Az emberi együttélés törvényeit épp úgy nem az ember találja ki, mint például a természeti törvényeket. Az objektív, adott értékeket számunkra a Szentírás határozza meg és közvetíti. Embervoltunk következményeként mindannyiunknak – nem csak a hívő embereknek – a lelkiismeretében megtalálhatóak az Isten törvényei és az igazság iráni vágy. Nagyon fontosnak tartom, hogy kiálljunk azon közös értékeink mellett, melyeket egy nem hívő ember is tud vállalni. Ilyen például a munka becsületének, illetve az erkölcsi értékrend visszaállítása. Nagyon fontosnak tartom a hit- és erkölcsstan szerepét az oktatásban, illetve a társadalmi igazságosság érvényesülését. Valamennyien, hívők és nem hívők egyaránt érezzük, hogy mik azok az alapnormák – a tízparancsolat ember-ember viszonyát szabályozó része –, melyeket mindnyájunknak el kell fogadnunk.

Mikolai Vince: Magyarországon ma annak vagyunk a tanúi, hogy visszafelé haladunk a történelemben. Ezt mutatják például a termelési eredmények, a bruttó jövedelmek. Ebben az állapotunkban a közösségépítésre nagyon nagy szükség van. Az egyháznak – nevében is benne van – az a hivatása, hogy egybegyűjtse az embereket, és szeretetben összekapcsolja őket. A társadalom számára a legnagyobb szolgálatot azzal teheti az egyház, hogy tudja építeni az egységet, a szolidaritást, az összetartozás tudatát. A magyar társadalom jelenleg a végletekig megosztott, atomizálódott, anómiás állapotban van, Magyarország lakosságának 13-14%-a depressziós. Ennek tükrében kell látnunk az egészségügy tönkretételét. A helyi közösségek gyakorlatilag

tönkrementek, az önkormányzatok fizetéseképtelenné váltak, a legalapvetőbb szolgáltatásokat (iskola, óvoda, orvosi rendelő stb.) sem tudják már az embereknek nyújtani... A központi kormányzat fokozatosan elszívta ugyanis a forrásokat, leosztotta a feladatokat, és ennek következtében működéseképtelenné válik az önkormányzat. Tehát a demokráciák egyik legstabilabb egysége, az önkormányzatiság van felbomlóban és megszűnőben ebben az országban! Ha ezeken nem tudunk változtatni, ha nem tudjuk belátni, hogy az önérvényesítés útja helyett össze kell kapaszkodni a többi emberrel, akkor ebből a kátyúból nem tudunk kimászni. Újra kell szőni a szolidaritás hálóját. Itt ma Magyarországon annak vagyunk tanúi, hogy egy nagyon szűk elit rátette a kezét mindenre, elprivatizált mindent, ellopott mindent, mi pedig csak csodálkozva nézünk. Lehet, hogy ma illuzórikus beszélni arról, hogy nemzeti egység legyen. De egy bizonyos nemzeti minimumra mégis el kell jutni. Mert ha a politika változatlanul acsarkodással lesz azonos, akkor biztosan nem jutunk előre. Akik pedig visszaéltek a hatalommal, azokat el kell számoltatni. De okosan – amint azt Orbán Viktor is megmondta – nem bosszúhadjáratról van szó, jogi keretek között kell ezt megtenni. Úgy, hogy mindenki előtt világossá váljon: ebben az országban a törvények mindenkire vonatkoznak. XVI. Benedek pápának az előbb említett enciklikája azt a gondolatot hangsúlyozza, hogy tulajdonképpen az egész világban, és így a mi országunkban is, a kibontakozás döntő kérdése a fejlődés. Az a sok furcsaság, amit átélünk, igazából az egyes embernek, illetve az egész emberiségnek az egyenlőtlen fejlődéséből ered. Csak a technikai oldal fejlődött, az erkölcsi oldal sajnos visszahanyatlott. Érvényes ez egyetemes méterekben is. Néhány kivételezett ország nagyszerű pályát futott be, a legtöbb pedig nyomorban tengődik. Csak akkor állhat helyre az egyensúly, csak akkor jöhet létre konszolidáltabb helyzet magán az emberen belül és az emberi közösségeken belül, ha észrevesszük, hogy a valóságnak nem csak gazdasági, technikai, evilági mozzanatai vannak, hanem vannak erkölcsi meg transzcendens összetevői is.

Makkai László: A harsány felszín alatt a politikában is az erkölcs a lényeg. Ennek megfelelően szeretnék a főtisztelendő atyák által megfogalmazottakhoz annyit hozzátenni, hogy nagyon fontos megvizsgálni az adott képviselőjelölt magánéletét is. Nem tud ugyanis az olyan ember hitelesen kiállni családok védelméért, aki maga rendezetlen párkapcsolatban él, hűtlen a feleségéhez. Arról a politikusról, akinek rendezett a magánélete, boldog a házassága és gyermekeit tisztesen neveli, jobban el lehet hinni, hogy mindent megtesz a társadalom többi sejtjéért, a többi családért is. Aki viszont hűtlen a házastársához, az nem csak a házasságában kísérthető meg, hanem az élet számos területén, akár korrumpálódhat is. És ez mind a két oldal képviselőjelöltjeire érvényes. Hiszem és vallom, hogy Magyarország nem liberális ország. Bár azzá akarják tenni, ez kétségtelen. Egyébként – Kozéki Béla szavaival élve – fából vaskarika az a liberalizmus, amelyik azt se tudja tolerálni, hogy a másik nem liberális. Mindaz, amit a liberalizmus értéknek tekint – pl. az abortusz, eutanázia, a klónozás, az időseknek a meg nem becsülése, a tisztas nyugdíjkorának a nem biztosítása – úgy

gondolom, ellentétes az evangéliumnak a szavával. A családok megerősítését és támogatását fel kell vállalnia majd az új kormánynak. A gyermekvállaláshoz is biztonságos hátteret a hagyományos, valódi családmodell ad. Magyarország konzervatív ország volt, és remélem az is marad. Hál' Istennek nagyon sok konzervatív, templomba járó fiatallal találkozunk, akik családot szeretnének alapítani, gyerekeket szeretnének nevelni, tisztas munkát és megélhetést akarnak.

HOGYAN SÜLLYEDHETTÜNK LE IDÁIG?!

Mikolai Vince: Nem tagadhatjuk le, hogy az egyházaknak is van felelőssége abban, hogy idáig jutottunk. Hogy mekkora, azon lehet vitatkozni. Lehet, hogy ha mi lelkipásztorok sokkal szentebbek, aktívabbak és még buzgóbbak lettünk volna, akkor csak fele ekkora lenne az erkölcsi romlás. Viszont azt is látjuk, hogy ma minden globális. Az ostobaság is az. A katolikus egyház a II. Vatikáni Zsinaton szembenézett a saját gyakorlatával, amikor feltette azt a drámai kérdést, hogy az ateizmusok miért születtek meg a keresztény országokban? Azt a megállapítást tette, hogy bizony ebben vétkesek voltak a keresztények maguk is, helytelen vallásos gyakorlatokkal, esetenként helytelen felfogással, beszűkült tudattal, tehát azzal, hogy nem pozitív képet mutattak Jézus Krisztusról. Sokszor nem azért lettek ateisták az emberek, mert általában tagadták az Istent, hanem azért, mert a keresztények által megjelenített istenkép volt számukra roppant ellenzenyes, visszataszító. Érdeemes valamennyiünknek elgondolkodni azon, hogy személy szerint a magatartásunkkal, az életvitelünkkel, a hitünkkel milyen képet mutatunk Jézus Krisztusról, az egyházzal, Istenről. Vonzó vagy taszító képet. Másrészt: sokszor naívak voltak az egyházak, nem ismerték a bolsevizmus természetét. Azt hitték, hogy lehet vele egyezkedni, szót érteni. Nem ismerték fel azt, amire Mindszenty bíboros már korán rájött, hogy kár velük bármiféle párbeszédre vállalkozni, mert akkor is hazudtak, mint ahogy azóta is mindig hazudnak. A hazugság hihetetlen nagy erő tud lenni, különösen, ha erőszakkal párosul. Így történhetett meg, hogy gyakorlatilag át tudták állítani a pedagógus társadalmat, sikerült azokat az embereket megdolgozniuk, akik pedig keresztény kurzusban nőttek fel. Meg kell azonban arról is emlékeznünk, voltak szép számmal olyanok, akiket nem sikerült megtörni, akik nem hódoltak be nekik. Nyilván nagyon összetett ez a kérdés, és nem mondhatjuk, hogy akár a protestáns, akár a katolikus vagy az ortodox egyházak beadták volna a derekukat, és az ateizmus diadalmaskodott felettük. Nagy számmal voltak mártírok és helytállók is. Törekednünk kell, hogy megmutassuk ezeket a hősi helytállásokat, ugyanis az emberek erőt meríthetnek belőlük. Beláthatják, hogy a mostaninál sokkal drámaibb körülmények között is élt az egyház, és szolgálta Isten országának ügyét. Az egyházban most is van erő, szembe tud nézni a saját gyengeségével, hibáival, és a társadalmat is meg tudja újítani.

Szabó Sándor: A saját gyöngeségünket, hitetlenségünket, alkalmatlanságunkat Isten előtt nem palástolhatjuk semmilyen vonatkozásban. A magyar egyházak az elmúlt évtizedekben nagyon sokat veszítettek hitelességükből. Én úgy érzem, hogy hi-

telesebben és intenzívebben kellene az egyháznak társadalmi kérdésekben is megnyilvánulniuk. Szerintem a mi felelősségünk is, hogy ide jutottunk. Aztán a politikai szintéren a kormánypártokon kívül megvan a felelőssége a jelenlegi ellenzéknek is. Ugyanis a mostani szocialista, liberális, vadkapitalista kormánypártok lényegében a diktatúra örökösei. Módszereikben is mindvégig diktatórikusak maradtak. Ezek ellen pedig hatékonyan nem lehet mindig demokratikus eszközökkel harcolni. Meg kellett volna határozni azokat a pontokat, amikortól kezdve már elégtelenek például a parlamentáris eszközök. Megítélésem szerint voltak az elmúlt 4 év alatt olyan pillanatok, amikor képletesen szólva azt kellett volna mondani, hogy „emberek, kaszára, kapára! és ne engedjük, hogy ez tovább is így menjen!” Az ellenzék azonban a demokráciát és a jogállamiságot választotta. Most viszont már a saját bőrrünkön érezzük azt, hogy nagyon nehéz lesz ebben az országban újra rendet teremteni.

Sándor Frigyes: Jézus azt mondta, hogy gyümölcseiről ismeritek meg őket. Az íz, a cselekedet a döntő, és semmi más! A választáskor felkínált pártok és képviselőjelöltek esetében is meg kell vizsgálni az előéletüket és tetteiket. Én keresztyén emberként hiszem és vallom, hogy nincs az a mélység, amelyből az Isten segítségével ne lehetne kijönni.

Makkai László: Látni kell, hogy a média hatalom. A kereskedelmi csatornák akkor sugároznak destruktív, személyiségtomboló műsorokat, amikor a gyerekek hazamennek az iskolából. A gyerekek mondják saját magukról, hogy szinte „zombiként” nézik ezeket. Leszoktatja őket a gondolkodásról, természetessé válik számukra az agresszió, és a kérdéseikre a választ nem a szülőktől, hanem magazinoktól, ezektől a műsoroktól várják. De gyakorlatilag nem csak a gyerekeknek, hanem az egész társadalomnak folyik a tudatos manipulálása. És a cél ezzel az, hogy minél befolyásolhatóbb, sérülékenyebb embereket neveljenek ki, mert akkor irányíthatóak lesznek az életvitelükben és a választásokon is. A nézőnek kell egyénileg ellenállnia ezeknek a hatásoknak azzal, hogy kikapcsolja, átkapcsolja másik adóra a tévét. Bízom abban, hogy a kialakult szellemi vákuum csak időszakos a gyermekek életében is. Véleményem szerint a mai este egyik fontos üzenete az, hogy reménykedhetünk abban: Isten áldott napja egyszer ránk virrad...

A beszélgetést vezette és a rendezvényen elhangzottakat szerkesztette:

Jeney Edit

BALOG ZOLTÁN

Vallás és közélet

A vallás és a közélet kapcsolatáról nem egy teoretikus előadást szeretnék tartani, mert azt gondolom, nem a teóriának, hanem a cselekvésnek van itt az ideje. Abból a helyzetből indulnék ki, amiben vagyunk itt ma Magyarországon. Ritkán fordult elő, hogy a politikai marketing (ahogyan megpróbálják eladni a politikát, a politikának céljait, a politikának termékeit) és a keresztyén antropológia (közös katolikus-protestáns bibliai antropológia, a keresztyén emberkép) megállapításai egybeesnek. Főleg akkor fordulhat ez elő ritkán, ha a politikát valaki úgy akarja eladni, mint egyfajta mósoport, s becsapja vele a fogyasztókat és a választókat. És mégis van egy olyan pont, amiben most közös megállapítást tudunk tenni arról a helyzetről a politikai kommunikáció és a marketing nyelvén, meg a keresztyén antropológia nyelvén, amiben Magyarországon vagyunk. Tudom, hogy ez első hallásra furcsának tűnik.

Induljunk ki abból, hogy válság van. A politikai marketing azt mondja, hogy a válság jó, mert egy politikus számára lehetőséget kínál. Mert ha nincs válság, pontosabban nincs válságtudata az embereknek, vagyis nem érzik, hogy baj van – és ahogy a magyar népi mondás tarja: „baj van, és még jön hozzá” –, akkor nincs bennük hajlam a változtatásra. Úgy gondolják, maradjon minden úgy, ahogy van, nehogy a végén még rosszabb legyen. Én egy borsodi kis faluban nőttem föl. Emlékszem, a 70-es években a szilveszteri istentisztelet után úgy kívántak boldog újévet a presbiterek a lelkész-édesapámnak, hogy „csak rosszabb ne legyen, Tiszteletes Úr!” Ebben a kívánságban benne volt a történelmi tapasztalásuk. Egy kimutatás szerint a magyar ember mentalitása 80 százalékban konzervatív. Ez azt jelenti, hogy nem akar változtatni, mert olyan történelmi tapasztalattal rendelkezik, mely szerint a változásra általában rá szoktunk fizetni. Ez 1920 óta (vagy 1914 óta, bizonyos szempontból meg 1526 óta) így van. Tehát régi történelmi tapasztalat, hogy nekünk a változás nem biztos, hogy jó sül el. Óvatosság ez és konzervativitás a szó életszemléleti értelmében. Miközben a magyar lakosság 80 százaléka konzervatív életszemléletű, nem akar változtatást, a konzervatív szót, mint ideológiának, értékrendnek a megjelölését, csak 5 százaléka tartja pozitívnak. Ezért nincs ma Magyarországon

Balog Zoltán

olyan sikeres konzervatív párt, amelyiknek a neve is tartalmazza a konzervatív szó. De ha válság van, akkor még az eddigi életmenetét megőrizni akaró ember is azt mondja, hogy azért inkább változtatni kéne, mert különben még nagyobb lesz a baj.

A válságtudat egy jó politikus számára óriási esély arra, hogy megértesse az emberekkel: most akkor tényleg változtatni kell, radikális – ha ezt a szót nem is meri ki mondani – változásokra van szükség. Nagyon érdekes, hogy mennyire befolyásolja a propaganda, a média, a pártpropaganda, a kormánypropaganda azt, hogy mit gondolnak az emberek a helyzetükről. 2006-ban, az előző választások időszakában a magyar gazdaság nem volt jobb állapotban, meg a pénz sem volt sokkal jobb, mint most, 4 év múlva. Mégsem hitte el senki az ellenzéki párt plakátján olvasható szöveget: „Rosszabbul élünk, mint 4 éve”. Mert az emberek napi érzülete nem ezt mondta. Mert a média meg a környezet, a kormány azt sugallta nekik, hogy nagyon jól vagyunk, és ennyi pénze még soha nem volt a magyar embereknek. A tavaly tavaszi helyzetnél, amikor úgy gondoltuk, a válság eléri a mélypontját, és még miniszterelnököt is kellett cserélnie a Magyar Szocialista Pártnak, most sokkal rosszabb helyzetben vagyunk. Az emberek 20 százaléka mégis azt gondolja, hogy ma jobb az élet Magyarországon, mint akkor volt. Tehát sikerült azt a látszatot kelteni, hogy most már jobban mennek a dolgok, mint tavaly ilyenkor, pedig rosszabb a helyzet, mint tavaly volt, pénzügyileg is meg gazdaságilag is, nem beszélve a munkanélküliségről, ami a magyar ember legnagyobb gondja ma Magyarországon. És még nem vagyunk túl a nehezen.

Nem elég a válság megléte, válságtudatnak is lenni kell ahhoz, hogy kívánják az emberek a változást. Ma van válságtudat, és az emberek készek arra, hogy egy olyan politikai erőt válasszanak, amelytől el tudják hinni, hogy ők jó irányba fognak változtatni.

És akkor jussunk el a keresztyén antropológiáig! Mit mond a bibliai emberkép? Pál apostola az mondja a Rómaiakhoz írott levelében: „ahol megnövekszik a bűn, ott megnövekszik a kegyelem”. Ez azt jelenti, hogy amikor az ember átéli a totális elveszettségét a bűnben, akkor döbben rá, hogy egyedül a kegyelem segít rajta. A bűn felismerése a megváltás kapuja. A megváltás előszobája. A keresztyén antropológia és a politikai marketing érdekes módon találkozik. De ahhoz, hogy valóban találkozzon ez a két üzenet, meg kell érteni, mi a válság természete.

Egyértelmű, hogy a magyar gazdaság válságban van. Ez azt jelenti, hogy Magyarországon évek óta már nem növekszik a gazdaság, hanem csökken, növekszik a munkanélküliség, növekszik az eladósodás, a költségvetési hiány stb. Pénzügyi, gazdasági és szociális válságot jelez, hogy nagyon sok ember került egyfajta adósságspirálba. A szociális válság többek között megmutatkozik abban is Magyarországon, hogy nagyon sok ember hiába akar dolgozni, vagy dolgozik is jelenleg, nem tudja: holnap is úgy tud-e enni adni a gyerekekének, mint ahogy szeretne. Nem beszélve a közbiztonság válságáról, ami ezen a vidéken – meg másutt is – nagyon súlyos probléma. A közigazgatási válság a következőről szól: a Magyarországon működő állam úgy gondolja, megengedheti magának, hogy kivonuljon az ország bizonyos területeiről, és otthagya az embereket, csináljanak, amit akarnak. Nincs ott többé már iskola, úthálózat, nincs ott többé orvos, nincs rendőr, nincs közbiztonság. A magyar állampolgárnak sérül ezáltal a vagon- és közbiztonság-

hoz fűződő joga. A magyar állam ezt a jogunkat nem engedi gyakorolni, tehát jogsértést követ el! Miközben arról szoktunk panaszkodni, hogy egy kicsit kicsire sikeredett ez az ország az elmúlt évszázadban, aközben Északkelet-Magyarországról, Nógrádtól kiindulva, 100-150 km-es sávban lelógunk az országról. Észak-Borsod, Abaúj, Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Békés, Csongrád déli része, egészen Baranyaig: vannak olyan településeik, ahol csak minden második ember dolgozik, s olyan is akad, ahol csak a polgármesternek van munkaviszonya. Vagyis az állam lemondott a 93 ezer négyzetkilométeres ország jelentős darabjáról. Ez valóban válság!

És folytathatjuk a felsorolást: válságban van az oktatás is. A mi összejöveteleinken megjelenők közül azokat is érdekli ez, akik történetesen az idősebb korosztályhoz tartoznak. Hiszen érdekkel bennünket a jövő, nekünk nem mindegy, hogy mi lesz a gyermekeinkkel, az unokáinkkal. Természetesen nagyon fontosak a nyugdíjak, ami jár egy tisztességgel ledolgozott élet után, de legalább olyan fontos, hogy a gyermekeink és az unokáink lehetőséghez jussanak.

A válság valóban kiterjedt az élet minden szegletére, hiszen még az emberi jogokat is – ami nagyon fontos dolog, és a Bibliából eredeztetjük az emberi méltóságot, mert az Isten minden embert egyenlőnek teremtett, ha nem is egyformának – ellenünk fordítják. Úgy tanítják meg, hogy még azokat a viszonyokat is, amelyek egyébként jól működnek, bizalmon alapulnak, roncsolják. Így történhet meg például, hogy jogcsorbulásként éli meg egy gyerek, ha történetesen büntetésként megvonja tőle a szülő a zsebpénzét. Nagyon fontos, hogy tudják gyerekeink, hogy nekik is vannak jogaik. De az még fontosabb, hogy tudják, az anyjukra és apjukra minden esetben számíthatnak, és ha netán fegyelmezzük őket, az is az ő érdekükben történik. Legalább azt, ami működik, ne rontsák már el a hamis jogvédők, a hamis proféták! És akkor még nem beszéltünk a magyarországi legnagyobb kisebbséggel kapcsolatos ilyen jellegű problémákról. Szétverték, vagy szétverődött az a tradicionális rendszer, ami valamilyen módon a cigány társadalmat összetartotta. És helyette nincs semmi! Helyette káosz van és konfliktusok vannak. És ne gondoljuk azt, hogy erről elsősorban a cigányság tehet! Állítólag a magyar lakosság 60 százaléka azt gondolja, hogy kizárólag a cigányok tehetnek saját problémáikról. Ez azonban nem így van, és legalább mi keresztyének ezt ne gondoljuk így! Még akkor se, ha természetesen részben ők is tehetnek róla.

Válságba került a viselkedés kultúránk: ahogy mi egymáshoz viszonyulunk a világban, az iskolában, a munkahelyen, a politikában, a boltban, a hatóságoknál, a keresztyén közösségben, a polgári közösségben. Beszélhetnék még az egészségügyről, és még annyit minden másról is...

Az én tézisé az, hogy a válságnak a gyökere alapvetően lelki természetű. Az emberrel van baj, ezt számos példával lehet bizonyítani. Milyen mechanizmusok hozták létre a pénzügyi válságot? Az a fajta spekulatív pénztőkepiac, amelynél a minél több pénz kihelyezése kölcsönbe, hitelre, elemi érdeke a banknak. A bróker megkeverte az állampolgárt, hogy van kedvezményes hitele. Ahhoz, hogy elhitesse, hogy a hitelt valóban kedvezményesen lehet felvenni, egy kicsit jobb feltételeket kellett

hazudnia. (*Hamisság 1.*) Hogy kedvezőbb feltételekkel kapja meg az illető a hitelt, neki is füllentenie kellett egy kicsit a saját anyagi helyzetéről. (*Hamisság 2.*) Majd a bróker bement ezekkel az üzletekkel a leánybankhoz. Egy kicsit meghamisította az adatokat, hogy jobb eredményt tudjon prezentálni, mint amit elért. (*Hazugság 3.*) Az anyabankhoz fordult a leánybank, amelyik úgy gondolta, szintén fel kell kicsit tupírozni az adatokat, hogy jobb teljesítményt mutasson. (*Hazugság 4.*) És akkor kiment a világ pénzügyi piacaira a nagy anyabank, szintén kicsit kozmetikázta az adatokat. (*Hazugság 5.*) Lehet azt mondani, hogy szabályozzuk meg a bankokat, s valóban ezt meg is kell tenni, de az a helyzet, hogy amíg az ember úgy gondolja: csálni érdemes, addig csálni fog. Ezen nem tudunk másképp segíteni, csak akkor, ha az emberek magatartása fog alapvetően megváltozni.

A magyar közmondás mondja: „a fejtől бүdösödik a hal”. Egy megdöbbentő eredményű felmérés szerint állítólag a magyar lakosság 80 százaléka azt gondolja, nem érdemes tisztességesen élni, mert csak azok boldogulnak, akik megszegik a törvényt. Ez rossz hír. De van egy jó hírem is: ennek a 80 százaléknak a fele, az összlakosság 40 százaléka azt mondja, ő akkor sem akarja megszegni a törvényeket! Ha kell, inkább lemond a sikerről, az érvényesülésről, de nem fogja megszegni a törvényeket. Ez a relatív kisebbség tartja életben az országot. Azt a helyzetet kell megváltoztatni, hogy az emberek úgy érzik: nem kifizetődő tisztességesnek lenni. S ez a társadalom minden szintjére érvényes. Ha a polgároknak nincs meg ez a fajta változtatási igény, akkor sem a jó kormányzás, sem a rossz kormányzás nem segít. Hogy a rossz nem segít világos, de egy jó kormányzás sem tud akkor segíteni!

És itt jutunk el a vallás és közelet kérdésköréhez. Ma Magyarországon a kormány-nak – legyen az bármilyen – elemi érdeke lenne, hogy összefogja azokat az embereket, szövetséget kínáljon azoknak az embereknek, akik valamilyen értékrend alapján szeretnének élni. Egy német államegyház-jogász szerint a modern egyházpolitika egyik alaptétele: az állam olyan szellemi, lelki, erkölcsi előfeltételekből él, amelyeket ő nem képes sem megteremtteni, sem megőrizni. Ezért rá van utalva azokra a közösségekre, amelyek ezeket a szellemi, lelki, erkölcsi előfeltételeket, fundamentumokat őrzik, karbantartják és megújítják. Ez azt jelenti, hogy minden politikának elemi érdeke, hogy szövetséget ajánljon az értékalapon szerveződő közösségeknek.

Kopp Mária, Skrabski Árpád kiváló tudósok – akiknek a tanulmányait szívem szerint minden magyar politikusnak kötelező olvasmánnyá tenném – kimutatták, hogy a vallásos értékek alapján álló emberek között kevesebb a bűnöző, kevesebb a beteg ember – nemcsak lelkileg, hanem testileg beteg is kevesebb – jobban dolgoznak, és jobban lehet számítani rájuk a közéletben is. Hát nem minden kormánynak az lenne az érdeke, hogy ilyen embereknek ajánljon fel szövetséget? Még az ateisták is nem azt gondolhatnák, hogy ilyen közösségekre van szükség? Különösen a jelenlegi körülmények között, amikor Magyarországnak épp az az egyik legnagyobb baja, hogy szétesnek az emberi közösségek, hogy nincs olyan referenciacsoportunk, ahol együtt megerősödhetünk abba, hogy amit mi erről a világról gondolunk – mi a jó és mi a rossz – olyan közösségi meggyőződés, ami szerint akarunk élni. Hát ezért olyan

fontos, hogy egy ilyesfajta szövetség létrejöjjön, és az a változás, ami elé nézünk, lelki természetű is legyen.

Matolcsy György kiváló gazdaságpolitikusunk ismertetett egy amerikai tanulmányt, ami azt mondja, ha 100 pont a gazdasági siker, akkor ebből a nyersanyag, a munkaerő, a kulturáltság a tőke, az adórendszer, az infrastruktúra, stb. 40 pontot jelent összesen. És a nagyobb hányadot, a 60 pontot pedig a bizalom teszi ki. Ez a bizalom a tanulmány szerint három dologra vonatkozik. Bízuk-e az illető a saját sikerében, annak a vállalkozásnak a sikerében, amit elindított; bízuk-e azokban, akikkel ezt a vállalkozást együtt akarja megvalósítani; és bízuk-e abban az államban, amelyiknek a területén ezt meg akarja valósítani. (Például nem kell-e attól félnie, hogy holnapután ellenkezőjére változtatják az adórendszert, hogy megéri-e neki nem feketén dolgoztatni, stb.?) Ez a bizalom alapjaiban rendült meg ma Magyarországon. De nem csak nálunk van ezzel gond, a gazdasági válság megtépázta ezt másutt is.

Nekünk hívő embereknek viszont van egy hihetetlen nagy előnyünk, és pedig az, hogy mi akkor is bizalomból élünk, amikor nem hiszünk a másik embernek. Mert mi az Istennek a bizalmából élünk. És ez nem csak keresztyén alapelveen fogalmazható meg. Rabindranath Tagore indiai költő mondta: „minden megszületett gyerek egy új bizonyíték arra, hogy az Úristen még nem mondott le az emberiségről.” Azokon a közösségeken, amelyek bizalomra épülnek, jelentős mértékben múlik, hogy milyen lesz a következő kormányzás. Orbán Viktor éwertékelő beszédének felvezetőjében úgy fogalmaztam, hogy: „mi a következő kormánynak kritikus szolidaritást kínálunk.” Vagyis kritikus szeretettel való támogatást kínálunk. Ha komolyan vesszük magunkat, akkor mi nem csorda vagyunk, amelyik mindig arra megy, amerre a vezetője néz, hanem olyan közösség, ahol öntudatos polgárok vannak. És mi az értékeinket számon kérjük a vezetőinktől. Mi azért támogatjuk a kormányváltást, mert szeretnénk, hogy segítse a következő kormány megvalósítani azokat az értékeinket, amiket még akkor is őrzünk, és akkor is gyakorolunk, amikor ellenkező a széljárás. (Amire volt épp elég példa az elmúlt 60 évben.) Ezeket az értékeket nem a kormány fogja megvalósítani, hanem mi. Ő legfeljebb csak segíthet ebben. Azért leszünk szolidárisak az új kormánnyal, mert úgy gondoljuk: ezeknek az értékeknek a nevében akar majd vezetni. És azért mondhatjuk, hogy kritikusok vagyunk vele szemben, mert számon is fogjuk rajta kérni ezeket az értékeket. Jó néhány olyan alapértékünk van, amiről nem vagyunk hajlandóak lemondani. Például arról, hogy a törvényeket be kell tartani, és hogy olyan törvényeket kell hozni, ami mögött tisztességes emberkép van. Az első olyan jelnél, ami azt mutatná, hogy nem az értékek nevében történik a kormányzás és politikálás, kritikus szolidaritással „érted haragszom nem ellened” módon megfogalmazzuk kifogásainkat. Ez az egyik iránya a keresztyén közéletiségnek.

A másik oldala pedig: nem engedhetjük meg magunknak, hogy bárkiről is lemondjunk ebben az országban, aki szövetségeseink lesz. És nem engedhetjük meg magunknak azt a gondolkodást – eddig ezt ránk kényszerítették –, hogy két Magyarország van: az egyik, amit szeretünk, a másik, amit nem, amelyik szégyellje magát. Nekünk azt a másik Magyarországot meg kell győzni! Ide kell őket vonzanunk. Természetesen

nem a politikai elit úgynevezett baloldali részéről beszélek most, hanem azokról, akik máig nem tették fel maguknak azt a kérdést, és nem is tartották fontosnak, hogy tulajdonképpen hová is tartoznak ők lelkileg, szellemileg, kulturálisan, nemzetileg? Óriási lehetőség kínálkozik arra, hogy a magyar nemzetnek azokat a részeit, amelyek kiszorultak az elmúlt 90 évben a nemzetnek a védősáncai közül, visszacsalogassuk. Hány olyan történelmi sorsforduló és kataklizma volt a magyar világban, ami számos ember csoportnak, rétegnek, társadalmi közösségnek nem adott esélyt arra, hogy a nemzethez kapcsolódjon! Vagy azért, mert becsapták, vagy azért, mert lemondtak róla. De valakinek egyszer nekik is meg kell mondani: „ti is közénk tartoztok, és fontosak vagytok! És nem ti tehetek arról, hogy eddig még sose hallottatok a hazaszeretetről, se arról, hogy milyen a keresztyén értékrend!” Tehát a mi dolgunk a nemzet határainak kiszélesítése.

Nem lesz könnyű feladatunk, ha majd – adja Isten, hiszen minden az ő akaratából van – győz a polgári oldal, és 3 hónap múlva lekezdenek olyanok elégedetlenkedni, akik minket támogattak, hogy „még mindig langyos a sör”, és még mindig nem él jobban a nép. Nekünk akkor nem csak arról kell meggyőzni őket, hogy ennyi idő alatt nem lehet csodát művelni, hanem meg kell mutatnunk azt is, hogy vannak olyan fontos értékeink, amiket ők meg tudnak valósítani.

Bízom benne, és ha szabad, én meg is ígérem Önöknek, hogy olyan intézkedéscsomaggal készülünk, amely megvalósításakor az emberek napi szinten érezhetik a jó irányú változást. Elsősorban abban, hogy a közérzetük jobb lesz, és hogy jó kezekben kerülnek a dolgok, az intézkedések abba az irányba mutatnak, hogy az országnak könnyebb lesz. Ennek nem mond ellent, hogy lelkileg, anyagilag, fizikailag is valószínűleg göröngyös lesz az utunk.

A nemzetközösségből kiszorult emberek, akik szétesett csoportokban élnek, esélyt kapnak. Ehhez nekünk befogadó közösségnek kell lennünk. Befogadó közösségnek lenni nem egy liberális trükk, amit kitaláltak ellenünk, hogy „megfertőzzenek” bennünket mindenfajta idegen népcsoportokkal, hanem ez egy keresztyén alapállás. De a befogadásnak csak akkor van értelme, ha tudja az ember, hogy biztos fundamentumon áll, és van elég erő ebben a közösségben arra, hogy azt, aki bejön, integrálni tudja. A befogadó képességünket gyakorolni kell!

*(A miskolci református székház nagytermében
február 10-én elhangzott előadás szerkesztett változata)*

Iskola, erkölcs, tudás

Azt hiszem, egyetérthetünk abban, hogy keserőségeink okai első sorban erkölcsi eredetű problémák. Attól szenvedünk, hogy megaláznak bennünket, becsapnak bennünket; hogy már senkinek sem hihetünk; hogy amiről eddig azt hittük: jó, arról igyekeznek bebizonyítani, hogy rossz. Meglopnak, kirabolnak bennünket, nap mint nap verbális és fizikai agresszió ér bennünket... Ma Magyarország nem csak gazdasági, hanem erkölcsi válságban is van. Márpedig erkölcs nélkül összeomlik a társadalom.

Az ebből való kilábalás igénye egyértelműen a gyermekek felé kell, hogy irányítsa a figyelmünket. Mert miközben a felnőtt társadalom – úgy érezzük –, hogy megbomlott és elbizonytalanodott, azt látjuk, hogy az ifjak tartása is megroggyant. És hajlamosak vagyunk azt mondani, hogy ez az iskola hibája. Pedig az iskola ugyanennek a válságsorozatnak az elszenvedője. Mert ki neveli a gyermekeket? Boldogabb időkben a család nevelte. Mire a gyerek iskolába lépett, 6 éves koráig megkapta azokat az értékeket, kialakultak benne azok az alapvető szokások, amelyek az egész társadalomra jellemzőek voltak, s az iskola ezeket csak erősítette. Aztán a gyerekek sokkal nagyobb arányszámban jártak régen templomba. Ma országos átlagban a gyerekeknek jó, ha 10 százaléka jár templomba, részesedik hitoktatásban. Nincs más tehát, aki az erkölcsi nevelésüket kézben tartsa, mint az iskola. Ennek lehetőségeit, eszközeit viszont az oktatáspolitikai tizenegynéhány év óta némi szünettel, 8 év óta pedig megszakítás nélkül elveszi az iskoláktól. Ma a pedagógus legalább annyira szenved a nevelés ellehetetlenülése miatt, mint ahogy szenved maga a társadalom, és például az a szülő, akinek a gyereket bántották az iskolában. És mindannyiunk közérzetét rombolja. A mai válság megerősítette bennünk azt az – eddig is meglevő – meggyőződést, hogy az iskola helyreállítását a nevelésen keresztül lehet csak elkezdni. Az ország talpra állítását is csak az erkölcsi rend helyreállításával együtt lehet elképzelni. Azt hiszem, evidens az a példa, hogy erkölcsi kérdés, ha úgy tetszik kulturális kérdés is, hogy az ember szorgalmasan dolgozzék és azért kapjon munkabért, ebből adózzon. Hogy tisztességes munkával próbálja meg megteremteni önmagának és

Hoffmann Rózsa

a családjának a betevőt, ne pedig rablással, tolvajlással vagy esetleg segélykéréssel generációkon keresztül...

Miután az ifjú nemzedék is erkölcsi vákuumban él ma az értékelativizmus miatt, ezért az építést, a nevelési munkát az iskolákban kell elkezdni. Ennek a feladatnak rendelte alá a Kereszténydemokrata Néppárt az oktatáspolitikai programját az óvodától az általános iskolán át a gimnáziumon keresztül a szakképzésig. S bár direkt módon ez nincs leírva, de szükség van erre a felsőoktatásban is. Bízunk kell abban, hogy a nevelés megerősítésének és sok-sok intézkedés eredményeként ismét nőhet majd a gyerekek tudásszintje, javulhatnak az egyetemi teljesítmények, ismét lesznek kutatási eredmények, innovációs eredmények, és talán ismét képes lesz a magyarság majd arra, hogy újból Nobel-díjasokat adjon a világnak.

A magyarság volt már máskor is rossz helyzetben. A XX. század 20-as éveiben, túl egy vesztes világháborún, két iszonyatos, nagyon komoly erkölcsi rombolást véghezvivő forradalmon, a trianoni csonkoláson... A Gondviselésnek köszönhetően előtermett akkor egy csodálatos ember, kultúrpolitikus – akinek a nevét minden magyar embernek illenék tudni – gróf Klebelsberg Kunó, aki Bethlen miniszterelnökkel együttesen röpké 9 év alatt vissza tudta adni a magyarság hitét és önbecsülését. Azzal a cselekvést meghatározó jelszóval, hogy a magyarság hadügyminisztériuma a kultuszminisztérium. Hozhatunk a világból más ismert példákat is (Finnország, Írország, Korea, Japán) arra, hogy egy ország gazdasági felemelése az iskolában kezdődik. Meggyőződésem, hogy az iskola sokkal többet tehet azért, hogy megint felfelé ívelő szakaszra kerüljön a magyarság, mint ahogy azt ma sokan gondolják.

Így hát mindaz, amiről beszélni fogok, látszólag csak pedagógiai, iskolai kérdés, valójában viszont messze túl mutat ezen. Az egész nemzetünk érdekéről, személyes emberi sorsunkat közvetlenül vagy közvetve érintő ügyről lesz szó.

Akinek a gyereke, unokája olyan iskolába jár, amelyik még képes védőburkot vonni a gyerekek köré, talán úgy gondolja, hogy túl negatív képet festek iskoláink mai állapotáról. De ismerem eléggé az oktatásügy helyzetét ahhoz, hogy elhiggyék, nem túlzás, amit mondani fogok, hanem valós tényeken, információkon alapuló összegzés. 30 éve dolgozom az oktatásügyben, a mai napig aktívan részt veszek a tanárképzésben, továbbképzéseket tartok, nagyon sok iskolával van közvetlen, szinte napi kapcsolatom. Ez nagy erőforrásom és megerősíti a politikusi munkámat is.

Az iskola újjáépítését azzal kell kezdeni, hogy számba vesszük azokat az erősségeinket, amikre alapozni lehet. Nem kell ugyanis mindent előlről kitalálni. Iskolarendszerünknek három erősségét emeljük most ki! Az első helyre a nevelés kívánkozik. A magyar iskola, amely most már 1014 éves, régibb, mint a magyar állam, és erre is büszkék lehetünk, mindig is nevelő iskola volt. Nevelő munkáját normák, célok és értékek vezérelték. Ennek a pedagógiai kultúrának az volt a lényege, hogy a pedagógusok, iskolamesterek, tanárok pontosan tudták, hogy mi a jó, mi a rossz, milyen értékekre kívánják nevelni a gyerekeket, s ezeket célokban, pedagógiai feladatokban fogalmazták meg, követelményeket állítottak fel a gyermek elé. Ha például értéknek tekintünk – márpedig annak tekintjük – a kötelesség teljesítést, akkor ebből az is

adódik, hogy házi feladatot adunk fel az iskolában. Vagyis ez nem csak a tananyag elsajátítását szolgálja, hanem nevelési célja is van. E nevelési munka majdhogynem lehetetlenné válik azzal a fogyasztói társadalmi szemlélettel – ami ott van mindenütt, az iskolákban is –, ami állandóan azt sulykolja, hogy nem kell szorgalmasan dolgozni, szerezd meg, fogyaszd el, élvezd, ne törődj mással, könnyökölj, boldogulj, mert te ezt megérdemled. S még véletlenül sem mondja azt, hogy dolgozzál, verítékezzél, kínlódjál. Ezzel a szemlélettel az iskola sem tud mit kezdeni, megszüntetni nem tudja, csak tompíthatja valamennyire ennek hatását.

A jelenlegi oktatáspolitikai viszont ahelyett, hogy olyan intézkedéseket hozott volna, amelyekkel megpróbálja kicsit kiszűrni ezeket a negatív hatásokat, inkább felelősítette azokat. A volt liberális oktatásügy miniszter még egy jó félévvel ezelőtt sem átalított előterjeszteni olyan törvényjavaslatot, amelyben radikálisan és expliciten megtiltaná a házi feladat adását. És ehhez olyan érveket hozott, hogy szegény gyerekek túl vannak terhelve, nincs szabad idejük. Mi tanárebek, nagyon jól tudjuk, hogy a gyerekeknek van idejük, és azt észszerűen be lehet osztani. Azt is tudjuk, hogy a házi feladat rendszeres adása, ellenőrzése és az erről való visszajelzés radikálisan, több mint egy osztályzattal megemeli a gyermekek tudását. Akik kicsit is ismerik a pedagógiai szakirodalmat, tudják, hogy az említett törvényjavaslat szakmaiatlan, dilettáns, következményeiben pedig erkölcsileg romboló. Hál' Istennek nem lett belőle törvény. Az előbb említett úrnak nem ez volt az első kísérlete... 2003-ban törvényt hoztak arról, hogy csak abban az esetben szabad buktatni az alsó tagozatban, ha erről a tanító a szülővel megegyezik. Ez gyakorlatilag a buktatás tilalmával azonos. Azok a gyerekek tehát, akik nem tanultak meg az első három osztályban írni, olvasni, számolni, ma már ott ülnek a 4. osztályban. Attól a pedagógiai utópiától vezérelve hozták meg ezt az intézkedést, hogy mint mondják, a gyerekek nem egyformák, különböző ütemben fejlődnek. És a gyermekközpontú oktatás lehetőségét kell, hogy adjon nekik a felzárkózásra. Valóban van ilyen felzárkózásra példa, kivételes gyerekeknél, elenyésző esetben. Évszázadok pedagógiai tapasztalata azt mutatja, hogy a döntő többség viszont nem képes így továbbhaladni, mivel csak erős kösziklára lehet erős várat építeni, s a pedagógiában ilyen köszikla az alapoknak a megtanulása. Ezek a gyerekek lehet, hogy végleg elvesznek a tudásnak, a kultúrának, mert pontosan abban az életkorban, amikor meg kellett volna, nem tanulták meg a betűvetést, a számolást. Emellett azt is üzente e rendelkezés a társadalomnak – amit ki is mondtak nem egyszer az akkori oktatásirányítók –, hogy a pedagógusok nem értenek a dolgukhoz. Ezért nem szabad osztályozniuk sem az alsó tagozatban, muszáj szövegesen értékelní. Gonoszak, rossz indulatúak, megbélyegzik a gyereket, és az évisméltésre utasított gyerek ezzel a bélyeggel él utána egész életében, ami aztán rombolja a személyiségét. Sok ezer pedagógussal beszéltem már életemben, így tudom, hogy a buktatást minden tanár, tanító személyes kudarcként éli meg. Nem gonoszságból, gyűlöletből, rosszindulatból buktatnak, hanem pedagógiai meggyőződésből, ami őket is megviseli. Ez a tekintélyromboló intézkedés nagyon mélyre taszította a pedagógusoknak a már egyébként is mélyen lévő megbecsülését. Azt is

üzente a társadalomnak, mégpedig a legkevesbé iskolázott rétegnek, akik érzékeny antennájukkal ezt pontosan ki is hallották, hogy nem kell a kötelességedet teljesíteni. És ez a legnagyobb kártétele ennek a liberális oktatáspolitikának: arra szoktatott, arra nevelt és mintegy ezt várja el az iskolától is, hogy mindenki élhessen szabadon, legyen egy vidám hely az iskola, ahol nem kell a kötelességet teljesíteni, mert te ezt megérdemled. A fogyasztói társadalom jelszava ilyen módon jelenik meg az iskolában. Így történhetett meg az én falumban, hogy miután a tanítónő már nem bír egy 8 éves kislánnyal, az igazgató beszélgetett el szépen szelíden vele. Mire gyerek csípőre vágta a kezét és odavágta: „dumálhat nekem az igazgató bácsi, amit akar, úgyse tehet ellenem semmit!” S tudjuk, vannak ennél durvább esetek is. Csak ott lehet ezek ellen hatékonyan fellépni, ahol nagyon erős és tudatos a tantestület, ahol összefognak egymással, egymásért, ahol az igazgató kiáll a pedagógusai mellett, és ahol a fenntartó kiáll a pedagógusközösség mellett. Néha akár a formális törvény ellenében is. Mint például a IV. kerületi polgármester, aki ugyan törvénytelenül, de kitiltotta a kerület összes iskolájából azt a gyereket, aki agyba-főbe verte társait. Azért helyeslem ezt, mert ezáltal helyre tette az értékrendet. Az iskola ugyanis nem csak az egyes gyerekért van, hanem mindegyikért, a közösségért. Aki veszélyezteti a közösséget, annak nincs helye ott, annak külön utat kell találni. A még ma is komoly hatalmat birtokoló közoktatási szakállamtitkár a nem rég' kezembe került könyvében hosszan tárgyalja ezt az esetet, s nem túlzok, ha azt mondom, hogy szinte átsüt a könyv lapjain e IV. kerületi polgármester elleni gyűlölete, akit szerinte börtönbe kellene csukni. Amikor a jogszabályok, törvények ennyire szembe mennek az alapvető erkölcsi értékkel, akkor nagyon nagy a baj, s ma ez a helyzet. Évezredek óta arra tanít bennünket az Antigoné – ami ma mellesleg nem kötelező irodalom –, hogy ahol az erkölcsi parancs és az ember által alkotott törvény nem egyezik, ott mindig az erkölcsi parancs áll az igazság oldalán. Még akkor is, ha az erkölcsi parancs követője fizikai értelemben megsemmisül. Ez lett Antigoné sorsa is. Az oktatás ma tele van olyan jogszabályokkal, amelyek szembe mennek az erkölcsi parancsokkal, ettől szenvednek a pedagógusok, mert tudják, érzik, hogy nem így kellene lenni, de a kezük meg van kötve.

A másik súlyponti kérdés: mit tanulnak az iskolákban, egyetemeken, mi a tartalmi része a tanításnak, hol van az a műveltség, mely a Klebelsberg-i iskolát a világ ranglista élére emelte? Hol van az, amit még 20 évvel ezelőtt én magam is nem egyszer megtapasztaltam gimnáziumi tanárként. Akkor egy egyéves ösztöndíjjal Amerikába kimentem 2.-os (most úgy mondhatjuk: 10.-es) gimnazista lányt – aki nálunk mindenben átlagos volt – kint két évvel magasabb osztályba soroltak, és 16 évesen érettségi bizonyítvánnyal jött haza. A hazánkba látogató külföldi szakembereknek is az volt a véleményük, hogy nagyon magas a magyar gyermekek tudásszintje. Ma pedig sok esetben az egyetemre bekerülő fiatalok tudása annyit nem ér el, mint 10-20 évvel ezelőtt egy első gimnazistáé. Ennek az oka nem az, hogy butábbak vagy erkölcstelenebbek lennének a mai fiatalok. Ők azt teszik, amit ritka kivételtől eltekintve a fiatalok mindig is tettek, annyit tanulnak, amennyi kötelező.

Miért süllyedt ilyen mélyre a tanítás eredményessége, miközben még a vízcsapból is a tudásalapú társadalom folyik?! Ezért, mert egyrészt az olyan nevelési értékek, mint a szorgalom, becsület, tisztesség relativizálódtak, másrészt az iskola és a pedagógus eszköztárát is megnyirbálták.

A következő kártetele ennek az oktatási rendszernek, amit visszájára kell majd fordítanunk, hogy száműzték a nemzeti alaptantervből az ismereteket. A magyar neveléstörténetben Mária Terézia óta, 1777 óta államilag jóvá hagyott központi tantervek meghatározták valamilyen formában, hogy mit kell az iskolákban tanítani. (Világszerte mindenütt van egyébként valamilyen központi előírt tanterv.) Még a Kádár-rendszerben is tantervi előírás volt arra, hogy a gimnázium 1. osztályában a tananyag része legyen a Biblia. Akkor természetes volt, hogy meg kell tanulni a Himnuszt, ma meg jó, ha egy versszakot tudnak belőle a gyerekek! Az utolsó központi tanterv, amit 1978-ban adtak ki, pedagógiailag elhibázott, túlszabályozott volt. Ennek az volt az oka, hogy már akkor sem figyeltek a pedagógusok szavára a döntéshozók, és a tudományos akadémiát kérték fel a tanterv elkészítésére. A tudósok jó szándékkal ugyan, de pedagógiai tudás nélkül, belegyömöszöltek minden a megtanítandók közé, amit ők fontosnak tartottak. A pedagógus pedig annak ellenére, hogy tudta: elhibázott a tanterv, igyekezett eleget tenni az elvárásoknak, s megtanítani mindent, hogy az ő tanítványa a felvételinél hátrány ne szenvedjen más iskola diákjával szemben. Ennek eredménye, hogy kicsit torzult a pedagógiai kultúránk, s miközben rossz lelkiismerettel állandóan versenyt futott az idővel a tanár, túlsúlyba kerültek a begyakorlás hátrányára az előadások. Ennek következményeként a 2000-ben elrendelt PISA-mérések azt mutatták, hogy a 15 évesek magyar gyerekek gyakorlati tudása, azaz kompetenciaszintje sokkal alacsonyabb, mint a világ már országaiban lévő gyerekéké. Ekkor lett a mai pedagógia varázsszava a kompetencia, amelyet ahány kutató, annyiféleképpen értelmez. A kompetencia lényegében a megszerzett ismereteknek a gyakorlatban történő alkalmazását jelenti. Tény, hogy a 15 éves magyar gyerekek inkább rendszerbe szedett elméleti tudással rendelkeztek akkor. (A PISA-mérést egyébként a fejlett világ multinacionális cégei szponzorálták és szponzorálják máig is. Nekik pedig engedelmesen, szorgalmasan dolgozó termelő gépekre, emberekre van szükségük, akik megkeresnek annyit, hogy azt elköltsék a nagy áruházláncokban és beolvadjanak a fogyasztói társadalomba. Nincs szükségük művelt emberekre. Ugyanis a művelt ember gondolkodik, a gondolkodó ember kérdez, és a kérdező ember válaszokat is talál, és a válaszok között néha ott van a nem. Nemet mond bizonyos gazdasági és politikai reklámokra, ami e cégeknek nem érdekük.) A PISA-mérés eredménye nyomán az oktatáspolitikai azt mondta, hogy csak a kompetenciákat kell ezután fejleszteni – ez a garanciája annak, hogy ne maradjunk le a világversenyben – s a műveltség nem érték ezen túl. Ebből következett, hogy 2003-ban, megszakítva a több mint 200 éves hagyományt, olyan nemzeti alaptantervet adtak ki kormányrendelettel, amelyben egyetlen egy ismeret sincs lerögzítve. Hogy még tanítják Arany Jánost, az a tanár szakmai elkötelezettségén kívül annak köszönhető, hogy van érettségi követelmény, és annak

része Arany. De az általános iskolákra már nem hat ez a kötelezettség. Nincs például előírva, hogy az 5. osztályában tanítsuk Petőfi Sándort. Ha pedig nincs meghatározva a műveltségi kánon, akkor esetlegessé válik az erkölcs is. Petőfi Sándor János vitéz-én keresztül például indirekt módon neveltünk hazaszeretetre, hűségre, hősiességre, tisztességre, s arra, hogy nem veszem el a zsványok által összerabolt pénzt, amelyhez vér tapad... És ez csak egy példa. Említhetném azt is, hogy nem kötelező tanítani Kodály népzene feldolgozásait, vagy Magyarország földrajzát. A közös nemzeti műveltség generációról generációra való átadását Mária Terézia óta intézményesen a tanterv biztosította. A nemzeti alaptantervben szakmailag dilettáns módon szembe fordították egymással a kompetenciákat az ismeretekkel. A rendelkezés rendkívül súlyos kártétele, hogy lényegében kidobták a közös nemzeti műveltséget a szemétkébe.

Az eddig elmondott károkozáshoz még hozzájött az elhibázott érettségi reform is, mellyel rendkívül mélyre vitték le az érettségi követelményeket. Közben még az elégséges osztályzat alsó határát is leszállították 20 százalékos teljesítményre. Ez a határ az egész világon 50 százalék körüli. Tehát leszállították a követelményrendszert, az értékelést, és kiüresítették a tartalmakat. Következésképp olyan fiatalok jönnek az egyetemre, akik közül sokat felzárkóztató foglalkozásokra kell utalni, mint Amerikában.

Az oktatásunk erőssége volt maga a pedagógus is. Mára viszont nagyon lecsökkent e réteg társadalmi megbecsültsége és tekintélye. És ez nem tett jót az oktatásügynek. A magyar társadalom a II. világháború előtt erejéhez képest még nagyon is magasra értékelte a pedagógus munkáját. Akkor még keresett annyit egy pedagógus, hogy meg tudott élni belőle, és el tudta tartani a családját is. Ma erre képtelen. A forint bevezetésekor a pedagógusok fizetését az akkori hatalom egyötödére csökkentette, nyilván tudatosan, hogy rövid pórázon tudja őket tartani, és hogy engedelmesen végrehajtsák velük azt az intézkedést, amit az 52-es rendtartásban olvashatunk, mely szerint úgy kell nevelni az ifjúságot, hogy szeressék Rákosi és Sztálin elvtársat. Mégsem sikerült megtörni a pedagógustársadalom gerincét. Ma ez a réteg megalázottabb helyzetben van, mint a Kádár-rendszerben volt, hiszen akkor még nem merték megkérdőjelezni a szakmai munkájának hitelességét. A pedagógusok életszínvonalának, önbecsülésüknek és társadalmi megbecsülésének helyreállítása nélkül nem lehet az oktatásügy javítását elképzelni. Ez nem öncél, ez mindannyiunk érdeke.

Ha nem akarjuk, hogy erkölcsi analfabéták, tudattalan fiatalok tömege hagyja el az iskolapadot, akik felnőtt korukban szétzilálják a társadalmat, és anarchikus állapottá tegyék, akkor a pedagógusok megbecsültségét, presztízsét a helyére kell emelni.

Szokták azt mondani – még a polgári kormány idejében is hallottam nem egy oktatáspolitikustól –, hogy kontraszelektált a pedagógustársadalom, nem kell őket jobban megfizetni, mert ezt sem érdemli meg mindenki. Ez bűnös általánosítás. Természetesen egy 160 ezres rétegnek vannak gyengébb egyedei is. A megoldást az jelenti, ha rendszerszinten iktatunk be olyan lehetőségeket, melyek segítik az ő színvonaluk

emelését, illetve segít abban, hogy aki valóban nem való oda, más pályára tudjon távozni. Vissza kell hozni a külső szakmai elemzés és értékelés rendszerét. Ma Magyarországon Európában egyedülálló módon nem működik ilyen objektív szakmai külső ellenőrzés.

A KDNP elkészítette saját oktatásprogramját, és elolvasható a KDNP honlapján „Iskola, erkölcs, tudás” címszó alatt.

Meg kell határozni az iskola kiemelt értékeit. Ezek a következők: erkölcs, rend, tudás, igazságosság, szabadság és szektorsemlegesség. Legalább ilyen fontos érték az iskolák szakmai önállósága is. Szakmai autonómia nélkül ugyanis a szellem embere nem szárnyal. Ha a szellemi embernek, az értelmiségnek mindent előírunk, akkor nem tud alkotó munkát végezni. Tehát az értékek, a központi szabályozás és a szakmai autonómia együttes érvényesítésére van szükség. A hagyományokra épülő, az előbb említett erősségekkel rendelkező oktatási rendszer mindenkor jól reagál az újabb kihívásokra. Ebből az is következik, hogy nem tűnnek el a digitális táblák. De azt elnezzük, hogy erre fordítsunk a milliárdokat, miközben nem becsüljük meg az oktatás legfontosabb munkaeszközét, a pedagógust!

Meg kell teremteni a lehetőséget egy olyan pedagóguskamara önszerveződésének és megszerveződésének, amely a mindenkori szakmai döntésekben partnere lehet a mindenkori miniszternek. Mert abban szentül hiszek, hogy nem szabad, nem lehet az oktatásügyre rákényszeríteni olyan döntéseket, amelyekkel a pedagógusok többsége nem tud azonosulni.

*(A Miskolci Akadémiai Bizottság székházában
január 28-án elhangzott előadás szerkesztett változata)*

Jót tenni jó

2009. november végén rendezték meg a lillafüredi Hotel Palotában Hatások – ellenhatások a nevelésben címmel azt az országos közoktatási konferenciát, melyre Bójte Csaba ferences rendi szerzetest is meghívták előadóként. Előadását vastappsal jutalmazták a konferencia szakavatott, hozzáértő résztvevői: óvónők, tanítók, tanárok, iskolaigazgatók. Csak szűk réteg hallhatta az előadást, noha valamennyi oktatónak, nevelőnek, szülőnek segítséget, erőt nyújthat Csaba testvér és kollégáinak egyszerű, a Szentírásra alapuló nevelési módszere, melynek hatékonyságát az élet igazolja, és a már felnőtt gyermekek elért eredményei bizonyítják. Hívő és nem hívő emberrel egyaránt beláttatja a szeretet erejét. A lejegyzett szöveg igyekszik visszaadni az élőszó fordulatait, jellegzetességeit. Remélhetőleg így minél több emberhez eljut az üzenet: jót tenni jó. (Zsekov Éva Mónika)

Erdélyben van egy jó mondás: kutyát bolházni, papnak prédikálni, pedagógust tanítgatni hálátlan mesterség. Mégis mint kisebb testvérük, nagy–nagy alázattal jöttem önök közé. Azt mondanám el, hogy a legelesettebbek, a legkisebbek közt mit tapasztaltam és tapasztalok nap mint nap. A mi munkánk célja a gyermek. Ki a gyermek? Egy keresztény ember mit gondol az emberről?

Talán egy kis történettel egyszerűbb lesz megértetni. Van nálunk egy fiúcska, Alex. Ötödikben került be az intézetbe. Róla minden tanári konferencián az volt mindenki véleménye, hogy ezt a fiút el kell küldeni, ki kell rúgni. Ha két gyerek valami rosszba belevegült, biztosan köztük volt ő is, benne volt a keretben. Örömmel tudom elmondani, hogy annak ellenére, hogy több mint ötven helységben több mint 2000 gyereket gondozunk, én még törvénszéken, rendőrségen gyerek miatt nem voltam, nem fizettem miattuk büntetést. Minket gyerekek miatt nem pereltek be, hála Istennek. (Ez egy nagy dolog, mert hallottam, hogy más árvaházaknál valaki állandóan ingázik a rendőrség és ilyen-olyan intézmények között.) Nos, emiatt a fiú miatt fizettem én is kétmillió lej büntetést. Az utolsó csínytevése úgy történt, hogy ment hazafelé az iskolából, s hogy, hogy nem, egy lánynak a fenekébe belesípített. Erre megjelent egy férfi, aki számon kérte ezt az inzultust. Ő kiosztotta ezt a férfit, hogy szégyellje meg magát vén kujonc, mert nem hozzávaló ez a lány. Végül is ez a bácsi a lány apukája volt, történetesen rendőr. Nagyon mellétenyerelt a mi legényünk. Hazakísérték, díszőrséget kapott. A rendőr kérte, magyarázzam el neki, hogy a lányok feneké mire való, nem arra, hogy csipegessék. Én meg Alexet elévettem, mondom: „mondj egy okot, amiért ne hasítsalak ketté”. Elévette utána a lánynak a fényképét, és láttam, hogy tényleg milyen csinos, aranyos a kislány. Ez egy mentő körülmény volt, ezért nem hasítottam ketté. Ilyen egy 16 éves szőke, aranyos gyerek, teli energiával, feszültséggel, mindennel. Idén nyár elején kérdezte tőlem,

hogy „nem viszel haza, Csaba testvér? Csak egy napra szeretném meglátogatni anyukámat.” Hallotta, hogy megyek Temesvár felé. Elindulunk az autóval, ott ül mellettem, s kezdi mesélni: ott van egy kanyar és jó hideg a folyó vize. Van egy domb is ottan, lerakta a folyó, bokrok is vannak, lehet ott fürödni.

Lépésről lépésre egész szülőföldjének környékét megmutatta és lelkendezett, mint aki egy éve nem volt otthon, és minden olyan gyönyörűnek tűnik. És akkor betérünk a bekötőútra a kis falujukhoz. Erre azt mondja, álljak meg! Mondom, mi van? Azt mondja, mindjár’ meghal. Mondom, mi lett veled? Tudja atya, ha valahol mennyország van a földön, az az én szülőfalumban van. Mondtam neki, hogy nekem spéci Csikszerezében van a mennyország, de az a lényeg, hogy mindenkinek valahol legyen egy mennyország ezen a földön.

Böjte Csaba

Ekkor a falu végén lévő kis házikójukhoz érünk. Döngölt vályogház, a padló is földből van. Szóval nagy szegénység, egyszerűség. A nagymama teljesen kopasz, vak, alig jár. Az anyuka az ágyban fekszik, az apuka be van zárva. Végtelen nyomorúság, lepukkant minden. A gyerek megjelenik két mankóval, s azt mondja:

– Anya, ezt a zsebpénzemből hoztam neked. De ne búsulj, mert sikerült munkaszerződést kössek, s egész nyáron mosogatni fogok egy vendéglőben. Így ősszel lesz pénz, hogy megmúttassuk a te térdedet.

Azt írja a Szentírás, hogy Isten kezébe vette a föld porát és megalkotta az ember testét, és utána belelehelte a lelkét. Ez a kettősség mindannyiunkban megvan. Egyfelől érezzük azt, hogy sokszor annyira sárból, földből vagyunk, annyira törekenyek vagyunk. Másfelől érezzük magunkban azt az isteni szikrát, végtelen szeretetet, jó-ságot, amit Isten belénk lehelt. Azt gondolom, hogy a pedagógusnak az a feladata, hogy ezt az utóbbit erősítse. Segítsen, hogy ez kezdjen dominálni bennünk: az erő, a szépség, jó-ság, szeretet. Nem igaz? Valahogy segítsen, hogy ne a föld, a sár domináljon a tetteimben, szavaimban, gondolataimban, hanem az Istentől kapott szép és jó, szent értékek. Hogy lehet ezt csinálni?

Amit minden pedagógusnak megtanítanék az az, hogy minden egyes gyermek Isten csodája. Isten selejtet nem teremtett. Ha itt most a palotaszálló tornyában előkerülne egy Dürer-metszet, azon lehetne akármennyi légy piszok meg pókháló, azt úgyis

a világtörténelem egyik legnagyobb zsenije alkotta. Térden állva, fehér kesztyűben, milliméterről milliméterre megpucolnánk és kiállítanánk, mert azt egy nagy zseni alkotta. Önöknek az osztályában lévő gyerekeket egytől egyig a világtörténelem legnagyobb, legszuperebb zsenije alkotta: az élő Isten. Én azt gondolom, hogyha ezzel a tisztelettel tudok a gyerek felé fordulni, ha ezzel a hatalmas kíváncsisággal... Minden egyes gyerek számomra egy csomag, nem egy tabula rasa, hanem egy Isten által küldött ajándék. De vajon mi van ebben az ajándékban? Ki kell bontani. Segíteni kell őt magát, hogy kíváncsivá váljon. Előhozni belőle az értékeket, szépségeket, amiket Isten belerejtett. Imádkozunk azért, hogy valahol legyen valaki, aki a rákra orvosságot tud adni. Hogy legyenek Kossuth Lajos típusú politikusaink, bartóki zenei kvalitásokkal rendelkező embereink. Isten meghallgatja ezeket a kéréseinket. Gyerekbőrbe becsomagolja, s sutty, egy-egy osztályba besuttyantja. Ott van a kis csomag, csak fel kéne ezt fedezni, ki kéne bontani. Kezdetben, azt hiszem, Bartók is csak vázlatokat firkált, aztán lassan megszületett a remekmű, nem igaz? Ez a hatalmas türelem, ez ami nagyon nehéz.

Most elmondok egy másik kedves történetet. Volt egy kislányunk, ötödikbe odakerült hozzánk. Mi mind ottan „patkoltuk”, bátorítottuk, biztattuk. Nyolcadikban felhív az igazgató, s azt mondja: „Csaba testvér! Elég nagyon szégyellem, s nem is tudom, hogy mondjam el, ez a lány újra kellene, hogy járja az iskolát...”

Én olyan szülőforma vagyok, úgy, ahogy Szent József sem a test és vér kíváncságából lett a kis Jézus apukája, hanem mert a mennyei Atya megkérte. Én ilyen József értelemben érzem apának magamat. Ezért nagy kudarc, hogy három éve már „tojtatom” ezt a leánykát s még mindig osztályismétlő. Most mit tud ilyenkor csinálni az ember? Beültettem magam mellé az autóba, s elindultunk. S akkor én mondtam, hogy mér’ kell tanulni, s hogy kell tanulni. Már annyit beszéltem neki, hogy habzott végül a szám. Gondoltam, hogy na, most lássuk: mi van benned, mire gondolsz? Mit csinálsz most kicsi szívem?

Nagy, üveges szemekkel nézett előre, s mondta, hogy számolja az út közepén a csikokat.
– Hol jársz? – kérdeztem.

– 3880-nál.

Én azt hittem, hogy sikoltozva kiesek az autóból. Mit tudnék én ennek többet mondani három év után?

Aztán elvittem szépen a piacra. Vásároltunk ezt-azt.

– Mama! Mióta tetszik itt árulni ezt a paradicsomot?... Már reggel hattól itt tetszik lenni?.. Akkor is, ha esik, fúj?... Hát ez igen!... Mennyit tetszik keresni?... Olyan keveset?...

Ajánlom a kofákat pedagógiai segédeszköznek, mert jól tudnak beszélni, s annyit tudnak mondani, hogy a gyerek csak győzze jegyzetelni.

No gondoltam: „ez az út is nyitva áll előtted. a) variáció kicsi szívem: tanulsz és hadsz. b) variáció: kofa leszel. Te döntesz. Nálad van a labda. Én gurítom a lábadohoz.”

Végül is mi pedagógusok, ott vagyunk a lelátón, drukkolunk a gyerekeknek, de ő kell, hogy akarjon! Ha ez megvan, én tudom lapátolni az információt, meg akarmit az ő

szájacsckájához, de ha nincs meg ez az éhség, ez a vágy, akkor csak összemaszatolom a szerencsétlen gyereket.

Nagyon fontos, hogy a gyerekekkel megértessük, hogy az élet nem babra megy. Az erdőben van 20 őzike, abból 2-3 felnőtt, a többit megeszik a farkasok. Ilyen a világ. A jó Isten ma éjszaka az összes farkast és vadállatot levadászhatná az erdőben, de nem teszi meg.

Azt gondolom, a pedagógustársadalomnak tudatosítania kell, hogy milyen világ van odakint, s arra kellene, hogy a gyerekeket felkészítse. Az biztos, hogy a bermudanadrág nagyon kényelmes viselet, de ha kint havazik, melegebbet kell felvenni. Ezekre kell a gyereket felkészíteni. Megérthetem, hogy ő hiperaktív meg diszlexiás meg mindenféle, de a kábelgyárban a főnököt egyáltalán nem érdekli, hogy milyen gyerekkora volt. Vagy teljesít, vagy mehet a „szeme világába”. Ezt el kell, hogy mondják a gyerekeknek, mert másképp nagyot fog csalódnai, mikor kikerül az iskolapadból. Én leülhetek melléje, és nagyon tudományosan meg is érthetem őt – valószínű igazam is van –, de tőlem soha életemben senki nem kérdezte meg, hogy: Csaba testvér milyen gyerekkorod volt? Ha tetszett a prédikáció, adtak a perselybe, ha nem tetszett, a gyerekkorommal mehettem akárhova. Gondolom ez önökkel és mindenkiel így van. A gyerekeket meg kellene tudnunk tanítani küzdeni. Hogy ő akarjon harcolni!

Én a gyerekeknek mindig elmondom: ha az ember elmegy sízni, van a „fekete pálya” a hoppokkal, mindennel. Mégse a kocsmá előtti lapos területen iszonkázik, hanem drága pénzen felviteti magát oda, és akkor nekijön lefele. Tudja jól, hogy ott össze is törheti magát, de bingó, mégis az az izgalmasabb, nem? Az élet is ilyen fekete pálya. Ez van. Merje, élvezze a kihívásokat, feladatokat! Merje beledobni magát abba a számtanpéldába vagy szkanderbe, nem csak fizikaiakba, szellemiekbe is! Mondják, hülyeség azt megtanulni. Mindig el szoktam mondani, hogy olyan mindegy, hogy milyen színű súlyokat emelget az a súlyemelő. Kanálistetőt vagy vasalót is emelgethet, csak jó nehéz legyen, mert attól izmos lesz.

Szinte mindegy, hogy a gyerek mit tanul. Akarjon tanulni, mert az a memóriáját, lényeglátását, problémamegoldó-készségét fejleszti. Akarjon!

Na most, ha egy gyerekben én fel tudom azt a vágyat ébreszteni, hogy bajnok lehet, de ahhoz saját magából sok mindent ki kell hoznia. Ahogy tudatosan elmegy és erőgépekkel fitogtatja a képességét, s azért fizet, valahogy ugyanígy a szellemi képességét is kellene akarni kibontakoztatni. És akkor ön, mint pedagógus, nem a katedra másik oldalán áll, hanem partner. Sokkal könnyebb így eredményeket elérni.

Büszkén mondom, hogy az a kislány, aki számolta a csíkokat, most kint van Angliában. Doktorál pszichológiából. Elvégezte nálunk a gimnáziumot, Kolozsvárott az egyetemen évfolyamelső volt, ösztöndíjat kapott, és az idén fog doktorálni. Angol nyelvhez nekünk nem volt lehetőségünk külön tanárt meg extra miféleket szolgáltatni neki, miből? Azt kapta, amit egy átlag gyerek kap az iskolában. De mivel benne megszületett ez a vágy, az akarás, így hosszan ment a pályán és annyira megtanult angolul, hogy le tud angol nyelven doktorálni ilyen elvont igazságokból is.

Honnan jön ki a gyerekből az érték? Hogy lehet ezt felébreszteni?

Tavasszal, ha kisüt a nap, minden egyes kis krumpli kezdi a maga csíráját növeszteni. Miért? Mert Isten mindenbe, ami él, beleültette a vágyat, hogy jó lenne felnőni, kibontakozni, virágot bontani, gyümölcsöt teremni. Nem hiszem, hogy itt a teremben, vagy bárhol a Kárpát-medencében lenne olyan, akiben ez a vágy ne lenne meg, nem igaz? Mindannyiunkban benne van. Ezért állnak órákat a tükör előtt a lányok, fonogatják a hajukat. Emlékszem, hogy kint voltam valamelyik évben az erdőben, és tavasz volt. Néztem az akácfákat, és láttam a nagy, tövises, göcsörtös ágaikat. Elgondolkoztam, hogy ha most nekimennék ennek a fának egy láncfűrészszel, valahol ott kell legyen a nektár benne. Baltával a gyökérből, törzsből csak egy csepp mézet hadd vágjak ki abból a fából! Nem hiszem, hogy sikerülne. Pedig benne van. Tavasszal a jó meleg eső megöntözi, a napfény átöleli, magától kivirágzik. A magától a lényeg.

Nem a tanárnak kell akrobatikus mutatványokat végeznie, hogy a gyerek ráfigyeljen, hanem akarjon, vágyjon ő arra, hogy azzal a tanulással ő bajnok legyen. Miért nem virágzik decemberben az akácfa? Azért, mert fél. Tudja, hogy bár most süt a nap, de ha kirügyezne, utána megfagyna, aztán annyi lenne neki. Nem mer kivirágozni. Nem látja célszerűnek mostan. Nekem pedagógusnak az a feladatom, hogy ezt a miliót megteremtsem számára, azt a légkört, hogy merje a maga kis butaságait elmondani, mert nem kacagja ki senki. Merje a maga kis vázlatait megrajzolgatni, legfeljebb bedobjuk a kukába és kezdjük majd előlről. Ha a gyerek nem fél, nem szorong az iskolában, ha hiszi azt, hogy itt igenis neki babér teremhet, akkor elindul.

Annyi ilyen történet van. Amikor egy gyerek bekerül hozzánk, tele van szorongással, félelemmel, idegességgel, kudarccal. Képzeld el, hogy egy koldusgyerek ott ül 7–8 éves korában és nyújtja a kezét. Keresztüllépnek rajta, vagy esetleg egy kiflivéget odadobnak neki. Ez nem egy pozitív élmény.

Szovátára befogadtunk négy kislányt, hárman voltak ötödikesek. Hétfőn befogadták és pénteken telefonáltak, hogy kirúgták őket az iskolából. Nálunk úgy van, hogy bárki befogadhat gyereket, de csak én tanácsolhatok el. Nekünk nincsenek iskoláink, mi a családot próbálnánk pótolni. Ha a tanárok elküldik, én akár füstre is rakhatom azt a gyereket. Emlékszem, elmentem megtudni, hogy mi történt? Hát szegény számtantanár írt a táblára, s az egyik kislány kukorékol, a többiek meg keresték a pad alatt a kakast. Az egész osztály jókat röhögött. Ezt eléadták többször, végül szegény tanárnő sikoltozva kirohant és mondta, hogy vagy a Csaba atya gyerekei vagy ő ebből az iskolából tovább kell álljon. Mivel mi voltunk a kisebbek, hát hazaküldték a lányaimat, hogy engem szórakoztassanak...

Miért kukorékol egy leánygyermek számtan órán ötödik osztályban? Ebből doktorálni lehet szerintem. Nagyon komoly kihívás. Szabad a pálya, eladom témának. Kíváncsi voltam rá, miért kukorékol? Mondtam, gyertek együnk meg egy fagyalaltot! (Mindig ez szokott lenni. Egyik gyerekünk meg is kérdezte, hány ablakot kell kitörnie ahhoz, hogy őt is elvigyem fagyizni? Annyi gyerekünk van, hogy nem tudom mindegyiket elvinni, csak ha valahol ég a ház.) Ezekkel is leültünk fagyizni, hogy megtudjam, miért kukorékol a

kislány? Ha lenne olyan patika, ahol kukorékolás elleni orvosságot árulnának, hát én sorba állnék, önök is jönnének mögém, és vennék egy zsákkal. Minden gyereknek reggel – hamma – egy-egy kis „kalánnal”, vízzel bevennék. De nincs ilyen patika, legalábbis nem tudok róla. Leülünk, hogy meséljék el, mi történt?

Odahaza az történt, hogy az apuka igen dühös volt, mert a szomszéd kutyája átjárt és megette a tojásokat. Apuka visszament, a veszekedés hónapokig tartott. Aztán apuka átment baltával a kutyát megnevelni: levágta az egyik lábát. Erre a szomszéd is átment igazságot tenni, és a két szomszéd megölte egymást. Apuka meghalt, anyuka idegkórházba került, nagymama nevelte a gyerekeket ahogy tudta. Ilyen feszült helyzetben biztos, hogy senkit nem érdekelnek a matematika elvont igazságai. Logikus, hogy amikor bekerültek hozzánk ötödik osztályba ezek a gyerekek, számukra már francia nyelven volt az egész matematika. Ilyen feszültségben nem tud a gyerek teljesíteni. De azért ő már serdül, megvan neki is a vágya, hogy valahogy a kör közepére kerüljön, hogy valahogy vele is foglalkozzanak a fiúk, vegyék észre. Na most ha a számtanórán a táblánál nem terem neki babér, akkor kitalál magának olyan pályát, ahol teremhet. Például a kukorékolás ilyen dolog. Az összes fiú fetrengett, röhögött, hogy milyen ügyesek ezek a lányok. Szegényke, a maga egyszerűségében így próbál a kör közepére kerülni. Ha ilyenkor az ember elkezd vele veszekedni, akkor rossznak képzelet magát, és nem mer gyümölcsöt teremni. Szidás helyett ilyenkor ölebe kell ültetni és elbeszélgetni vele. Te nagyon aranyos kislány vagy, de hibát követél el. Én holnap elmegyek az igazgató nénihez és térdem állva bocsánatot kérek tőle. Remélem meg is bocsát! De ígérd meg, hogy kukorékolás nem lesz többször! Ha nagyon kell, rakunk létrát a kolostorhoz, reggel hattól hétig lehet kukorékolni, de számtanórán nem, mert nagyon érzékeny a tanárnő, széplélek. Nem szabad kukorékolni.

Akkor alkalmazunk valakit melléje, aki elkezd a gyereket „masszírozni” délutánonként. Nem mondom azt, hogy ezekből a gyerekekből első tanulók lettek, de ki időt nyer, életet nyer. Megpróbáljuk, hogy neki számtanórán teremjen babér.

Igazából két spirál van. Ha egy gyereket kudarcélmény ér, akkor az kevesebbet teljesít. Ettől még több kudarcélménye lesz, még kevesebbet teljesít. Bekerül egy spirálba. Sajnos ezt nagyon sokszor megtapasztaljuk az ilyen gyerekeknél. A másik spirál meg az lenne, hogy én segítem, hogy sikerélménye legyen, ettől bátrabban el kezd teljesíteni, ettől több sikerélménye lesz, és elindul szegény gyermek felfelé.

Volt egy fiúcskánk. Egy erdélyi városban vagy négy gyereket kiraktak az iskolából, s abban az évben, abban a városban megszűnt az 5–8. osztályos magyar oktatás. A pedagógusok olyan rossz véleménnyel voltak ezekről a gyerekekről, hogy inkább felszámolták az egész iskolát, mint hogy tovább kínálódjanak a gyerekekkel. Nos ezekből egyet, egy „jómadarat” elhoztak hozzám. Hatodikos volt. Anyuka meghalt, apuka egyedül nevelte a gyereket. Persze délutánonként ő nem tudott leülni a gyerekekkel, ebből kifolyólag a kisfiú már úgy ment iskolába, hogy nem volt kész a házi feladata, nem volt tanulás, ezt-azt otthon felejtett, elkésett stb. Ilyenkor mit tud tenni a pedagógus? Megkérdezi: miért nem tanultál? Hol a lecke? Miért késtél el?

Ez mind kudarcélmény a gyerekeknek. Őszintén szólva én sem szívesen megyek oda, ahol engem kudarcok érnek. Az a kicsi gyerek mit tud csinálni? Elkezd lógni. Nagyon jól tesz ezzel.

– Nem elég, hogy nem tanulsz, még lógsz is?! Az apád laskáját!

Ilyenkor lehet telefonálni. Bejön az apuka, előveszi a nadrágszóját, hazáig „pofozza” a fiát. Így meg úgy, hogy szégyent hoztál rám. Ilyenkor a gyerek mit csinál? Hálából kiszúrja az osztályfőnök kocsjának gumiját.

Ez egy spirál, amiben nagyon mélyre kerülhet a gyerek. Ha a pedagógus nem elég bölcs, akkor minden jó szándéka ellenére elindít valakit egy pályán, mely esetleg a börtönbe vagy máshova, nagyon mélyre vezet.

Mit tud egy pedagógus csinálni egy ilyen gyerekkel? Ha nem süt a tavaszi nap és nem esik a meleg eső, az nem fog kivirágozni. Szeretet nélkül nem lehet nevelni. Én például azt a gyereket elvittem a városba sétálni, beszélgettünk, fagyiztunk. Megkérdeztem, mi az, amit szeretsz? Mi az, amiben örömed van?

A kis Alex szerette a természetet, szerette az anyukáját, és azért ő képes volt áldozatot hozni. Ezt kell megfogolni.

Ezt a másik kisfiút – Fábiánnak hívták – szerette a matematikát. Na hazamentünk. Szóltam a nevelőinek, hogy holnapra egész délután üljenek le vele „masszírozni” a számtant. Házi feladat, minden menjen úgy, ahogy az a nagy könyvben le van írva. Persze szóltam a tanárnak is, próbálja feleltetni, adjon jó magas labdát, hogy tudja húzni a gyereket! Ingyen nem szabad neki jó jegyet adni, mert az megint semmire sem jó. Azzal többet ártunk, mint használunk. Hát a tanár feleltette, s hogy, hogy nem, jön a gyerek a szünetben, hogy kapott egy 10-est (nálunk 1-től 10-ig osztályoznak). Mondtam, olyan nincs. Tegnap jöttél, ilyen hamar nem kap senki 10-est. De én kaptam. Még hazudsz is itt össze-vissza nekem. De az osztálytársai is bizonygatták, hogy Fábián volt a legjobb, s megérdemli. Hát nézzük meg a naplót! Tényleg ott a nagy 10-es. Hát Fábián! A hideg is kiráz. Bocsáss meg! Ezért elmegyünk fagyizni.

Milyen büszke ez a gyerek, hogy az egész osztály most miatta eszik fagyalaltot! A fiúk, ha rúgnak egy gölt, s a lányok ott sikoltoznak, a következő edzésen nem háromszor annyit fognak szaladni? Nem lett első tanuló ez a gyerek, de leérettégizett nálunk, megállta a helyét. Nem volt terítéken a neve a tanári konferenciákon. Ki lehet őket hozni ebből a lefelé tartó spirálból.

Én azt hiszem, hogy mindenkinél más – személyre szabott – módszer szükséges, csak legyen meg bennem az a meggyőződés, hogy ezt a gyereket nem a gonosz lélek teremtette, hanem az élő Isten. S ezt a gyereket az Isten mindennel, apaival, anyáival bőségesen ellátta. Lehet, hogy nem olyan, mint én. Lehet, hogy nem olyan, mint a többi gyerek, de van valami ebben a gyerekben, ami érték. A kis egresből nem tudok kihozni egy dinnyét, de milyen finom és milyen kár lenne, ha nem lenne az a fanyar egres. Az is érték, az is egy kincs, attól is szebb lesz a föld.

Nagyon izgalmas dolog pedagógusnak lenni. Ha valaki nekiáll egy darab kőnek, s püföli, kihoz belőle egy szobrot, nagy dolog. Minden elismerésem az övé. Ha valaki egy gazos domboldalnak nekiáll, s verejtékes munkával parkosítja, csodálatos táj lesz belőle, rózsalugas stb. Ez nagyon szép. De nekiállni egy konok utcagyerekek, és abból kihozni a holnap értelmiségét, az se semmi. Igazi fekete pálya. Emberhez méltó feladat, ezért már érdemes megszületni. Persze mondhatom azt, hogy abból a márványblokkból nem lehet semmit sem csinálni. Lehet, hogy még igazam is van, mert hogy nem vagyok művész, az biztos. Ugyanígy mondhatom, hogy ebből a gyerekből nem lehet semmit sem kihozni, de igazából megint csak magamról mondtam véleményt. Kihívás.

A gyerekeket lépten-nyomon munka nélkül szeretnénk eredményhez juttatni. Csováljuk Cseh Lászlót, de hogy hányszor ugrott ő be reggel 6-kor a vízbe, azt el sem tudjuk képzelni. A gyerekeknek azt tudnia kell, hogy munka nélkül nincs eredmény. Nekem, pedagógusnak is tudnom kell, hogy erőfeszítés, áldozat nélkül a gyerek ötről hatra nem fog jutni.

A vadász elmegy az erdőbe, hazajön, és felrak a falra trófeának egy nagy lapos békát. Na, ezt én vadásztam! Nagy dolog. Oda vagyunk s vissza, hanyatt ne essünk! Vadászson le egy valami nagyobb vadat, értékesebbet!

Ugyanígy: az ön életének mi a trófeája? Mi az, amit ön le vadászott, amit verejtékes munkával meg tudott valósítani? Mi az ember célja ezen a földön?

Félünk a feladatoktól, legyünk teljesen őszinték! Hallottam, hogy ne legyen szóbeli vizsga, mert stresszeli a gyerekeket. Olvastam, hogy Angliában nem szabad pirossal kijavítani a helyesírási hibákat... Emlékszem, hogy gyerekkoromban a tanító néni mennyit belefirkált a házi feladataimba, nagyon pipa voltam rá, őszintén megmondhatom. De azért valamennyire csak megtanultam helyesen írni...

Itt most nem állom meg, hogy ne prédikáljak, hiszen pap vagyok.

A 12 éves kis Jézus elvész. Emlékszem, mikor először olvastam erről, hogy elveszett a kis Jézus, szülei keresik két nap, sehol a gyerek, elgondolkoztam, hogy azért szörnyű lehetett. Abban az időben adják-veszik a gyerekeket. Egy 12 éves fiú a rabszolgapiacra aranyat ért. Szegény Szűzanya, mit érezhetett? Szent Józseffel együtt micsoda feszültség lehetett bennük! A mennyei Atya miért nem segített? Milyen egyszerű lett volna, ha a mennyei Atya azt mondja Máriának:

– Kicsi szívem, kukkintsál be oda a sekrestyébe, nézz be! Ott van Jézuska. – Ő bemegy:

– Jaj, te kis huncut, itt vagy?! – puszi-puszi...

Igen bájos kis jelenet. Milyen szépen lehetne prédikálni róla! De nem ez van. A mennyei Atya hallgat. Akárcsak annak idején, mikor megérkeztek Betlehembe. Nem volt nekik VIP-szállás, nem jött az angyal, hogy nézd, Mária! Itt van a szobátok, külön nektek foglalva, meleg víz s minden. Ha kell valami, csak bippelj, s jövök...

Mikor Egyiptomba menekülni kell, semmi. Fel a csaci hátána, s mehetsz. Miért nem segít a jó Isten a Szűzanyának? Azt gondolom azért, mert a feladatok megoldásával vált a Szűzanya képessé arra, hogy a Mennyek Királyné Asszonya legyen. Ha a feladatokat nem

vállalta volna, nem oldotta volna meg, nem lett volna Mennyei Királyné Asszonya. Ha Cseh Laci nem ugrik be a vízbe, csak elhatározza, hogy én olimpiai bajnok leszek, nem lett volna az.

A mindennapi feladataink végzése által önmagunkat formáljuk. Tetteink, szavaink visszahatnak ránk. Én, mint pedagógus, az által, hogy a munkámat végzem, teremtem, formálom önmagamot. Minden egyes gondolat, mondat, szó, cselekedet, amit véghez viszek, visszahat rám. Ilyen értelemben nagyon fontos az, hogy igenis merjünk vállalni a feladatainkat, a kihívásainkat! Ne féljünk tőle! Ne azt nézzük, hogy mennyit fizetnek érte vagy mennyit nem! Nem erről szól a történet, hanem arról, hogy te önmagadat fel tudod-e emelni oda, hogy majd egyszer Istennel, a Szentháromsággal az örök életben egy asztalhoz üljél? Ez a nagy kérdés. Azzal mindannyian egyetértünk, hogy a becsületes munkával eltöltött élet segít ebben. Jézus Krisztus is azzal, hogy a földre eljött és elvégezte a megváltás munkáját, ezáltal lett Megváltó. Ilyen értelemben én örömmel át kell öleljem az életem kihívásait, feladatait, mert ezek formálnak, alakítanak, szépitenek engem.

Biztosan ismerős a történet. A pillangó lerakja a maga kis petéit, az aztán hernyó lesz, az jól leeszi a rózsát a kertünkből. Aztán bebábozódik. Biztosan láttak már pillangóbábot. Olvastam, hogy amikor eljött a születés ideje, egy tudós nekiállt és szikével kibontotta a pillangót, hogy hamarabb megszülessen. És azt vette észre, hogy a pillangó szárnyai nem nyíltak ki. A szárnyai úgy össze voltak csukva a bábjában, mint egy bicska. Újabb és újabb kísérlet után rájött, hogy az erőfeszítés, amivel préseli magáról azt a héjat, ez a kínlódás, küzdelem a testnedveit belepréseli a szárnyaiba. Az mint egy ballon felfúvódik, kinyílik, a levegőn megkeményedik és fel tud emelkedni a kék égbe. Az a pillangó, akit megkíméltek a születés kínjától, nem emelkedett fel a kék égbe.

A gyerekeinket sem kell sajnálni. Igenis feladatokkal kell őket ellátnunk! Ha egy szülő azt mondja, hogy kicsi szívem, ne kínlódjál, még orra esel! Itt van ez a kis tolószék, ülj belé, majd taszigállak. Tönkreteszi a gyereket, nem igaz? Csak nyugodtan essen el! Esetleg még sírdogál is. Adsz neki egy puszit, fogod a kezecskéjét, s megtanul járni. Nem ez az élet rendje? Merjük pirossal kijavítani azt a helyesírási hibát! Álljon ki a gyerek szóban vizsgázni, s ha nem tud, buktassuk meg! Nagy kudarc, majd a szülőt is kiveri a verejték, hogy az ő gyereket megbuktatták. Lehet, hogy pont ez a kudarc kell a gyerekeknek! Azt mondja, három napig is kínlódjál, míg megtalálod a magad kis Jézusát! Ne jöjjön minden automatikusan, szájbárágóan! Egy gyerek, ha tornázik, izmosabb lesz. A feladatok által lesz izmosabb. Ha használja a kis szürkeállományát, okosabb lesz. Ne sajnáljuk a gyereket a feladatoktól! Magunkat se persze!

Ha leül valaki és azt mondja: én félrerakom az életemet nyugdíjas koromra, össze fog jönni neki? Én azt gondolom, nem. De ha ő most sokat lazsál és üldögél egy helyben, hamarabb megüti a guta. Nem árt meg neki, hogy ő saját magát hajkurássza.

Persze megvan a lónak mind a két oldala, tudják. Merni kell feladatokat vállalni, és a feladatokat szépen és szentül megoldani.

Említettem, hogy amikor bejön egy gyerek hozzám, tele van félelemmel, szorongással. Az első dolog mindig az, hogy meg kell nyugtatni a gyereket. Ez abból áll nálunk általában, hogy megfürdetjük, levágjuk a lányok körmét, megigazítjuk a haját, felöltöztetjük szép ruhába, majd a leánykát megforgatjuk: Jaj, de szép vagy! Feldobjuk kétszer, megpusztiljuk... Milyen aranyos vagy! Hogy mondjam, kivirágzik ez a gyerek, nem? Ezzel ön is ugyanígy van.

Annak idején, amikor az a pattanásos legényke elkezdett pislogni és egy csokor virággal megjelent, nem kivirágzott ön is? A múltkor jött szembe az egyik lány, mondom neki: – Gratulálok! – Mihez? Mondom: látom szerelmes vagy! – Honnan lássa? – Füled hegyétől lefelé mindenholnan látszik, hogy valaki két pattanás közül rád mosolygott. A lány viszonzza ezt a mosolyt, s a fiú úgy érzi, le tudja hozni a csillagokat az égből.

A szeretet az, ami kibontakoztatja a fiatalt. Miért lenne más az iskolában? Milyenek látja magát a gyerek? Olyannak, amilyenek az én szemem tükre mutatja. Ha a szemembe néz, és azt látja, hogy „jaj, de aranyos vagy! Milyen kedves vagy! Úgy örülnök, hogy itt vagy! Adok két pusztit neked...” A gyerek ilyenek látja magát.

Van egy erdélyi mondás: Amelyik kutyának veszett hírért keltik, az megvész. Tényleg így van. Ha én, mint pedagógus, a gyerekre fásultan nézek, az a gyerek olyanná is válik. Ha én úgy nézek rá, hogy te ezt meg tudod csinálni, képes vagy rá, itt állok melletted, fog ez sikerülni, nem könnyebben fog menni? Sokszor elmondtam kollégáknak, hogy a tanár nem egy szépségverseny zsűrije. Nem az a feladata, hogy ül a padban és jön a gyerek, felel, ő meg mondja 8-as, 9-es. A pedagógus olyan kell legyen, mint a focilétón a drukker. Torka szakadtából kell üvöltse: mindent bele! Persze nem szóval, fizikailag, hanem jelenlétével. Az a gyerek érezze, hogy ez az ember drukkol nekem, bízik bennem. Ez az ember tudja, hogy azt a labdát be tudom rúgni a kapuba. Ha ezt a gyerek érzi, akkor sokkal könnyebb elgurítania azt a labdát. Minden futballcsapatnak van szurkolótábora. Vajon a magyar nemzetnek, népünknek, neked van?

Megint prédikálni fogok. Olyan érdekes, hogy Jézus Krisztus nem úgy jött el, hogy én vagyok a világ megváltója. Örvendek, hogy találkoztunk. Nincsenek ilyen jelene-tek a Szentírásban. Egy helyen mégis azt mondja: ha én elmegyek, Atyám vigasztalót fog küldeni, a vigasztaló Szentleket.

Ezért látom Jézust olyan eredményes pedagógusnak, mert képes vigasztalni, képes bátorítani. Az összes szentírási történet erről szól, hogy Jézus bízik bennünk. Ne féljete! Veletek vagyok. Legyőztük a gonoszt. Az összes történetből ki lehet ezt olvasni.

Talán a legszebb a saulos történet. Valószínűleg ismerős. Saul ott volt Szent István kivégzésénél, sőt elment Damaszkuszba is. Suttymban, mint egy terrorista, elment idegen országba, hogy összefogja a keresztényeket és kivégeztesse őket. Szörnyű dolog, nem? Jézus Krisztus ezzel az emberrel párbeszédet folytat. Megkérdi: Saul, Saul, miért üldözöl engem? Ennek a párbeszédnek a vége az, hogy Saul megkeresztelkedik, felajánlja szolgálatait az

egyháznak, a népek apostola lesz, és élete végén megírja a csodálatos szép Szeretethimnusz. A szeretet türelmes, a szeretet mindent elhisz, a szeretet nem szűnik meg sohasem. Milyen szép! A világtörténelem legtöbb nyelvre lefordított, legtöbbször kiadott költeménye. Milyen hosszú az út Szent István vértől a szeretet himnuszáig! Ez a pedagógia. Saul a maga erejéből nem hiszem, hogy eljutott volna odáig, de a párbeszéd, a szeretet, a másik elfogadása el tudta őt oda vinni. Azt gondolom, hogy ilyen értelemben minden egyes gyerekekben ott van a Szeretethimnusz.

Jézus példájára én párbeszédet kell kezdek ezzel a gyerekekkel. Segítenem kellene, hogy ő megírja a maga Szeretethimnusát. Olyan szép, ahogy a Szentírásban Jézus mondja: Én vagyok a szőlőtöke, s ti vagytok a szőlővessző. Milyen szép! Milyen szép lenne, ha én, mint pedagógus, el tudnám mondani, hogy én vagyok a szőlőtő, s ti – az osztályban a gyerekek – a szőlővesszők. Azáltal dicsőítesz meg engemet, ha gyümölcsöt teremsz. A szőlőtöke átengedi a szőlőfürt termésének dicsőségét, örömét, a vesszőknek. A bennem levő életerő, lendület, bennük gyümölcsöt terem. Milyen szép hasonlat!

Már említettem azt a lányt, aki Angliában doktorál, de hála Istennek sok ilyen gyerekünk van! Déván az irodában mellettem a szociális munkás olyan, aki nálunk kezdte az óvodát, elvégezte az egyetemet, s mostan összehajolunk, hogy egy-egy problémát a gyerekekkel hogy tudnánk megoldani. Hihetetlenül büszke vagyok rá. Örvendek. Nem azért, mert megköszönik, nem azért, mert díjat adnak, vagy mert megfizetik. Egyszerűen jó azzal a lánnyal együtt dolgozni. És tudom azt, hogy az apja pásztor volt és addig ivott, míg meghalt. Az anyja állatgondozónő volt, ő is meghalt. Mi meg együtt építjük nemzetünket, országunkat. Mindannyiunk számára nyitva áll ez az út.

Miért csinálja az ember? Azért, mert jót tenni jó. Az ember vágyik valamire. A legtöbb ember azt mondja, elmegyek, pénzt keresek. Ezzel a pénzzel megcsinálom azt, amire vágyok. Nem egyszerűbb kihagyni ezt a lépcsőfokot? Csináld azt, amit szeretsz! Azért lettem én pap, mert ezt élvezem a legjobban. Ettől jobb bulit én nem tudok elképzelni. Önök azért lettek tanárok, mert ez egy jó buli, izgalmas, szép kihívás. Miért kellene, hogy sok pénzt keressek, ahhoz hogy utána boldog legyek? Miért ne lehetnék én boldog a saját munkámból?

Valamelyik vasárnap én miséztem Déván. Ott volt vagy kétszáz gyerek. Bernardin testvér gyónatott hátul. A gyerekek aranyosak voltak, szép nyári ruhácskában énekeltek, szép volt minden. Bementünk az ebédlőbe, odaültem az asztalfőre. Körülöttem a sok gyerek zsongott, zsi bongott. Megáldottam az ételt, leültem és elírtam magamat. Miért? Mert jó dolog az asztalfőn ülni és látni azt, hogy a családotra gondot tudsz viselni. Jó dolog látni azt a sok aranyos gyereket, szép nyári ruhácskáikban, kacagva együtt lenni. Jó dolog látni, hogy a gyerekek keze nem koldulásra áll, hanem összeteszik s imádkoznak. Jó dolog látni azt az utcagyereket, aki odaáll és felolvassa az Isten ígését. Megtanult szépen magyarul olvasni. Most, hogy nem jött el a püspök és nem veregette meg a vállamat, vagy Sólyom László nem adott nekem díjat, mellékes. Nem ez a lényeg. Asztalfőn ülni, mint egy édes-

apa és gondoskodni a családról, és látni azt, hogy a családod napról napra, övről hatra jut: az az igazán nagy öröm, igazi boldogság. Az az öröm, amit rozsda nem rág szét, s a moly nem fog megenni.

Jólesik neked, ha a kedves férjed hoz egy szál virágot. Jólesik neki, ha főzöl egy finom ebédet. Igazából nem a pénzről szól ez az egész dolog. Ne engedjük, hogy a mi életünket ez a kufár világ járja át! Hogy minden a pénzről szóljon!

A pedagógiai eszközeink szegényesek, silányak? A magyar irodalom egyik gyöngyszemét Móricz Zsigmondot felkérték, hogy írjon egy tankönyvet. Leírja, hogy bizony elgondolkozott, milyen volt az ő tankönyve? Anyukája a körmével belekaparta a betűket a befagyott ablakba. Azt írja, legjobban az o betű tetszett neki, mert odatette a száját, s pillanatok alatt megvolt az o. S hogy megtanult írni! Nem igaz? Nagyon sokszor az eszközöket el tudjuk szofisztikálni. Ha a gyerek súlyt emel, hogy izmos legyen, nem annyira attól függ, hogy milyen színű az a súly vagy hogy miből van. Fontos az erőfeszítés, a munka, a vágy arra, hogy izmos legyen, erős legyen. Ha ez megvan, akkor a többi már részletkérdés.

Én hiszek a szeretet végső győzelmében. Miért? Mert én azt tapasztaltam, hogy rosszat tenni unalmas, szürke, az ember hamar abba is hagyja. Jót tenni ellenben hihetetlenül izgalmas, jó dolog. Tudjuk azt, hogy a fizikában van mínusz zéró, abszolút zéró fok. Annál lejjebb teoretikusan sem lehet menni. Kész, ott vége van mindennek! De felső határ nincsen. Nincs plusz zéró fok, meleg elvileg bármeddig lehet. A Nap nagyon meleg, de lehet annál melegebb. Valahogy így vagyunk a szeretettel, testvéreim. A gyűlöletnek, lustaságnak van egy határa. Szétduzzannak az államok, megszűnik a civilizáció, de a szeretet civilizációjának nincs felső határa. Tudatosan önmagunkat és gyerekeinket is ebbe az irányba kellene mozgassuk.

A magyar nemzet nagyon sokat nyavalyog az utóbbi időben. Szerintem is be kell oltani az embereket a H1N1 ellen, de más vírus ellen is be kellene oltani, a nagy Kárpát-medencei nyavalygás ellen. Legyünk őszinték! Ha álmainkhoz hasonlítjuk a mai Magyarországot, akkor a béka feneké alatt vagyunk, mert hála Istennek jó a fantáziánk. Annak idején Morus Tamás elmondta, hogy: „jobb Angliában egy négyzetméter föld, mint Utópia országában egész hercegség”.

A mai realitást hasonlítsuk az elmúlt ezer évhez! Kérdem én, mikor volt a Kárpát-medencében hús olyan év, amikor hitéért, világnézetéért, nemzetiségéért nem ölték meg senkit? Nem tudom, hogy volt-e ilyen időszak. Vagy kérdem én, mikor jelent meg ennyi magyar könyv? Mikor hirdettek meg magyar nyelven ennyi egyetemi helyet? Erdélyben állítólag több egyetemi helyet hirdettek meg magyar nyelven, mint ahányan érettségiztek. Persze ennek megvan a maga oka, de ebbe ne menjünk bele... Van lehetőség.

Valaki mondta, milyen nehéz a magyar sors. Mondom tényleg nehéz. Ennyi túlsúlyos ember még nem volt a Kárpát-medencében, mint most. Ennyi négyzetméteren mikor laktunk? Mikor voltak ilyen életkörülményeink? A jelenlegi embereknek szinte kivétel nélkül jobb sorsa van, mint a Napkirálynak. Jobb körülmények között élünk.

Megvásároltuk Bethlen Gábor szülőházát Marossillyén. Bele van írva az ajtó fölötti kőbe: Bethlen Farkas csináltatta ezt 1582-ben. Ez a ház száz négyzetméteres. Alul istálló volt, gondolom a fejedelem lovai meg szolgálai laktak ott. Felül a másik 100 négyzetméteren meg a család. Volt egy nagy ajtó, kérdeztem, hova vezetett ez? Mondták: ez volt a szottyantó, bele a várárokba. Volt egy nagy karika, mikor kibontottuk s renováltuk az épületet, az volt a konyha. Még üstben főztek a fejedelemnek. Ahhoz képest önöknek, nekem... Ha most hirtelen be kellene költöznek Bethlen Gáborhoz társbérletnek, igen nyafognék, hisztiznék és mindenféle bajom lenne. Miért nem vagyunk megalégedve? A gonosz lélek az, aki állandóan pánikot akar kelteni, hogy szorongjál, hogy féljél.

Ahhoz, hogy egy gyerek teljesítsen, meg kell nyugodnia. Politikusoknak szoktam mondani, ne verjék mindig félre a harangot, mert félrevert harangok zaja mellett nem fognak fiatalok családot alapítani, gyermeket vállalni, vállalkozást indítani. Mikor az ember tele van feszültséggel, stresszel, akkor nem tud teljesíteni.

Most az lenne a legfontosabb, hogy megnyugtassuk magunkat, hogy bár vannak gondok, bajok, de én hiszem azt, hogy ezeket a feladatokat meg tudjuk oldani. Ne azon nyafogjunk, hogy Trianon volt, hanem azon gondolkozzunk, hogyan lehet továbbmenni! Hogyan lehet megoldani korunk problémáit? Csendesen, békességben. A jó Isten feltarisznyált bennünket itt a Kárpát-medencében annyira, hogy mindenkinek van kenyere, ruhája, háza, mindene.

Akkor miért kell ez a hatalmas pánikhangulat? Ha egy ember autót vezet és előz a kanyarban, s elkezd kapkodni, nem hamarabb ki fog sodródni, meg balesetet csinál, mintha nyugodtan, higgadtan vezet?

Azt gondolom, nagyon fontos lenne, hogy az osztályban is ez legyen. Mondják, hogy huliganizmus van, meg hogy megverték a szegény tanárt s megölték. Miért? Mert az emberekben annyira fel van fokozva a szorongás, a feszültség, hogy már csak szikra kell, hogy itt-ott kirobbanjon. A gyerekekben is az iskolában, és nem látom az okát. Nem tudom, hogy mitől lenne könnyebb megoldani a problémát idegesen.

A jó Istenben kell bízunk! Ő elhozta ezt a világot onnan a semmiből egészen idáig. Ez nagy meló lehetett, nem? Tudósok szerint ötmilliárd év. A Szentírás úgy mondja: Atyám mindmáig munkálkodik, és én is munkálkodom. Tehát én bízom ebben a gondviselő Istenben. Ha idáig el tudta hozni a világot, biztos tovább is fogja vinni. Nyugodtan bízzak benne! Ha elfogy a kőolaj, majd kitalál a jó Isten valamit helyette. Egy ász mindig van az Ő inge ujjában, s kihúzza. Szent István rábízta országunkat a Szűzanyára. Gondolom, hogy egy-egy Trianon vagy Mohács után szegénynek égneek állt a haja, sok álmatlan éjszakája volt, de valahogy mindig továbbment a mi népünk jövője, nem? Nem fújták le a meccset, hála Istennek játszhatunk. Gondolkozhatunk, lillafüredi konferenciát tarthatunk, folyik a meccs.

Merjük megnyugtanni magunkat, és egymás után szépen magunk elé tűzni a feladatainkat! Hiszem, hogy meg lehet oldani azokat.

„...a mi utunk az Isten útjához igazítandó, ami tökéletes”

BESZÉLGETÉS
CSOMÓS JÓZSEF REFORMÁTUS PÜSPÖKKEL

Csomós Józseffel, a Tiszáninneri Református Egyházkerület püspökével készített interjú témája az előző év értékelése és az újévre való tekintés mellett a társadalmunk helyzete.

– *Püspök Úr! Hogyan látta az elmúlt esztendőt?*

– Talán másképp, mint általában az átlag ember. Méghozzá azért, mert a keresztyén ember nemcsak az előtte álló tényeket értékeli, és a látható vagy nem látható kilátásokat mérlegeli, hanem az egészet Isten kezéből fogadja el. Amikor az értékelés azzal kezdődik, hogy köszönöm Istenem és hála Neked, hogy ennyit elértünk, akkor az ember az eredményeket, és nem a kudarcokat, hiányokat látja. Ha előre néz, megint azt mondja: Uram, eddig megsegítettél, Te hordoztál. Te hordoz tovább! Akkor úgy szemléli a következő lépés lehetőségét, hogy az azt követő lépést az Úr-

Csomós József

isten készíti el. Ezekből a prédikációba is beillő mondatokból az is következik, hogy nagyon sok nyomorúsága, lélektipró hazugsága volt az elmúlt évnek, és sok olyan eredménye is, ami erőt ad közösségeinknek. Az elmúlt év volt a püspöki szolgálatom újabb hat éves ciklusának első esztendeje. Kálvintól kezdve nálunk a főpásztorokat nem valaki kijelöli, hanem egy közösség választja. 2008 végén megtartottuk a választást, 2009. január 1-től pedig elkezdődött a hatéves ciklus. Ez azt jelentette, hogy 300 presbitériumban 4000 presbíter a szavazatával értékelt az elmúlt 6 év munkáját, és mandátumot adott, bizalmat szavazott a tisztségviselőknek. Önmagában az, hogy január 1-én személyi állományában, koncepciójában ugyanaz a csapat indult el, mint amelyik az előző ciklusban végezte a szolgálatát, nagyon pozitív és lélekemelő volt. A reménységet tükrözte az, ahogyan a munka elkezdődött, s megalakult a kerület közgyűlése, felálltak a bizottságok, és ezek a bizottságok megfogalmazták a 6 évre szóló koncepciójukat. Nemcsak a következő évek lehetőségeire utalt, hanem arra a küldetésre is, amelyet Isten ránk bízott, és ahová a 6 év alatt szeretnénk eljutni. Mertünk Istenben bízó

álmokat szőni, és úgy indítani az egyházkerületi életet, hogy már most, az első éven kézzelfogható eredményeink legyenek. Szeretnénk az elkövetkező években még többet tenni az elesett emberekért és az ifjúságért. A 14-25 éves korosztályhoz tartozóknak segítséget akarunk adni az élet dolgaiban való eligazodásukhoz. Az előbb említettek érdekében tavaly létrehoztunk új státuszokat, gondolok itt például a kórházlelkészre, vagy szerződést kötöttünk más kórházzal, és segítségünket ajánlottuk fel arra, hogy a betegséget a lélek felől gyógyítsuk. Így állítottunk és állítunk majd be ifjúsági munkatársakat speciális szolgálatra. Jobban meg akarjuk erősíteni az egyetemi lelkészséget is. Más eszközökkel akarunk segíteni, hogy eredményesebben működjön.

Sok minden történt tavaly az egyházkerületünk életében is. Néhány templom megújult, orgonát adtunk át, ám maga a közösség élete is hordoz magában számos eredményt. A lelkési közösség erősödött. Létrehoztuk a Lelkési Közösségvállalási Alapot, ami arra hivatott, hogy erősítse a közösséget, csökkentse a bérfeszültséget a különböző javadalmú lelkészek között. Ezt hat év tapasztalata után most új alapokra helyeztük. Alakuló közgyűlést tartottunk, elnököt választottunk, ez utóbbit, megtisztelően személyemben. Így most több száz lelkéssel együtt végezzük a szolgálatunkat, ami ha arra gondolok, hogy vannak felekezetek, ahol paphiánnyal küzdenek, nehezen találnak munkatársakat, megerősítő és megnyugtató eredmény. Ha megürül egy szolgálati hely, legyen az gyülekezeti, vagy közösségi, akkor ott a közösség azt mondja: a minőséget választja. Nem csak azért kerül valaki oda, mert lelkési oklevele van, hanem azért, mert az a közösség akarja őt.

Ha kitekintek az egyházkerületből, azt hiszem nem túlzás azt mondani, hogy az elmúlt évek történelmi léptékű eredménye volt, hogy május 22-én megalakult a határokon átnyúló, egységes Magyar Református Egyház a Debrecenben alkotmányozó zsinaton. (Az egyházunk Trianon előtt természetesen egységes szervezetben élt, amit Trianon a maga hatáiraival szétdarabolt.) Nem valami újat találtunk ki évekkal ezelőtt, amikor felvetettük az egységesülés gondolatát, hanem abba a nyomvonalba próbáltunk állni, amit Trianon után a 20-as évek elején Ravasz Lászlóék és az akkori püspökök Balatonkenesén összeülve megfogalmaztak. Mégpedig azt, hogy ha az addig egységes Magyar Református Egyház elszigetelten több országban él, akkor nagyon könnyen lehet, hogy az az egység, amit az énekeink, az istentiszteleti rendünk, a lelkészképzésünk, tehát a mindennapi életünk jelent, szétszúszik. Ha más énekek kerülnek be az énekeskönyvbe Ukrajnában, Szlovákiában, Romániában, Szerbiában és Magyarországon, akkor hogyan fogunk közös istentiszteleteket tartani? Az istentiszteleti renddel vagy a lelkési oklevelekkel kapcsolatban is felvetődhetnek hasonló kérdések. Ez a gondolkodás mind ez idáig tartott, és kereste a maga útját. Végül a Generális Konvent nevű szervezet – amit 64 egyházmegye alkot a Kárpát-medencében előjáróival együtt, illetve 9 egyházkerület a maga előjáróival – hivatott arra, hogy a közösségek által választott mindenkori tisztségviselők döntsenek közös dolgainkról. Egymást nem bíráljuk fölül, tehát az egyházkerületek autonómiája nem sérül, hiszen az alkotmányozó zsinat is úgy gyűlt össze Debrecenben 2009. május 22-én, hogy minden magyar református egyháztest a maga törvényhozó testületében előzetesen ratifikálta azt az alkotmányt,

amit ma már úgy hívunk: a Magyar Református Egyház Alkotmánya. Ennek további következményeként néhány saját hazai törvényünkhöz is hozzá kellett nyúlnunk. Így például már nem kell magyar állampolgárság ahhoz, hogy egy lelkészt egy egyházmegye befogadjon, egy gyülekezet meghívjon. Ez egy gesztus, és azt mutatja, hogy a Magyar Református Egyház él. A másik nem egész Kárpát-medencei, hanem hazai ügy: úgy döntött a zsinat, hogy két alelnöke – úgy püspöki, mint főgondnoki részről – tisztáninneri lett. Ez többlet kihívásokat és többlet feladatokat jelent.

Fontos eredményként könyvelem el, hogy az elmúlt év minden nehézsége ellenére az anyagi stabilitásunkat meg tudtuk őrizni. Intézményeink működtek, hitelhez nem kellett folyamodnunk, és nem kellett feladnunk semmit sem. Iskoláinkban, óvodáinkban a gyereklétszámmal nincs nagy gondunk. Iskoláinkat szeretik a szülők, szívesen íratják be ide gyermekeiket. Intézményeinknek olyan irányítása és pedagógus közössége van, amely a hozzáadott értékekre fókuszál. Nem csak az oktatásra, hanem a nevelésre is nagy gondot fordítanak.

– *Az elmúlt évben az egyház és a kormány számos alkalommal folytatott párbeszédet, de ezek nem vezettek eredményre. Folytatják az egyeztetéseket?*

– Nem tehetünk mást. Ám szeretnék minden félreértést eloszlatni: az egyház és az állam szétválasztása megtörtént. Egyházunknak a kapcsolata az állammal abból áll, hogy mi átvállaltuk az államtól bizonyos közfeladatok végzését éppúgy, mint a civil szférában egy alapítvány, vagy a nem civil szférában az önkormányzatok. Tehát ha mi azt mondjuk, hogy indítunk egy gimnáziumot, akkor azzal olyan közfeladatot látunk el, amit az államtól vettünk át. Teljesen logikus, hogyha az állami feladatot mi látjuk el, akkor annak a feladatnak a finanszírozására kell kapnunk állami pénzt. És a vita mindig ebből ered. A másik: ami az állam és az egyház szétválasztásánál megoldatlanul félbe maradt, az a vatikáni szerződésből következően a volt egyházi ingatlanok kártalanítása. Nagyon szereti a politika és a sajtó is, ha ezzel kapcsolatban vad hírek röppennek fel, pedig ez a kérdés is nagyon egyszerű. A rendszerváltoztatás után megjelent a kártalanítás és megjelentek a kárpótlási jegyek, vagyis az államosított javak bizonyos visszajuttatásának lehetőségei, melyekről az alkotmánybíróság is tárgyalt, és ami olyan lett, amilyen. Az egyházak is megjelentek azok között a volt tulajdonosok között, akik egy demokratikus jogállamban joggal várták vissza a tulajdonaikat. Az ingatlanrendezés félbe maradt a „nem működő vagyona”, belterületi ingatlanokra vonatkozóan. Már mindenki találkozhatott ezzel valamilyen formában. Például a valamikori iskolákat, államosított épületeiket, belterületei ingatlanjaikat visszakérhették az egyházak. Ebben a körben voltak olyan ingatlanok is, amelyek tulajdonosváltás miatt kikerültek az állam kezéből. Vitázunk még az adó egy százalékának felajánlásán, de nemcsak mi, hanem az adóhivatal és az adatvédelmi biztos is. Mi csupán annyit kértünk, hogy megyénként, régióként meg tudhassuk, hogy hol és mennyien támogatják az egyházat. Észünk ágában sem volt kérni név szerint, hogy ki ajánlotta fel nekünk adója egy százalékát. Az APEH azonban nem szolgáltatott adatot. Viszont az adatvédelmi biztos közölte, hogy az adatszolgáltatás ilyen formája nem ellentétes az adatvédelmi törvénnyel. Tehát még az APEH és az ombudsman között is van vita erről.

A másik gond: a miniszter azt mondja hétfőn, hogy fehér. Ugyanaz szerdán már fekete. Aztán az emberjogi bizottságban lévő szocialista képviselő azt mondja az államtitkárnak, hogy illendő lenne az egyháznak nem hazudni. Ilyenkor nem tudunk mit tenni, mint felállunk és püspököstől, bíborostól hazajövünk, mert nincs kivel tárgyalni. Éppen ezek miatt én nagyon bízom abban, hogy a magyar társadalom megtalálja az útját, és egy jövődőt hordozó értékrend mellett teszi le voksát. Ha ugyanis más lesz a kommunikáció egy egyház–állam közi megbeszélésen, akkor más lesz a közbeszéd is.

– *Mi a helyzet a szegénységgel?*

– A kálvinista alapelv szerint az egyház ott van, ahol a diakónia is működik. Ezt szeretném tisztába tenni, mert a szocializmus évtizedei alatt azt szuggerálták be az emberek tudatába, hogy a diakónia az, ahol intézmény van. Ki van írva a tábla és tudják, hogy ez egy református diakóniai intézmény. Kálvin elve szerint nem ez a diakónia. A diakónia az, hogy valaki elmegy a templomba, ott megérinti gondolatait, érzését, egész valóját az Isten beszéde, és hazafelé menet eszébe jut, hogy a haragosa beteg, és azt mondja: most bemegyek hozzá, kibékülök vele és megkérdem tőle, hogy vagy? És ha azt látja, hogy nincs mit ennie, akkor hazamegy, és visz neki egy tányér levest. Ez az egészséges diakónia. Sajnos betegek is vannak, sajnos haragosok is vannak, de hál' Istennek szól az Isten igéje. Én nem hiszek egy olyan jóléti társadalomban, ahol mindenkit „egyformára föl lehet hozni”, és nem lesz köztünk szegény. Mindig lesznek olyanok, akiknek kevesebbjük van. Mindig lesz, aki rászorul a másokra. Szerintem ez nem véletlen, ez Isten szándéka éppen azért, hogy megmérje indulatainkat. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a szegénység azért van, hogy mindenki – függetlenül attól, hogy mennyi van az asztalán – rájőjjön: amit az én asztalomra az Úristen odatett, azt azért tette oda, hogy észrevegyem belőle azt, amit nem nekem szánt, hanem másnak, csak rám bízta, hogy odaadjam. Én így érzem, értem és hiszem a szegénység eredetét. Ezért nem csak pénzkérdés a szegényeken való segítség. Fontos a társadalmi felelősség. Ennek a felelősségnek része az egyház szerepe is azzal, ahogyan a saját látásmódját tudja hirdetni és a mindennapi életben megmutatni A lelkesi közösségvállalási alap valami hasonlóról szól, ahol én más lelkesztetvérekkel együtt önkéntesen azt vállalom, hogy a fizetésemből beteszek valamennyit egy alapba mondván, hogy nem akarom kiválasztani azt, akinek az asztaláról hiányzik, de a sok-sok lelkesz asztalának valamelyikéről biztos hiányzik. Ezért egy közös asztalra teszek egy bizony pénzösszeget, és akik majd ezeket elosztják, megkeresik azokat az asztalokat, ahová tenni kell belőle.

Társadalmi felelősségünk, közös felelősségünk a választás. Egy társadalomban, annak berendezkedésétől függően 2, 4 vagy 6 évente a társadalom életéért felelősséget érző személyekként vezetőket választunk. El kellene jutnunk odáig, hogy ezt valóban felelősséggel tegyük, tekintettel akár a szegénységre is. Mély szegénységgel sajnos volt alkalmam találkozni. Jézus mondja, hogy szegények mindig lesznek közöttetek, és az Írás azt is mondja, hogy aki nem akar dolgozni, ne is egyék. A kettő között az egészséges utat nekünk kell kiépítünk, mert a kettő együtt él. A szegénység sajnos nem csak magyar jelenség, hanem világjelenség, és politikai kérdés.

Magyarországon egy rendelet módosítása következtében a nagyvállalatokat arra kö-

telezik, hogy ha jótékony célra olyan, nagy mennyiségű élelmiszert adnak, aminek a szavatossága hamarosan lejár – így kereskedelmi forgalomban már nem eladható, de még fogyasztható –, akkor ez után is kell áfát fizetniük. Eddig a nagyvállalatok odaadták ezeket a termékeket a Magyar Vöröskeresztnek, a Máltai Szeretetszolgálatnak vagy a Református Szeretetszolgálatnak. Innentől kezdve viszont egyszerűbb megsemmisíteniük ezeket az élelmiszereket, mert olcsóbb, mint kifizetni az áfát utánuk. Ekkor szegénység kapcsán miről is beszélünk?! Tehát valahol tudatilag kell rendet tenni! A mindennapi segítségnyújtás mellett református segélyszervezet is kifejlődött. Minden májusban, pontosan az egységesüléshez kapcsolódóan, tartjuk a Szeretethíd rendezvényünket, ami több ezer önkéntest mozdit meg. Ez a tudatformálás is nagy feladata, és felelőssége az egyházunknak.

– *Milyen is lesz egyházi szempontból a mostani év? Mi mindennel van teli Püspök Úr határidőnaplója?*

– A határidőnaplóban valóban benne vannak azok az országos események, amik előttünk állnak. 2010. december 8-án zsinati tanács lesz, és addig még sok egyéb is... Abban biztos vagyok, hogy ez az esztendő nem a költségvetésen fog múlni, hanem a gondolkodásunkon, az egymáshoz és a dolgokhoz való hozzáállásunkon. Egy újévi fogadáson barátainknak Kárpátalján, Munkácson prédikáltam. Abban arról szóltam, hogy még hét évvel ezelőtt az íróasztalomra tettem a testvéreim levelét. Az abban olvasható gondolatok érlelődtek meg bennem, mivel az alapszituáció, amiben élünk, változtathatatlanul ugyanaz marad. Nekünk az utunkat változatlanul az Isten útjához kell igazítanunk, mivel az tökéletes. Ahhoz, hogy meg tudjuk tenni, segítségünk is van, mert az Isten beszéde tiszta. És arra is ígéretünk van, hogy nem maradunk ebben egyedül. Maga a történelem Ura mondja ugyanis: mint egy pajzs előttünk, fölöttünk Ő ott van mindazok számára, akik Hozzá menekülnek. És ez fontos.

Biztos, hogy fontos, az is, hogyan fog dönteni idén az ország a választások alkalmával. Biztos, hogy fontos: hogyan döntenek azok, akik az ország vezetésére pályáznak, milyen személyeket találtak és állítanak elének, tehát milyen a kínálat, kiket választhatunk. Fontos az is, hogy közösségeink majd a választások eredményeit hogyan dolgozzák föl. Hogy reménységük kezd majd ébredni, vagy a most is meglévő reménytelenségük mélyül.

A Magyar Református Egyházban ez az esztendő a Misszió Éve. Feladatok várnak ránk többek között Afrikában: építeni akarunk Malawiban egy templomot a testvéregyházunk kerületének. Egy lelkipásztoruk most Sárospatakon tanul, aki reményeink szerint egy-másfél év múlva teológiai tanárként utazik vissza hazájába, Malawiba... Most újból csak egy szeletet mondtam az év teendői közül... A helyzet adott. Az Isten útja tökéletes, beszéde igaz, és pajzsa mindenkinek. Ez az alaphelyzet, és minden más erre rakódik és ebben zajlik...

Kecskés Ákos

(A cikk az Európa Rádióban elhangzott interjú alapján készült)

HAJDÚ ÉVA

A szolgáló szent

Az uralkodóházak közül az Árpád-ház adta a legtöbb katolikus szentet. Közülük is a legismertebb Szent Erzsébet, akit nem csak mi, hanem a németek is magukénak vallanak. Külön büszkeséggel tölthet el bennünket, hogy a királylány nagy valószínűséggel meggyénkben, Sárospatakon született. Dolgozatomban az ő életútjának állomásait ismertetem, és igyekszem arra a kérdésre válaszolni, hogyan is vált példává számunkra diakóniai munkája és életszentsége által?

Árpád-házi Szent Erzsébet 1207-ben látta meg a napvilágot, a helyszín ugyan vitatott, de ha a XV. századbeli Szalkai László pataki diák, későbbi esztergomi érsek feljegyzését tekintjük, akkor Pozsonnyal szemben Sárospatakot fogadhatjuk el II. András magyar király és Merániai Gertrud harmadik gyermekének születési helyszínéül. Arról már biztos adatok állnak rendelkezésünkre, hogy Budán keresztelték meg a kis királylányt. Születését a híres Klingsohr asztológus mester is megjövendölte, méghozzá Eisenachban, egy kis fogadóban. A jóslat ekképpen hangzott: „Új és egyben örömteli dolgot mondok nektek. Gyönyörű csillag emelkedik fel Magyarországon. Fénye eljut Marburgig, majd onnan az egész világra. Tudjátok meg, hogy ezen az éjszakán Magyarország királyának gyermeke születik: egy lány, akit Erzsébetnek fognak hívni. Később majd tartományurak fia fogja feleségül venni. Szent lesz ő, és életszentsége nagy öröme és vigasztalására lesz az egész keresztény világnak.” Mikor eljutott Hermann tartományörgróf fülébe a jóslat, azonnal magához hívatta Klingsohrt, és megtudakolta tőle Magyarország és a királyi család helyzetét.

ELHAGYJA HAZÁJÁT

Négy év elteltével 1211-ben el is küldte köveit Magyarországra a kislány eljegyzése érdekében. Akkoriban az volt ugyanis a szokás, hogy az előkelő családok sarjait még gyermekkorban eljegyezték. Ennek hátterében politikai érdekek húzódtak meg. A császári családból származó Gertrud gyakorolta ekkor igazából a hatalmat gyengekező férje helyett. Ebben a leendő házasságban erkölcsi előrelépést, illetve a császárral való jó kapcsolatot látta. Az ugyan nem teljesen egyértelmű, hogy melyik fiú számára jegyezték el Erzsébetet, de a legtöbb irat nem Lajost, hanem az ifjabb Hermann tartományörgróft jelölte. Egy XIV. századi verses legendás életrajz szerint a leánykérő küldöttség, Gauthier von Varilla (máshol Vargila) vezetésével két málhás szekérrel érkezett és tizenhárommal távozott. A hozományban arany és ezüst serlegesek, kelyhek, diadémok, fejdíszek, koronák, gyűrűk, nyakékek, násfák, hímzett, aranysújtásos, gyöngyökkel kivarrt selyem- és brokátruhák, a legfinomabb bőrből szabott kis cipők, prémek, szőnyegek és asztalnel-

műk voltak. Erzsébet magával vitte a színezüstből készült fürdőkádját, valamint 1000 márká ezüstöt (más forrásban aranyat). Tübingiában még sosem láttak annyi kincset, mint ami a kis királylánnyal érkezett, ennek hatására fellendült a luxus termékek kereskedelme. Erzsébetet a kor szokása szerint jegyesével egy ágyba fektették, de a négy éves kislány és vőlegénye, a 14 éves Hermann, furcsa szemmel néztek egymásra.

A kis királylány és Lajos, jegyesének öccse közt viszont annál nagyobb szimpátia alakult ki. Kedves bátyámnak és hűgomnak szólították egymást. 1213-ban azonban szörnyű dolog történt a hazájából elvitt lány életében, ugyanis édesanyját meggyilkolták. Egy legenda szerint halála idején, álmában megjelent Gertud lányának, és azt kérte tőle, hogy imádkozzon lelkéért. A kislány egyébként is gyakran imádkozott, ugyanis mély késztetést érzett erre is, valamint a szegények és rászorulók segítésére is. Ezért is figyelt fel rá Lajos, aki hozzá hasonló lelkületű volt.

A GYERMEKKOR

Gyermekként még csak a jó ügy érdekében felhasznált rafináltsága mutatkozott meg, amikor az idősebb Hermanntól kapott játékeit odaadta játszótársainak, annak fejében, hogy együtt elmenjenek imádkozni a kápolnába. Az idős Hermann jobban szerette a magyar lányt, mint saját lányát, Ágnest. Ez a gyerekek közti kapcsolatban is megmutatkozott. Ágnes és barátnője Imelda sokszor csúfolta Erzsébetet, aki erre nem egyszer agresszíven reagált. Az ilyen esetek után azonban rögtön a templomba ment bűnbánó imát mondani. Két barátnője Guda és Ysentrudisz azonban mindig mellette állt, egészen élete végéig. Az imádkozást fontosabbnak tartotta a játéknál, ennek köszönhető, hogy el tudott jutni felnőtt korára, a Török József által szemlélődő imának nevezett, meditáció jellegű elragadtatásokig, amelyek szavak nélküli imák voltak, a Lélek úgynevezett néma imái.

1216-ban meghalt jegyese Hermann, akivel hiába nem volt olyan jó a viszonya, mégis betegsége alatt végig imádkozott a gyógyulásáért. Hermann halála után felmerült a kérdés, hogy mi lesz a magyar királylánnyal, hisz jegyese is, anyja is meghalt, a magyar király eladósodott és gyenge kezű. Ekkor Lajos, az utód, bevallotta a lány iránt érzett érzelmeit, és dacolva az udvarral, nem küldte vissza Erzsébetet Magyarországra. Ennek, mint mindig, politikai és anyagi okai is voltak: a hozomány pénze már rég elfogyott, és Magyarország nagy ország, úgy vélték, hogy megerősödhet és akkor kellemetlen helyzetbe kerülhet a tartomány.

Tizennégy évesen 1220-ben tehát hozzáment Lajoshoz. Nagyon erős szerelem kötötte őket össze, mégis a gyermekkorukra emlékezve továbbra is bátyámnak illetve hűgomnak szólították egymást.

KERESZTÉNY HÁZASSÁG

Lajos és Erzsébet a kornak nem megfelelően és nem szokottan szerelemből házasodtak. A fiatal tartományörgrófot sokszor csúfolták, hogy nem is igazi férfi, mert nincsenek szeretői a felsége mellett. Előfordult olyan eset is, hogy direkt egy dekoratív táncosnőt

mutattak neki, de Lajos szíve nem ingott meg, csak annyit mondott, hogy nincs az a nő, akiért megérné drága feleségének szívét megfájdítania. Erzsébet nemcsak istenfélelmével, de szépségével is kimagaslott a türingiai nők közül. Hosszú barna haja, szép arca, jóságos tekintete minden férfit elvarázsolt. Nagyon szeretett táncolni, de a multságokon visszafogottan viselkedett. Warburg várában, még az idős Hermann idején, megszokottak voltak a költő versenyek, párbajok, lakomák és táncos multságok. Az ifjú pár (amit a Reinhardsbrunni Krónika is megemlít már) nem rajongott annyira ezekért az alkalmakért, de társadalmi kötelezettségük miatt tartaniuk kellett multságokat, bár számukat és kiadásukat csökkentették. Úgy vélték, hogy azt a pénzt, amit ezek a multságok felémésztenek, a szegényeknek is lehet adni. Többször előfordult, hogy Erzsébet látván az ablakból a vár előtt nyomorgó koldusokat, sírva fakadt, és arra kérte a nemes urakat és hölgyeket, hogy értékeiket tegyék bele egy kosárba, hogy azt oda tudja adni a szűkölködőknek, vagy hogy árából élelmet tudjanak venni és meleg ruhát. Ágnes többször szót is emelt ez ellen. Anyósa Zsófia, aki zárdába vonult férje halála után, már kiskorában felfigyelt Erzsébet effajta érzelmi kitérőseire, és már akkor figyelmeztette, hogy az udvarban nem fogják ezt jó szemmel nézni. Boldog volt, hogy ilyen kedves teremtés áll fia oldalán, de azt is tudta, hogy az állandó adakozása vésszen fenyegeti a kincstár tartalékait.

Erzsébet és Lajos házasságát Isten három gyermekkel ajándékozta meg.

Árpád-házi Szent Erzsébet kirohanásai annak voltak köszönhetőek, hogy mind magyar, mind merániai ágon nagyon sok különböző jellem keveredett a vérében. Altruista típus volt, akinek lételeme, hogy másokért éljen: férjéért, gyermekeiért, szegényekért, betegekért, rászorultakért, árvákért és esendőkért. E sajátos genetikai adottságoknak köszönhetően volt rendkívül nagyvonalú, természetes könnyedséggel lépte át a társadalmi határokat, elvárásokat, a kötöttségekkel mit sem törődve. Megtalálható volt benne a tékozlásra való hajlam, a hőstettekre képes zseniális szív, hajlott a szertelenségre, a túlzásokra, a lobbanékonyagra, vállalkozó szellemű volt, nehezen tudta megérteni a kicsinyeskedőket, botránkozókat. Természetévé vált az áldozatvállalás, amely örömszerzésének legfontosabb forrásává vált.

Lajos mindenben hű, pártoló társnak bizonyult, aki igyekezett megérteni felesége hirtelen kitérőseit, amikor minden látható előzmény nélkül elsírta magát a kápolnában, mivel úgy érezte, túlságosan szereti férjét Jézushoz képest. Vezeklésbe kezdett, szöges övet viselt ruhája alatt, valamint ostorozta magát. Ez a magatartás nem volt olyan idegen a XIII. században, mint ahogyan ma hangzik, ugyanis sokan választották a bűnnek ilyen megbánását. Előfordult az is, hogy amikor a fejedelemasszony hű szolgálítól Ysentrudisztól és Gudától azt kérte, hogy ébresszék fel, azok véletlenül hitvese lábát húzták meg. Ezt Lajos észrevette és aggodalommal figyelte feleségét, aki éjszakákon át imádkozott, és nem egyszer a fáradtságtól a padlón esett össze. Mikor másodjára került áldott állapotba a fiatal grófné, hálából Lajossal menedékhelyet alapított árva gyermekek számára.

Figyelte a gyermeket váró anyákat, segített nekik terhességük idején, a szüléskor és keresztanyaságot is vállalt. Árváit szinte naponta meglátogatta, és számon tartotta kis életük alakulását. A férfiak irigykedve néztek a párra, nem akarták elhinni, hogy szerelmük tüzesége nem hagy alább, sőt erősödik hitük által. Isten megáldotta a párt, akik

igazi keresztény házasságot éltek, hű testi és lelki társaként egymásnak. Szülőként és házastársként is figyelmesek voltak. Lajos csodálattal tekintett Erzsébetre, annak mély hite és a segítségben való buzgósága miatt. 1224-ben 28 ágyas kórházat alapítottak. Ehhez az évhez fűződik a rózsza csoda mellett híressé vált leprások gondozása.

Előfordult ugyanis, hogy a kórházban már annyian voltak, hogy egy szegény leprásnak nem jutott ágy, így az elesettek segítőtje Lajos ágyába fektette a leprás férfit. Mivel a várban nem kevés ellensége volt Erzsébetnek, nem mulasztották el azonnal értesíteni a haza érkező őrgrofot, aki először haragra gerjedt, aztán amikor a lepedőt felhajtotta, a szenvedő Krisztust látta meg, így szólt: „Kedves húgom, csak nyugodtan fektess máskor is az ágyamba ilyen betegetek.” A tizenhét éves királylány igyekezett legyőzni a fertőző betegségek iránti undorát, ugyanis a lepra gyomrot felforgató bűzzel is járt. Azt, hogy hogyan győzte le, egy radikális példa mutatja, miszerint egy betegnek megmosta a lábát és azt a vizet itta meg mondván, Krisztusnak sem adtak tiszta vizet a keresztfán. A leprások, akiket ő fürdetett, etetett és öltöztetett, kiválasztottaknak számítottak, mivel testük eltorzításával Isten jelet hagyott rajtuk, ezért külön közösségekben éltek és koldulással tartották fenn magukat. Az emberek egymás közt így emlegették a leprásokat „*Isten betegei, az Isten kedves szegényei, a derék emberek*”. Ebben a megítélésben nagy szerepet játszott az egyház tanítása, „*Et nos putavimus eum quasi leprosum*”. Erzsébet nem tartott attól, hogy elkapja a fertőző betegséget, gyermekeit sem féltette, hisz annyira bízott az Úrban.

Még gyermekkorában a szokásos szent választáskor, amikor is a hercegisasszonyok és előkelő származású fiatal lányok szentet választottak maguknak úgy, hogy tizenkét gyertyát az oltárra helyeztek, mindegyik gyertyára ráírták egy-egy apostolnak a nevét, azután összekeverték őket és húztak. Erzsébet már előtte Szent Jánost tartotta Szűz Mária után választott szentjének, de kíváncsi volt az eredményre. Amikor először kihúzta Szent Jánost, nem tudta, hogy bizonyos lehet-e benne, de mikor harmadjára is az ő nevét húzta, megbizonyosodott afelől, hogy Isten ezt az utat választotta neki. A többi kislány csodának tartotta a háromszoros ismétlődést, innen is látható, hogy milyen hamar mutatkoztak életében a csodálatos jelek és események.

HOGYAN VÁLT JELKÉPÉVÉ A RÓZSA?

A jelképévé vált rózsza is egy csodára vezethető vissza. A legkorábbi irat, a Karthauzi Névtelen szerint a még Magyarországon tartózkodó kislány télen élelmet akart vinni kötényében a szegényeknek, mikor édesapja megkérdezte, hogy mit visz a kötényében, ő azt felelte, hogy rózsát, mire felhajtotta a kötényét, amiben kenyér helyett rózsák voltak. Más források a csodában a kérdező személyét az idős Hermannra illetve férjére, Lajosra módosítják. Felfigyelt Assisi Szent Ferenc munkájára is, akinek tanai már terjedőben voltak. Érdeklődött munkássága iránt, megfogta a szegények iránti alázata, az, ahogyan a természet csodáit, amelyeket Isten alkotott, nap mint nap dicsérte és magasztalta a Teremtő munkáját.

(Lapunk következő számában folytatjuk)

• ÉVFORDULÓK •

SEREGÉLY ISTVÁN

Gondolatok a papság évében

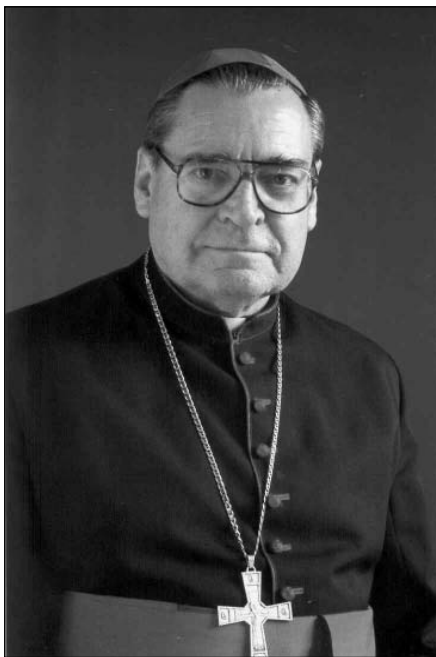
Vianney Szent János (1786-1859) halálának 150. évfordulójához kapcsolódóan XVI. Benedek pápa hirdette ki tavaly tavasszal, hogy „Krisztus hűsége, a papok hűsége” mottóval a 2009. június 19-től 2010. június 19-ig tartó időszak papoknak szentelt év.

A papok évében nem egy alkalommal kellett utánanéznem önazonosságunk igazolásának egy megzavart világban. Mit keresünk mi itt a földön?

Nem Ádám-Évánál kezdem, bár attól kezdve, hogy Isten látta, hogy az embernek nem jó egyedül lenni, lehetetlen egyedül élni a földön. Mások nélkül meg sem születünk, föl sem nővünk, meg sem élünk és emberhez méltó módon itt sem hagyhatjuk ezt a világot. Isten saját képére és hasonlatosságára teremtette az embert, arra, hogy folytassák alkotó művét, és mindezt – mint Ő is – minden ember javára tegyünk.

Egy élet akkor emberhez méltó, ha ezt a mindenképpen elmúló életet a rábízott emberekért tudja elfogyasztani. A hitvéért, a gyermekért, családjáért, munkájáért, a nemzetéért, amelyben született, az egész emberiségért. Ez egy természetes, a világot építő, emberhez méltó erkölcsi szemlélet alapja. Elég is volna, ha nem az elmúlás rémét hordozná magában. Emberösünk is sejtette, hogy nem semmire letünk, és halottait ellátta a másvilágra vezető úton.

Bizonyosat azonban csak egyetlen történelmi esemény írt bele a világ rendjébe. Ez az esemény a Názáreti Jézus feltámadása. Azóta, akik őt elfogadják, tudják, hogy ennek a világnak és benne emberi létünk építése és a megváltás révén állandó javítási lehetősége erre a teljes életre nevel. Azóta a Krisztus követése a mezőn, a

Seregély István

gyárban, de a konyhában és a családi körben, a civilizált élet minden területén, így a politikában is alakítja gondolkozásunkat, szavainkat és tetteinket. Alakítja, hogy ha nem is könnyebbé, de elfogadottá tegye az élettől elválaszthatatlan szenvedéseinket. Erről kétezer éve lehet vitatkozni, lehet ezt tagadni, de meg nem történtté tenni nem lehet.

Jézus Krisztus régen élt. Mi lesz azokkal, akik később születnek? Honnan ismerhetjük biztonsággal az ő tanítását, irányítását? Nos, a Názáreti Jézus rá merte bízni az emberek fölfelé vezető életútjának ügyét az ő népére, amelyet szakszóval egyháznak nevezünk. Ez az egyház létezik. Noha emberekből áll, akik esendők voltak és lesznek, de ez az egyház juttatja el napjainkig a jézusi eligazítást, és tette lehetővé annak tőlünk telhető teljesítését. Megígérte Lelke erejét, de csak a krisztusi gondolkodáshoz, beszédhez, cselekvéshez, kereszthordozáshoz, és semmi más, ettől eltérő emberi ügyeskedéshez nem. Ez az egyház a továbbélő Krisztus.

Mivel az emberi közösség, az emberiség családja rendezett, nem csak a múltat és jövőt kapcsolja össze nemzedékről nemzedékre, hanem az egyszerre a földön élőkét is. Ennek emberhez méltó rendje van. Jézus tudta ezt, és ezért választott ki szolgálattevőket, apostolokat, és közülük az egységet biztosító Pétert. Azóta egyértelmű, hogy Jézus Krisztus embert üdvözítő egyháza nem létezhet az apostoli szolgálattal megbízott emberek nélkül. A pápa, a püspök, a pap, a diakónus nem egyház, viszont a keresztények pápa, püspök, pap és diakónus nélkül lehetnek egyesület, de nem Krisztus alapította egyház.

Az Apostolok Cselekedetei szentírási könyv, kétezer éves múltunk ezt igazolja. Ha jobbak a szolgálattevők és jó a Krisztushoz igazodó hívő emberek élete, fényes napok virradnak a világra az egyház által, ha nyomorultak az apostolok szolgálatának folytatói, és felülkerekedik az esendő emberi nyughatatlanság, akkor beborul az ég fölöttünk.

Hasznos tehát a papok éve, hogy mi, papok a saját, az üdvösség építésében kapott, mindig titokzatos életutunknak utánanézzünk. Magunk és mások előtt is legyen ismert amit ránk bízott, és amit tőlünk elvár az „ökonomia salutis”, az üdvösség beteljesedésének szolgálata. De jó a papok éve azért is, hogy a keresztény világi hívő ember is el tudja fogadni életében a Jézus Krisztus rendelte apostoli szolgálatot. Ez sajnos soha nem volt tökéletes, már az apostolok is följegyezték a maguk gyarlóságait. A pap viszont olyan, amilyen a népe, és fordítva. De esve és fölkelve csak fölfelé kell menni és emelni a világot.

Milyen feladatot követel meg tőlünk az Úristen és az ő földi szent népe, és a teljességre haladó világ, amelynek részei vagyunk?

Elsőként Jézus Krisztus hiteles ismertetését. „Tanítások minden népet”, szolt az első felszólítás. Ennek feltétele a papoknak a történelmi kor nivójához igazított világnézeti, teológiai felkészítettsége. Az evangélium örök igazságait másként és másként kell megfogalmazni, minden idők, helyek követelményei szerint. Bár Urunk megígérte, hogy „Atyátok Lelke szól belőletek”, ez csak akkor igaz, ha ennek érdekében megteesszük, ami tőlünk telik. Tanítani csak az fog, aki tud.

Jézus Krisztus kijelentette, hogy „nem, aki mondja, hanem aki teszi Atyám akaratát” lehet tanítványa. Tanítója még inkább. Ezért a papi lelkiesség az, mely egyedül hitelesíti emberi szinten igehirdetésünket. Állandó lelkiismereti kérdése ez a papnak. Ezért nemcsak főiskolai, egyetemi, de lelkiiséget nevelő képzésben is kell részesülnie és magát bontakoztató, előrehaladó, magát szinten tartó embernek. Ehhez kaptunk erőt a papszentelésben, de ez soha nem teszi fölöslegessé a magunk életet fölemésztő törekvését.

Milyen erőt kapunk? Mivel akit követünk, Isten emberré lett Fia, Krisztus követe az ő erejéből valósítható meg. „Nélkülem semmit sem tehettek.” Élnünk kell és éltetnünk kell magunk körül a krisztusi, kegyelmi életet. Ez az ima és szentségi élet, melynek szolgálata láthatatlan kincsek közvetítése. Az egymásra utalt világban a pap közvetítő volt és lesz Jézus Krisztus és népe tagjai között.

Tanítói és megszentelői feladatunkon túl pásztori megbízatásunk is van. Egyben kell tartani Isten népét. „A jó pásztor életét adja juhaiért.” Életünk árán is pásztorok kell lennünk. Nem csak mint a vértanú pápáknak, püspököknek, papoknak, diakónusoknak, hanem napról napra égetve el életünket a lelkipásztori élet hajszájában. (Értelmes hajsza ez, főleg ilyen paphiányos időkben.) Bizonyos vezetői adottság is kell hozzá, de főleg türelem, alázat és állhatatosság.

Szólni kell még a papi életformáról is. Ez az életforma, főleg a latin katolikus egyházban, a Simeon jövendölése alapján, a „jellé lett Jézus Krisztus” nyomában a papságra is egyre nagyobb nyomatékkal vonatkozik. Nem engedi elfelejteni, hogy úton vagyunk a másvilág felé. Ott nem nőszülnek, az anyagiaknak sincs meghatározó szerepe, és nincsen más akarat, mint a mi Atyánké. Jézus Krisztus, aki lemondott a földi hatalomról, vagyonról, kényelemről, nem mondott le arról, hogy József és Mária oltalma alatt, családban érkezzék a világba. Önmaga azonban nem alapított családot, nem gyűjtött vagyont, és azért jött, hogy az Atya akaratát tegye, aki őt küldte. Ennek nyomán a bontakozó egyház ennek jegyében látja a krisztusi életet igénylő hivatás megfelelő életformáját.

Ma is családból hívja az örök élet Ura apostoli szolgálatra papjait. Senki akarnokságból nem tudja hitelesen végezni, de ne is merje vállalni. A mi Urunk azokat hívja, akiket erre alkalmasnak teremtett, akik maguk, környezetük támogatásával, döntésre érelik életútjukat. Akik már a családban igazolni, és szellemi-lelki fölkészülésükben teljesíteni tudják az apostolutód által vezetett közösségben a pappá szentelés követelményeit, csak azok maradnak meg életet elfogyasztó papi életük útján. Azok, akik a felkészülésben megismert követelményeket érvényesítik életükben, és őrzik a papok világközösségének egymásra vigyázó szeretetét. Emberek maradnak, de Isten emberei. Esendőségünk nem győz rajtunk, ha állandóan élünk az embert kegyelmi szinten tartó kiengesztelődés szentségének kincsével.

A papság hivatás. Legmegfelelőbb a Krisztus megjárta életforma. Hivatást általában csak egyet lehet teljesíteni. A család de facto a legerősebb hivatás ezen a világon. A papok vagyona még soha nem hozott dicsőséget az üdvösség ügyének, de jó papot még senki nem látott éhenhalni. Az engedelmességre a szenteléskor ígéretet tesz a

pap, és oda megy, ahová küldik. Biztos, hogy ott van a legjobb helyen, mindenki üdvössége érdekében.

Könnyen beszél az öreg érsek. Igen, könnyen, mert most már csak a jövőt nem ismerő aggodalommal, de a megjárt élet örömeivel látom, hogy mindez így szolgálta és szolgálja az egész emberiség üdvössége ügyét a haladó világban. Nem büszkeség ez, hanem alázat, miszerint törekeny cserépedényben hordozzuk, világi hívek és papok egyaránt, egyszer megjárható életünk beteljesülésének kincsét, mely fölött az örök Szeretet virraszt.

Én megtanultam, hogy ember fölött nem ítélezhetem. Sem családi, sem papi, szerzetesi életek sátán vagy ember, bukott természetünk okozta tragédiái fölött. Isten irgalmas ítélete lehet csak az üdvösség forrása. Merek mindenkit Isten irgalmába ajánlani, és bátorítok mindenkit, hogy tegye ezt közvetlen környezetében és minden embert, sőt saját magát illetően is. Boldogok az irgalmasok, mert nekik is irgalmaznak.

Botrányok mindig vannak. Sajnos leszek is, mondta a mi Urunk. Csak annak jaj, aki a botrányt okozza. Biztos azonban, hogy nincs helyrehozhatatlan élet, és Istennél a rossz is jót csírázik. A magunk bűnei irgalomra szorulnak, de nem a mások bűnére való hivatkozás szerez bűneinkre bocsánatot, hanem a megtört szívűség, és annak Isten adta eszközei gyógyítanak.

Tudomásul kell vennünk, hogy elmegyünk ebből a világból. Személyiségünk, énünk, azaz lelkünk örvendezve lép át a túlsó partra. Minősítésünk Krisztus-hasonlóságunktól függ. Erre pedig az egyház és annak esendő, de szintén Krisztus-hasonló-ságra törekvő papjainak szolgálatára szükségünk van.

Kérem kedves Mindnyájukat, hogy imádkozzanak értünk, ajánljanak hazánk Nagyszonyának irgalmas oltalmába!

(A Szent Anna Kolping-házban január 11-én tartott előadás szerkesztett változata)

Az 1956. évi forradalom és szabadságharc miskolci eseményeiről

Dr. Bodrog Miklós (1929–2009), evangélikus lelkész egy évvel ezelőtt, 80 éves korában hunyt el. A médiumokban gyakran szereplő lelkész-pszichológust, C. G. Jung magyar fordítóját és munkásságának szakértőjét az evangélikus egyházon kívül is sokan ismerték. Életének egyik szakaszában Miskolchoz kötődött, hiszen az 1956-os forradalom és szabadságharc napjaiban a miskolci belvárosi evangélikus gyülekezet segédlelkésze volt, az eseményekben aktív szerepet vállalt, s cselekedeteinek következményei sokáig hátrányosan befolyásolták pályáját. Az alábbi írással és verssel emlékezünk életére és munkásságára.

Bodrog Miklós miskolci evangélikus segédlelkész levélbeli tájékoztatása volt évfolyamtársai részére az 1956. évi forradalom és szabadságharc miskolci eseményeiről

Borsodban úgyszólván teljes rend uralkodik, eltekintve attól, hogy csak most kezdik valamennyire felvenni a munkát. Itt a lakosság és a szovjet csapatok között semmi különösebb súrlódás nem volt. Az ÁVH viszont lőtt a védtelen tüntetőkre, összesen legalább 40 halott volt és sok sebesült. November 4-én csak egyes egyetemista csoportok keveredtek harcba az oroszokkal, ennek nem volt áldozata. Egy s más akcióba magam is belesöpphenem, körülbelül úgy, mint Pilátus a krédóba. Ez pedig a következőképpen történt:

Október 27-én, szombaton délután láttam, hogy a Megyei Munkástanács épülete előtt izgatott tömeg csoportosult. Gyilkossággal gyanúsított ávósok kiadatását várták. Lelkiismereti kényszert érezvén, behatoltam az épületbe: mint lelkész beszélni akartam a halálra ítétekkel, ha ezt ők is akarják. Minden engedélyt megkaptam, de gyakorlatilag nem tudtam a három gyanúsítotthoz hozzáférni a bizonyítási eljárás miatt. Különben csak egyre bizonyult rá kétségtelenül, hogy lőtt a fegyvertelen tüntetőkre, a tömeghangukat viszont rendkívül fenyegető volt s attól kellett tartani, hogy mivel minden eddigi csillapítási kísérlet hasztalannak látszott, betörnek, verekedés, lövöldözés támad s mások is beavatkozhatnak. Az örületig feszült hangulatban – előző nap volt az ávós sortűz – részint saját gondolatomra, részint egy-két tanácsi ember kérésére kiálltam az erkélyre, de nyugalomra intő szavaimat elnyelte a lárma. Azonnal nekifogtam néhány perces beszéd megírásának, s azt a városi hangos híradó stúdiójában olvastam fel, persze az illetékesek jóváhagyásával. Lényege az volt, hogy lelkiismeretesen legyünk ésnél, nehogy ártatlan vér folyjék. Amint mondják, a tömeg erre oszolni kezdett (annak külön hatása lehetett, hogy pap beszélt hozzájuk), s megelégedtek annak a tagnak a felkoncolásával, akiről biztosan tudták, hogy belegéppisztolyozott a diákokba. (Ezt még beszédem előtt megölték, mint előző nap három-négy-öt kollégáját. A felháborodás óriási volt. Hárman a parókia épülete előtt lógtak. Egy évtized keserűsége robbant ki s ez néhány nem kívánatos jelenetet is produkált.) Ezután nem történt több népítélet. A tanács jónak látta, ha

a miskolci rádióban is elmondom azt, ami a hangos híradóban elhangzott. Kiautóztunk a lillafüredi stúdióba, de a szombati rádióbeszéd formaságok miatt elmaradt, másnapra ellenben meghívtak. Új beszédet írtam, amibe az előző napnak pár gondolatát belevettem. Október 28-án, vasárnap este ez hangzott el a borsodi rádióban:

„Magyar testvéreim! Honfitársaim, Keresztények! Sorsdöntő napokat élünk: mi írjuk hazánk történelmének lapjait. Legyen ennek minden oldala tiszta. Ennek érdekében kérlek titeket, mint Isten szolgálója, a békesség evangéliumának hirdetője, mint ember, mint magyar – tegyétek meg azt, ami a legnehezebb dolgok közé tartozik: uralkodjatok önmagatokon, sőt tudjátok szeretettel csillapítani forrófejű társaitokat is. Ne engedjétek, hogy nemtelen indulatok vegyenek erőt rajtatok. Ne legyen semmi zavargás, semmi fölösleges csoportosulás. Semmiféle törvénytelen akcióba ne bocsátkozzatok. Mindenre kérlek titeket, ami szent: ne legyen vérontás, ne legyen lázas hangulattal fűtött tömeg-ítélet! A békesség Istene, a töviskoszorúval megbocsátó Krisztus nevében kérlek benneteket, tanuljatok irtalmazni. Drága magyar hazánk érdeke is az, hogy a szeretet legyen bennünk a legerősebb. Az energia akkor szabadul fel hasznosan, ha nem rombol, hanem segít, épít, gyógyít. Józan, lelkiismeretes emberek, hozzátok fordulok – hívó keresztények, benneteket kérlek: tegyetek meg mindent a teljes rend érdekében. Különösen fontos ez most, midőn a budapesti kormány elrendelte az általános tüzszünetet. Honfitársaim, ma délután ezek szerint nem folyt vér fővárosunkban! Legyünk higgadtak, nyugodtak, s a hazánkért való szerető aggódást egyre inkább felváltja az az öröm, amely az ökölbe szorított kezeket békéssé simítja s építő erővel tölti meg. Ez a szellem vezessen bennünket, hogy drága hazánk sebei begyógyuljanak s a zivatáros idők után felhőtlen égből süssön ránk a nap: az igazságos béke.”

Október 30-án értem jöttek a Nagy Imre, Kádár, Tildy és Erdei beszéde után, mivel – úgymond – attól tartanak, hogy a kedélyek túlságosan felszabadulnak s elfajulhat a helyzet. Ezt úgy vélték megelőzhetni, hogy ismét „megbeszéltetnek”. Gyorsan folytatam és befejeztem a beszéd megírását, majd ki Lillafüredre. A második beszéd:

„Magyar Testvéreim, Keresztények! Szerte a világon igen sok hívó ember olvassa a Szentírást az úgynevezett Bibliai Útmutató szerint, amelynek a mai vezérigéje így hangzik: ”Uram, nincs különbség előtted, a sok között és az erő nélkül való között, hogy megsegítsed.” Bizonyára nem alap nélkül idézem ehhez Petőfi verssorát, az első sort hangsúlyozva: „Isten csodája, hogy még áll hazánk!” Áll hazánk, szilárdabban, mint valaha. Csak pár órája hallottuk a szívünket-lelkünket kimondhatatlan örömmel betöltő hírt: ma – a tárgyalások után – maga a szovjet főparancsnok rendelte el, hogy csapatai azonnal kezdjék meg a kivonulást hazánkból. Ez dicső szabadságharcunk végső győzelmét jelenti. Nem folyt hiába a drága magyar vér. Nem hiába hullott az anyák könnye, nem hiába ostromolta az eget annyi imádság és óhaj: megszületett a szabadság! Isten iránti mélységes hála töltse be szívünket, magyar keresztény testvéreim! A kitörő öröm napjai jönnek. Félre a kishitűséggel, félre a bosszúval is. Nem vért akarunk látni, hanem ujjongó arcokat. „Ne bánts a magyart!” A napsugár most már örömkönnyeiken ragyogjon – magyar földről magyar égre immár nem halálhörgés, hanem hálaíma száll. Mit számítanak most a köztünk lévő, e tekintetben nem döntő különbségek! Mienk a szabadság! A káros,

gyűlölt intézmények egész sorát számolják fel – sőt mindet egytől-egyig: mindet, ami a népnek nem használt. Most aztán igazán minden okunk megvan arra, hogy teljes legyen a rend, ne történjék önbíráskodás és szívünkben csak nemes indulat kaphasson helyet. Magyarok! Keresztények! Adjunk hálát szabadító Istenünknek: imádkozzunk!

Kegyelmes Urunk! Tied a dicsőség, mienk a hála. Oly elhagyatva éreztük magunkat – Te mellénk álltál. Előtted nincs különbség, hogy sok, vagy kevés erővel szerzel szabadulást. Tölts be minket hittel, szeretettel. Acélozd meg izmainkat, hogy égjen a munka kezünk alatt. Hozd fel ránk orcád világosságát: add, hogy egész életünk egyetlen hálaadás legyen. Ámen”

Örülök Túróczy Zoltán püspökségének. Mi lenne, ha utána Balikó következne? Őt egyébként egy kissé beszerveztem a rádióhoz. November 3-án egy igehirdetését vettük fel magnóra, másnap de. közvetítették volna, ha némi vis maior közbe nem jön. Nehézgéppuska-sorozatra s ágyú-gránát tűzre ébredtem. Dominus vobiscum.

Miskolc, 1957. december 5.

Megjelent: In: Madocsi Miklós (szerk.): *Krisztus meghalt és feltámadott értünk*. Aranydiplomás evangélikus lelkészek vallomásai, Budapest, 2003. 31–34. old.

Bodrog Miklós

ELSZÁLLT AZ ÉJ, AZ ÁLOM

(Johann Sebastian Bach:

Már nyugsznak a völgyek című énekének dallamára)

Elszállt az éj, az álom, a szívem napra tárom:
Fényedet vesd reám! Ha árnyékozna kétség,
Gond, indulat, vak mélység,
Te vezess engem, jó Atyám!
Ajándékok az élet, a rám bízott testvérek,
S az is, mi most nehéz. Ha fényesség jár át,
A hosszú földi pályát
Vezérli drága égi kéz.
Hadd lássam meg jószágod, ha munkámat megáldod,
Örüljek más javán, betöltve hivatásom
Ne csüggyek számításon,
Hisz nálad vár örök hazám!
Jézus, ki Üdvözítő, Világ-beteljesítő,
Irgalom, béke vagy, erőddel minden óra
Tanít-lendít a jóra –
Szent, új utat elénk te adj!

(Evangélikus Énekeskönyv 104.)

Ötévesek lettünk

Ötéves lett a Miskolci Keresztény Szemle. Aki egy kicsit is ismeri a mai magyar sajtóviszonyokat, tudja, hogy ez már önmagában is nagy eredmény. A lap negyedévenkénti megjelenésének elősegítői végig egyenletes, jó színvonalat nyújtottak. Illett hát, hogy szerény keretek között, családias légkörben megünnepeljük a félévtizedes születésnapot.

A kis ünnepségen Gróf Lajos, a lap felelős szerkesztője szólt arról, hogy elsősorban a KÉSZ miskolci csoportja és más helyi konzervatív szervezet által megtartott rendezvényeken elhangzott előadások írott változatainak közreadásáért indította a lapot. Az eddig megjelent 20 számban 149 szerző (írók, papok, rektorok, tanárok, politikusok, orvosok stb.) írt, ebből 58-an helybeliek. 18 püspök (római katolikusok, reformátusok, evangélikusok és görög katolikusok) cikkét, előadását sikerült közölni. A lap az ökumenikus gondolat gyakorlati megvalósításának szép példája, hiszen a cikkek írói és a szerkesztés segítői között egyaránt szerepelnek katolikus és protestáns vallásúak. A szerkesztést és a cikkek írását mindenki anyagi ellenszolgáltatás nélküli szolgálatnak tekintette.

A Szemlében többek között öt kerekasztal-beszélgetés is megjelent, az ún. Unokaszótár sorozatban Gróf Lajos megkeresésére országos nagyságrendű közéleti emberek (pl. Csoóri Sándor, Nemeskürty István, Czigány György, Jókai Anna, Szokolay Sándor, Papp Lajos) is írtak. Egyik-másik lapszám Miskolcon megrendezett országos konferencia lenyomatát is tartalmazta. A lapot színesítette Demjén Péter amerikai útinaplójának sorozata, s a felsorolásában megemlíttette azokat a személyes hangvételű vallomásokat is, melyeket tavaly a Biblia éve kapcsán föltett „Mit jelent számomra a Biblia?” körkérdésre adott közéleti emberek. A lap olvasói számára nem ismeretlen az „Ismeretlen arcélek” című rovat sem, ezt Zsugyel János indította újtára.

Háláját s köszönetét fejezte ki Komáromi Gyulának, az ADEPTUS Zrt. vezérigazgatójának, akinek jelentős, és a 2. lapszámtól kezdve folyamatos támogatása nélkül nem jelenhetett volna meg a Szemle. Ugyanis a lap ára még a nyomdaköltséget sem fedezi.

A szerkesztő megköszönte a cikkszolgáltatók eddigi munkáját (evangélikus részről a már említett Zsugyel János, görög katolikus részről Papp András, a reformátustól több lapszámon keresztül Taraczközi Gerzson). Köszönetet mondott a lap színvonalas megjelenéséért a tördelőszerkesztőnek és Solymosi Róbertnek, a Tipo-Top Nyomda felelős vezetőjének. Végül bejelentette: munkáját átadja Jeney Edit újságírónak, akit a feladata elvégzésében támogatni fog.

Mikolai Vince, a KÉSZ miskolci csoportjának lelki vezetője szólt arról, hogy a lap léte döntően Gróf Lajos érdeme, aki nemcsak szerkesztette az eddigi 20 számot, hanem megjelenését szervezte, és a terjesztést is felvállalta. Szükséges, hogy erősödjön az olvasó réteg, számban és elkötelezettségben egyaránt. Véleménye szerint meg kell erősíteni fiatalokkal a lap szerkesztését, írását és terjesztését.

Jeney Edit

ADEPTUS-H
MÉLY-ÉS MAGASÉPÍTŐ ZRT.

a HÍDÉPÍTŐ Csoport tagja

Azt, hogy Ön kezében tarthatja ezt a folyóiratot és elolvashatja a benne leírtakat, sokban köszönhetjük az

ADEPTUS-H Mély- és Magasépítő Zrt.-nek

(vezérigazgatója: Komáromi Gyula), mely vállalat nagylelkű támogatásával megteremtette a kiadás feltételeit. Köszönetünk jeléül illesztettük kiadványunkba ezt az oldalt, amely rövid bemutatása az ADEPTUS-H Zrt.-nek, és annak a szemléletnek, amely irányítja a vállalat vezetőit.

Komáromi Gyula életútját, vallott felfogását családja határozta meg, melybe beleszületett: református lelkipásztor édesapa és tanítónő édesanya gyermekeként. Az 50-es évekbeli Balmazújvároson egy ilyen családnak csak egy célja lehetett: erős erkölcsi nevelésben részesíteni és minél hamarabb biztos kenyeret adni a gyerekek kezébe. Az építőipari technikumot Debrecenben végezte, majd Budapesten szerzett építőmérnöki diplomát.

Állami nagyvállalatnál kezdődött azoknak az embereknek a szakmai élete, akik később 1992-ben megalapították saját vállalatukat, az ADEPTUS-t. A vállalat sikerének záloga a baráti légkör, a jó szellemű csapatmunka.

A 70-es, 80-as évekhez képest a magyar építőipar ma európai szinten teljesít. Az ADEPTUS munkáját minősíti, hogy fennállása óta három alkalommal részesült Építőipari Nívódíjban. A nagy szakmai elismerést jelentő nívódíjat először 2001-ben a tolcsvai bor- és szőlőfeldolgozó üzem (Tokaj-Oremus Kft.) építéséért, majd 2006-ban az aggteleki Baradla-barlang Vörös-tó–Jósvafő közötti szakaszának felújításáért, ill. a Vörös-tói látogatóépület kivitelezéséért (konzorcium egyik tagjaként) kapta meg a vállalat.

A harmadik nívódíjat 2007-ben vehette át a cég az erdőbényei borászati üzem (Béres Borászat) kivitelezéséért.

Fentiekén túlmenően hosszasan sorolhatnánk az elmúlt 20 év alatt felépített létesítményeket, melyek között kórházak, missziós központok, templomok, iskolák, szociális létesítmények, hidak, erőművek szerepelnek.

Az ADEPTUS megalakulása első pillanatától kezdve folytat karitatív tevékenységet is, anyagi lehetőségei függvényében. Gyermekekétetést, rákellenes alapítványt, inkubátorházat, ökumenikus szeretetszolgálatot éppúgy támogatnak, mint B.-A.-Z. megye művészeti és kulturális eseményeit, valamint számos sportegyesületet. Ezen túlmenően segítséget nyújtanak munkatársaiknak is, akár egészségügyi probléma, akár lakásfelújítási gondok megoldása terén.

Az ADEPTUS-H Mély- és Magasépítő Zrt.

közepes nagyságú vállalkozás. Vezetői jól tudják, mit jelent az emberek számára a segítség, és örömeikre szolgál, ha a vállalatnak anyagi lehetősége nyílik egy-egy jó ügy támogatására.

ADEPTUS-H
MÉLY-ÉS MAGASÉPÍTŐ ZRT.

a HÍDÉPÍTŐ Csoport tagja

3525 Miskolc, Szepessy u. 3-5.

Telefon: (46) 501-391, 412-706 • Telefax: (46) 501-397, 501-398

E-mail: adeptus.mi@mail.datanet.hu

CÉGÜNK TEVÉKENYSÉGI KÖRE: építőipari fővállalkozás
• magasépítés • mélyépítés • acélszerkezet-gyártás, -szerelés

E számunk szerzői

Balog Zoltán református lelkipásztor, országgyűlési képviselő

†*Dr. Bodrog Miklós* evangélikus lelkész, pszichoterapeuta

Böjte Csaba ferences szerzetes, gyermekmentő

Csoóri Sándor Kossuth-díjas, Balassi Bálint-emlékkarddal kitüntetett költő

Hajdú Éva a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának hallgatója

Hoffmann Rózsa intézetvezető egyetemi docens, országgyűlési képviselő

Jeney Edit újságíró

Kecskés Ákos rádióriporter

Mikolai Vince pápai prelátus, esperes, diósgyőri plébános

Papp András görög katolikus egyetemi lelkész

Dr. Seregély István ny. egri érsek

Taraczközi Gerzson református lelkipásztor, misszióközpont igazgató

A kerekasztal-beszélgetés résztvevői:

Makkai László görög katolikus lelkész, pasztorálpszichológus-lelkigondozó

Mikolai Vince pápai prelátus, esperes, diósgyőri plébános

Sándor Frigyes evangélikus esperes

Szabó Sándor református lelkész

Tartalomjegyzék

Csoóri Sándor: Anyám szavai (3)

ÜNNEPEK – ALKALMAK

„Szenvedett Poncius Pilátus alatt” (5)

Beszélgetés Sáry Pállal Jézus perének eseményeiről

PAPP ANDRÁS: Keresztek és keresztformák (11)

JENEY EDIT: Hiányérzet egy film kapcsán (22)

TARACZKÖZI GERZSON: Jézus Krisztus él! (24)

Ti vagytok erre a tanúk (26)

Az egyetemes imahét zárótartalma

EGYHÁZ ÉS TÁRSADALOM

MIKOLAI VINCE: Caritas in veritate (28)

XVI. Benedek harmadik enciklikája: Szeretet az igazságban

JENEY EDIT: „Mondd, te kit választanál?” (42)

Kerekasztal-beszélgetés miskolci lelkészekkel

BALOG ZOLTÁN: Vallás és közélet (51)

HOFFMANN RÓZSA: Iskola, erkölcs, tudás (57)

BÖJTE CSABA: Jót tenni jó (64)

KECSKÉS ÁKOS: „...a mi utunk az Isten útjához igazítandó,
ami tökéletes” (77)

Beszélgetés Csomós József református püspökkel

EGYHÁZ ÉS TÖRTÉNELEM

HAJDÚ ÉVA: A szolgáló szent (82)

ÉVFORDULÓK

SEREGÉLY ISTVÁN: Gondolatok a papság évében (86)

BODROG MIKLÓS: Az 1956. évi forradalom és szabadságharc
miskolci eseményeiről (90)

BODROG MIKLÓS: Elszállt az éj, az álom (92)

JENEY EDIT: Ötévesek lettünk (93)